

ÉHSÉG

REGÉNY

IRTA
KNUT HAMSUN

NORVÉG EREDETIBŐL FORDITOTTA
RITOÓK EMMA

BUDAPEST, 1928
NÉPSZAVA-KÖNYVKERESKEDÉS KIADÁSA

A mű elektronikus változatára a Nevezd meg! - Így add tovább! 4.0 Nemzetközi (CC BY-SA 4.0) Creative Commons licenc feltételei érvényesek. További információk: <http://creativecommons.org/licenses/by-sa/4.0/deed.hu>

Elektronikus változat:
Budapest: Magyar Elektronikus Könyvtárért Egyesület, 2024
ISBN 978-963-417-599-5 (online)
MEK-25059

I.

Akkor történt, amikor ott csavarogtam és éheztem Krisztiániában, ebben a különös városban, amelyből senki sem kerül ki anélkül, hogy bélyege rajta ne maradjon...

Ébren feküdtem padlásszobámban és hallottam, amint egy óra alatt egymásután hatszor ütött; egészen világos volt már és a lépcsőkön megkezdődött a fel-alá szaladgálás. Lent az ajtó mellett, ahol szobám a „Reggeli Ujság” régi számaival volt kárpitozva, tisztán el lehetett olvasni a világítótorony igazgatójának egy tudósítását és kissé balra tőle Fabian Olsen pék frissen sült kenyérének vastag, dagadó betűs hirdetését.

Mihelyt kinyitottam a szemem, régi szokásom szerint azon kezdtem gondolkodni, hogy van-e ma valami, aminek előre örülhetnék. Kissé szűkösen éltem mostanában; az ingóságaim közül egyik a másik után vándorolt el a „nagybácsihoz”, ideges és türelmetlen kezdtem lenni és néhányszor egy-egy napig már ágyban is kellett maradnom, annyira szédültem. Néha-néha, mikor a szerencse kedvezett, valamelyik lapnál öt koronát kaptam egy tárcáért.

Mind jobban világosodott és én nyugodtan folytathattam a hirdetések olvasását lent az ajtó mellett; még az ösztövé, vigyorgó betűket is meg tudtam különböztetni, amelyekből megtudtam, hogy „halotti ruha és szemfedő Andersen kisasszonynál jobbra a kapu mellett” kapható. Ez jóideig foglalkoztatott s csak amikor hallottam, hogy az óra nyolcat üt odalent, kelttem fel és kezdtem el öltözködni.

Felnyitottam az ablakot és kinéztem. Onnan, ahol állottam, egy ruhaszáritókötélre és széles mezőre nyílt kilátás; messze kint egy leégett kovácsműhely omladéka hevert és néhány munkás dolgozott az eltakarításán. Könyökömre támaszkodtam az ablakban és a levegőbe bámultam. Ma bizonyosan felhőtlen lesz az ég. Az ősz itt volt, a gyöngéd, hűvös évszak, amelyben minden szint változtat, mielőtt elmúlik. A zaj már megkezdődött az utcán és engem is csábított; ez az üres szoba, amelynek padlója minden rá nehezedő lépésnél meghajlott, olyan volt, mint valami eresztékeiben szétmálló, borzalmas koporsó; nem volt rendes zárja az ajtónak és kályha sem volt ebben az oduban; harisnyában szoktam aludni, hogy reggelig kissé megszáradjon rajtam. Egyetlen mulatságom egy kis vörös hintaszék volt, ebben szoktam estenként ülni, ábrándozni és mindenféle gondolni. Ha nagy szél fújt s lent az ajtókat kinyitották, mindenféle különös sivitás hangzott fel a padlódeszkák közül és a falakon át, s a „Reggeli Ujság” arasznyi széles hasadásokat kapott az ajtó mellett.

Felemelkedtem és az ágy mellett levő szegletben egy összekötött csomagból valami reggelifélét kezdtem keresgélni, de nem találtam semmit és visszamentem az ablakhoz. Isten tudja, gondoltam, hogy érdemes-e még egyszer valami állás után nézni? Ez a sok visszautasítás, ezek a féligéretek, a világos „nem”-ek, annyi felvillanó és újra megcsalt reménykedés, az új kísérletek, amelyek mindig a semmibe veszttek, minden bátorságomat megölték. Utoljára számlakihordó állást kerestem, de már megelőztek, aztán meg nem is tudtam az ötven korona biztosítékot előteremteni. Mindig volt valami akadály. A tüzoltóságnál is jelentkeztem. Ott állottunk az előcsarnokban, vagy félszáz ember, jól kidüllesztve a mellünket, hogy hatalmas és rendkívül merész férfiaknak lássunk. Egy meghatalmazott járt körbe, hogy megnézze a pályázókat, megtapogatta a karjukat és kérdezett egyetmást; mellettem csak elment, a fejét rázva és azt mondta, hogy a szemüvegem miatt előre is ki vagyok zárva. Ujra jelentkeztem szemüveg nélkül, összeráncolt szemöldökkel álltam ott és olyan élesen igyekeztem tekinteni, mint egy késpenge, de ő megint csak elment mellettem és mosolygott - megismert. A legnagyobb baj az volt, hogy a ruhám egészen megkopott, alig folyamodhattam ilyen külsővel tisztességes állásra.

Milyen meredeken és rohamosan ment lefelé az életem egy idő óta! Végre annyira ki voltam fosztva mindenemből, hogy még egy fésűm sem maradt vagy legalább egy könyvem, hogy olvashattam volna, ha nagyon is szomorú voltam. Egész nyáron át a temetőbe vagy a kastély kertjébe jártam, ott ültem, cikkeket irogatva a lapoknak; egyik hasábot a másik után róttam a legkülönbözőbb témákról, nyugtalan agyam különös gondolatai, szeszélyei, ötletei szerint; kétségbeesésemben a legképtelenebb tárgyakat választottam ki, amelyeken hosszú ideig és nagy fáradtsággal dolgoztam és amelyeket sohasem fogadtak el. Mihelyt bevégeztem, egy másikra vettem magam, a szerkesztők visszautasítása sem csüggesztett el; mindig újra bízakodtam, hogy egyszer mégis csak sikerülnie kell. És csakugyan, néha olyan szerencsém volt, hogy valami jót írtam és egy délutáni munkám öt koronát jövedelmezett.

Ujra felemelkedtem az ablakkönyöklőről, a mosdóasztalhoz mentem és egy kis vizet dörzsöltem a térdemnél a nadrágomra, hogy feketébbnek és újabbnak látszódjék. Mikor ezt elintéztem, szokásom szerint papirost és ceruzát tettem a zsebembe és kimentem. Nagyon halkan osontam le a lépcsőn, hogy fel ne ébresszem a háziasszonyom figyelmét; már pár nappal ezelőtt lejárt a házbérem és nem volt semmim a következő hónap kifizetésére.

Kilenc óra volt. Kocsizörgés és hangok zaja töltötte meg a levegőt: a reggel óriási kórusa, amelybe a gyalogjárók léptei és a kocsisok ostorának pattogása vegyült. Ez a hangos mozgalom mindenfelől azonnal felvillanyozott és percről-percre vidámabb lettem. Eszemben sem volt többé, hogy csak a friss levegő miatt akarjam reggeli sétámat megtenni. Mi szüksége volt az én tudómnak a levegőre? Erős voltam, mint egy óriás és meg tudtam egy szekeret állítani a vállammal. Különös, gyöngéd hangulat, a vidám gondtalanság érzése fogott el; odaadón kezdtem az embereket figyelni, akikkel találkoztam, vagy akik melletttem elmentek, olvasgattam a falakra ragasztott hirdetéseket, vizsgonoztam egy tekintetet, amelyet az elhaladó omnibuszról vetettek felém, minden csekélységnek a hatását beszívtam magamba, minden véletlent elfogadtam, ami az utamat keresztezte és továbbtűnt.

Csak valami ennivalója volna az embernek ilyen ragyogó napon! A tiszta reggel hatása egészen a hatalmába kerített, szinte féktelen jókedv fogott el és minden ok nélkül halkan énekelni kezdtem örömben. A hentesbolt előtt egy asszony állott kosárral a karján és az ebédre való kolbászon tanakodott; amikor elmentem mellette, megfordult és rám nézett. Egyetlen foga volt elől a szájában. Amilyen ideges és minden benyomásra érzékeny lettem az utóbbi napokban, az asszony arca azonnal visszataszítóan hatott rám; a hosszú sárga fog, mint valami kis ujj, állott ki az állkapcsából és kolbászok tekintettek rám a szeméből, amint rám nézett. Azonnal elvesztettem az étvágyamat s a gyomrom émelyegni kezdett. Mikor a Bazár-hoz értem, a kuthoz mentem egy kis vizet inni; felnéztem - a Megváltótemplom toronyórája tizet mutatott.

Tovább mentem az utcákon; semmire sem gondolva, járkáltam össze-vissza, minden ok nélkül megálltam egy szegleten, befordultam egy mellékutcába, anélkül, hogy valami dolgom lett volna ott. Gondtalanul csavarogtam a vidám reggelen, felszabadultan ringatództam fel-alá a többi boldog ember között; a levegő könnyű és átlátszó volt és lelkem nem homályosította semmi árnyék.

Már vagy tíz perc óta állandóan egy öreg, szánta ember ment előttem. Egy nagy butyrot vitt az egyik kezében, minden tagjával előre igyekezett, egész erejéből dolgozott, hogy tovább jusson. Hallottam, hogy szuszogott az erőlködéstől és eszembe jutott, hogy segíthetnék a csomagját vinni; de mégsem siettem jobban, hogy utóljérjem. Fent a vámnál Hans Paulival találkoztam; köszönt és elsietett melletttem. Micsoda sürgős dolga lehetett? Eszemben sem volt, hogy egy korona kölcsönért megállítsam és legközelebb vissza fogom küldeni azt az ágytakarót, amit pár héttel ezelőtt kértem tőle. Csak egy kicsit lélegzethez jussak, mindjárt nem leszek az az ember, aki egy takaróval adós marad; talán már ma megkezdhetnék egy

cikket „A jövő bünei”-ről vagy „Az akarat szabadságáról”, vagy akármi más, megírásra érdemes tárgyról, amivel legalább is tiz koronát kereshetnék... A cikk gondolata mindjárt megfogott, egyszerre átvált a vágy, hogy azonnal hozzáfogjak és duzzadó gondolataimat kimerítsem; valami jó helyet keresek magamnak a kastélykertben és addig nem nyugszom, míg az egésztem meg nem irtam.

De az öreg nyomorék még mindig éppen olyan rángatózó mozdulatokkal ment előttem az utcán. Végre izgatni kezdett, hogy folytonosan ezt a szerencsétlent kellett magam előtt látnom. Az utazása sehogy sem akart bevégeződni, talán éppen arra a helyre igyekezett, ahová én és most majd az egész uton a szemem előtt marad. Izgatottságomban azt képzeltem, hogy minden keresztutcánál lassabban megy egy kicsit, mintha arra várna, hogy melyik irányba fogok fordulni, aztán megint a levegőbe lendítette csomagját és minden erejét megfeszítve, igyekezett elébem jutni. Míg így tovább mentünk s én ezt az összenyomorodott lényt néztem magam előtt, éreztem, hogy mindig több keserűség gyűl bennem össze ellene; éreztem, hogyan tapodja szét percről percre boldog hangulatomat és huzza le magához a tiszta, szép reggelt a rutságba, mint valami nagy, ugráló bogár, amely erőszakkal akar magának helyet kiverekedni a világban és az egész utat le akarja foglalni. Mikor a domb tetejére értem, nem bírtam tovább tünni a dolgot; megállottam egy kirakat előtt, hogy azalatt alkalma legyen odább menni. Mikor pár perc múlva újra megindultam, az ember megint előttem volt; ő is megállott. Minden meggondolás nélkül három-négy dühös lépést tettem, utolértem és ráütöttem a vállára.

Azonnal megállt. Mind a ketten egymásra bámultunk.

- Egy shillingeskét tejre! - mondta végre és féloldalt hajtotta a fejét.

Vagy úgy? Szépen vagyunk. Keresgéltem a zsebemben és azt mondtam:

- Tejre, hogyne. Hm. Csakhogy a mai világban szűken állunk pénz dolgában és nem tudom, hogy csakugyan olyan rossz helyzetben van-e.

- Tegnap ettem utoljára Drammenben, - mondta az ember, - nincs egy örém sem és eddig nem kaptam munkát.

- Hát mesterember?

- Igen, tűcsináló vagyok.

- Micsoda?

- Tűcsináló. De cipőt is tudok foltozni.

- Az már más, - mondtam. - Várjon itt egypár percig, hozok egy kis aprópénzt, egypár öret.

Csaknem futva mentem le az utcán; tudtam, hogy az egyik házban a második emeleten zálogház van, de eddig még nem jártam ott. Mikor a kapu alá értem, hirtelen lehúztam a mellényemet, összehajtogattam és a hónom alá vettem; azután felsiettem a lépcsőn és bekopogtam a zálogos ajtaján. Köszöntem s az asztalra dobtam a mellényt.

- Másfél korona, - mondta az ember.

- Jó, jó, köszönöm. Ha nem lenne nagyon szűk, természetesen nem hoztam volna ide.

Felvettem a pénzt és a zálogcédulát s visszafelé indultam. Tulajdonképpen kitűnő ötlet volt ez a mellényügy; még annyi pénzem is marad, hogy pompásan megreggelizhetek, estig pedig kész lehet a tanulmányom „A jövő bünei”-ről. Abban a nyomban megint barátságosabbnak láttam az életet és igyekeztem vissza az emberemhez, hogy megszabaduljak tőle.

- Kérem, itt van, - mondtam. - Örülök, hogy hozzám fordult legelőször.

Az ember elvette a pénzt és elkezdett tetőtől talpig méregetni. Mit bámult ugy rám? Mintha különösen a nadrágom térdét vizsgálgatta volna, én pedig hamar megunom az ilyen szemtelenséget. Talán azt képzelte ez a semmirekellő, hogy csakugyan olyan szegény vagyok, mint amilyennek külsőleg látszom? Hát nem most akarok éppen egy cikket írni, amelyik tiz koronát ér? Különben sem féltem egy cseppet sem a jövőtől, elég sokféle vasat vertem a sikerhez. Mi köze egy vadidegen embernek hozzá, ha ilyen ragyogó napon egypár shilling borraivalót dobok is ki? De a tekintete bosszantott és elhatároztam, hogy mielőtt tovább megyek, rendreutasítom. Könnyedén vállat vontam és így szóltam:

- Jó ember, ugy látszik, magának az a rossz szokása van, hogy más embernek a térdére bámul, ha egy koronát kap tőle.

Hátra hajtotta fejét egészen a falig és kitátotta a száját. Erősen dolgozott az esze koldus koponyája mögött, bizonyosan azt gondolta, hogy bolonddá akarom tenni és visszanyújtotta a pénzt.

A kövezetre toppantottam és szitkozódni kezdtem, hogy tartsa meg. Csak nem képzelem, hogy hiába szaladgáltam ennyit. Ha jól meggondolom, talán tartozom is neki ezzel a koronával, talán eszembe jutott valami régi adósságom és tudja meg, hogy tisztességes ember előtt áll, aki a körme hegyéig becsületes. Röviden, a pénz az övé!... Sohse köszönje, örülök, hogy megtehettem. Isten áldja.

Tovább mentem. Végre megszabadultam nyomorék, gyötrő szellememtől és zavartalanul magam lehettem. Megint lementem az utcára és megálltam egy élelmiszerbolt előtt. A kirakat tele volt csemegével és elhatároztam, hogy bemegyek s valamit viszek az utra magammal.

- Egy darab sajtot és zsemlét kérek, - mondtam a félkoronást az asztalra dobva.

- Sajtot és zsemlét az egészért? - kérdezte az asszony gunyosan, anélkül, hogy rám tekintene.

- Igen, az egész ötven öréért, - feleltem zavartalanul.

Megkaptam a holmit, végtelen udvariasan köszöntem a vén, kövér asszonynak és nyílegyenesen tartottam fel a dombnak a kastélykertbe. Találtam egy elhagyott padot és mohón kezdtem rágni az ennivalómat. Nagyon jól esett; régen-régen nem volt ilyen pompás étkezés és lassankint olyanforma bágyadt nyugalom fogott el, mint amelyet hosszú sirás után érez az ember. Bátorságom erősen nőni kezdett; nem találtam többé kielégítőnek olyan egyszerű és közönséges dologról írni cikket, mint „A jövő bűnei”, amit különben akárki kitalálhat vagy elolvashat a világtörténelemből; éreztem, hogy a legnagyobb erőfeszítésre is képes vagyok, hogy minden akadályt le tudok győzni és elhatároztam, hogy egy egész tanulmányt fogok írni három szakaszban „A filozófiai megismerés”-ről. Természetesen nem fogom elmulasztani az alkalmat, hogy Kantnak néhány szofizmáját össze ne törjem... Mikor azonban az íróeszközeimet elő akartam venni, felfedeztem, hogy nincs ceruzám; ez a zálogházban maradt a mellényzsebembe rejtve.

Istenem, minden a világon ellenem fordul. Egypárat káromkodtam, aztán felálltam a padról és sétálni kezdtem az utakon. Mindenütt nagy csend volt; messze a királyné nyári lakánál gyerekleányok tologatták a kis kocsikat, különben nem lehetett embert látni. Az egész lelkem csupa keserűség volt és dühösen szaladgáltam a pad előtt fel-alá. Milyen visszásság kinez minden oldalról! Szabad egy háromfejezetes tanulmánynak zátonyra jutnia olyan semmiség miatt, hogy nincs egy rongyos ceruza a zsebemben? Hátha elmennék újra a zálogshoz és visszakérném a ceruzámat? Még mindig maradna elég időm egy jó darab megírására, mielőtt a sétálók előzönlík a parkot. Pedig olyan sok függött ettől a tanulmánytól, „A filozófiai megismerés”-től, ki tudja, talán sok embernek a boldogsága is! Talán sok fiatal embernek lehet még segítségére, - gondoltam magamban. Ha jól megfontolom, lehet, hogy nem is

támadom meg Kantot; hiszen ezt könnyen kikerülhetem, csak egy kis kitérést kell tennem az idő és tér kérdésénél; de már Renanért nem vállalom felelősséget, az öreg pap Renanért... Mindenesetre most azonban az a legfontosabb, hogy ennyi és ennyi hasábos cikket kell írnom; a ki nem fizetett házbér, a háziasszony kérdő tekintete, ha reggelenként találkoztam vele a lépcsőn, egész napon át kinozott és még a legvidámabb óráimban is, amikor egyetlen sötét gondolat sem zavart, fel szokott bennem merülni. Ennek véget kellett vetnem. Gyorsan elhagytam a parkot, hogy a zálogostól visszahozzam a ceruzámat.

A kastélydombról lejövet találkoztam két hölgygel, akiket siettemben elhagytam. De amikor elmentem mellettük, az egyiknek a karját megérintettem; felnéztem rá, kerek, kissé sápadt arca volt. Egyszerre elpirult és különösen megszépült, nem tudom, miért; talán valamelyik járókelőtől hallott egy szót, talán csak egy csendes gondolat futott át benne. Vagy talán azért, mert véletlenül megérintettem a karját? Telt melle néhányszor hevesen felemelkedik és kezével görcsösen szorongatja napernyője nyelét. Mi történt vele?

Megállottam és újra elbocsátottam őket magam előtt; nem tudtam volna tovább menni ebben a pillanatban, olyan különösen hatott rám az egész. Nagyon izgatott lelki állapotban voltam, bosszankodtam magamra a ceruza elfelejtése miatt és ez a sok evés reggel éhgyomorral egészen felhevített. Egyszerre csak különös irányt vettek gondolataim egy hirtelen ötlet hatása alatt; különös vágy fogott el, hogy megijesszem azt a hölgyet, utána menjek és valami módon belekössek. Ujra utólértem őket és amikor elhagytam, hirtelen visszafordulva, szemtől szembe állottam vele, hogy megfigyelhessem. Ott álltam egyenesen a szemébe nézve és abban a pillanatban egy nevet találtam ki, amit azelőtt sohasem hallottam, egy sikló, ideges hangzókból álló nevet: Ylajali. Mikor már egészen előttem állt, még jobban kiegyenesedtem és hatásos hangon így szóltam:

- Kisasszony, elveszti a könyvét.

Hallottam, milyen vadul ver a szívem, míg beszéltem.

- A könyvem? - fordult a másik hölgyhöz. És tovább ment.

A gonoszság csak erősödött bennem és követtem őket. Nagyon jól tudtam abban a pillanatban, hogy ostoba csinyt követek el, anélkül, hogy ellene tudtam volna állani; zavart lelki állapotom magával ragadt és a legörültebb ötleteket suttogta fülembe, amiket egymásután mind meghallgattam. Mit sem használt, akármennyit ismételtam magamban, hogy hülyeségeket csinállok, bután fintorgattam az arcomat a hölgyek háta mögött és vadul köhögtem, valahányszor elmentem mellettük. Amint aztán lassan, mindig pár lépésnyivel előttem, tovább mentem és tekintetét a hátamon éreztem, önkénytelenül meghajoltam a szégyentől, hogy ilyen tolakodó voltam. Lassankint csodálatos érzésem keletkezett: mintha messze volnék innen, valahol másutt; valami ingadozó tudatom volt róla, hogy nem én magam vagyok az, aki itt a járdán összegörnyedve tovább megy.

Néhány perc múlva a hölgyek a Pascha könyvkereskedéséhez értek, de én már az első kirakatnál megállottam és amikor elmentek mellettem, elébe álltam az egyiknek és ismételtam:

- Kisasszony, elveszti a könyvét.

- De hát miféle könyvet? - kérdezte ijedten. - Érted te, hogy miféle könyvről beszélek?

És megállott. Kegyetlenül gyönyörködtem zavarában, az az ijedt zavar a tekintetében elragadó volt. Nem tudta felfogni, mit akarok ezzel a kis, erőszakolt megszólítással; nem volt könyv nála, még csak egy könyvnek a lapja sem és mégis keresgélni kezdett a zsebében, néhányszor megnézte a nyitott tenyerét megfordította a fejét és maga mögé nézett a járdán; látszott, hogy kis, finom agyát képtelenül megerőltette, hogy kitalálja, milyen könyvről beszélek. Az

arcszine megváltozott, a legkülönbözőbb kifejezések váltakoztak rajta és hallhatóan lélegzett; még a ruháján levő gombok is mintha rám meredtek volna, mint egy sor megrémült szem.

- Ne törődjél vele, - mondta a kísérő hölgy és karjánál fogva kezdte tovább huzni; - hiszen részeg; hát nem látod, hogy ez az ember részeg.

Bármilyen idegennek éreztem magam saját magam előtt, teljesen hatalmában valami láthatatlan befolyásnak, semmi sem történt körülöttem, amit világosan észre ne vettem volna. Egy nagy fekete kutya szaladt át az utcán, el a bokrok előtt a Tivoli felé, keskeny nyakörve volt talmiezüstből. Fentebb az utcán ablak nyílt ki a második emeleten, egy leány hajolt ki felgyürt ruhaujjakkal és elkezdte az üveget kívülről tisztítani. Semmi sem került el a figyelmemet, teljesen tisztán gondolkoztam és magamnál voltam, sőt minden dolog olyan ragyogó világossággal ömlött belém, mintha hirtelen éles fény vett volna körül. Mind a két hölgynek sötétkéék szárny volt a kalapján és skót selyemszalag a nyakukban. Akkor jutott eszembe, hogy testvérek lehetnek.

Befordultak és a Cisler zeneműkereskedése előtt állva, beszélgetni kezdtek. Én is megálltam. Azután mind a ketten megfordultak, visszamentek ugyanazon az uton, ahonnan jöttek, megint elmentek mellettem, az Egyetem-utca szegletén betértek és egyenesen a Szent Olaf-térre tartottak. Ezalatt folytonosan a sarkukban voltam, amennyire csak lehetett. Egyszer visszanéztek és félig ijedt, félig kíváncsi pillantást vetettek felém; nem látszott bosszankodás az arcukon, és nem huzták össze a szemöldöküket. Ez az elnézés kellemetlenkedésem iránt megszegyenített és lesütöttem a szemem. Nem akartam tovább alkalmatlankodni nekik, csak hálából szerettem volna követni őket a tekintetemmel, hogy ne veszítsem el szemem elől, míg valahová betérnek és eltűnnek.

A második számnál, egy nagy, négyemeletes ház előtt, még egyszer visszanéztek, azután bementek a kapu alá. Hozzáátámaszkodtam a szökőkút mellett egy gázlámpa-oszlophoz és hallgatództam, míg lépéseik a második emeleten el nem hangzottak. Ott hagytam a lámpát és felnéztem a házra. És akkor valami különös eset történt. A függöny megmozdul odafent, egy pillanat múlva kinyílik az ablak, egy fej hajlik ki és két rendkívüli szem tekintete nyugszik rajtam. „Ylajali!” mondtam félhangon és éreztem, hogy elveresedem. Miért nem kiált segítségért? Miért nem ragadja meg az egyik virágcserepet, hogy a fejemre dobja, vagy miért nem küld ki valakit, hogy elkergessen? Mind a ketten ott álltunk egymás szemébe nézve, mozdulatlanul; eltelik egy perc; gondolatok repülnek át az ablak és az utca között, de egy szó sem hangzik. Megfordul, én megrázkódom, gyenge ütés remeg át a szivemen; egy vállat látok, amely megfordul, egy hátat, amely eltűnik a szobában. Ez a lassu távozás az ablaktól, a váll mozdulatának ez a hangsúlyozása úgy érintett, mint egy bólintás; vérem beszivta ezt a finom üdvözlést és abban a pillanatban csodálatos vidámság fogott el. Végre megfordultam és lementem az utcán.

Nem mertem visszanézni és nem tudtam meg, vajjon nem jött-e újra az ablakhoz; minél többször fontolgattam meg ezt a kérdést, annál nyugtalanabb lettem. Valószínűleg ott áll ebben a pillanatban az ablaknál és figyelmesen kíséri minden mozdulatomat; lehetetlen volt kiállani ezt a gondolatot, hogy az embert így hátulról megfigyelik. Kihúztam magam, amennyire csak tudtam és tovább mentem; de a lábam rángatózni kezdett és a járásom bizonytalanná vált, mert akarattal szépnek szerettem volna mutatni. Hogy nyugodtnak és közönyösnek látszódjam, a karomat gondatlanul kezdtem lóbálni, a járdára köptem és a levegőbe emeltem az orrom; de semmi sem segített. Folytonosan tarkómon éreztem az üldöző tekintetet és a hideg végigfutott a hátamon. Végre bemenekültem egy mellékutcába és megindultam, hogy a ceruzámat visszaszerezzem.

Minden nehézség nélkül megkaptam. A zálogos maga hozta el a mellényt és kérte, hogy kutassam ki valamennyi zsebét. Egypár zálogcédulát is találtam benne, ezeket is magamhoz

vettem és megköszöntem a jó ember szivességét, akit percről percre megnyerőbbnek találtam és emiatt egyszerre nagyon fontosnak éreztem, hogy jó benyomást hagyjak magam után. Egy lépést tettem az ajtó felé, aztán újra visszafordultam az asztalhoz, mintha elfelejtettem volna valamit; úgy éreztem, hogy valami magyarázattal tartozom, valami felvilágosítással és elkezdtem halkan dudolni, hogy felkeltsem a figyelmét. A ceruzát a kezembe fogva, felemeltem előtte a levegőbe.

- Eszembe sem jutott volna, - mondtam, - hogy ilyen hosszú utat tegyek meg egy ceruzáért; de ennek egészen más, egészen különös oka van. Akármilyen jelentéktelennek látszik, egyszerűen ez a ceruzadarab segített a sikerhez, ugyszólván ez teremtette meg helyemet a világban...

Nem mondtam többet. Az ember egészen oda jött az asztalhoz.

- Igazán? - felelt és kíváncsian nézett rám.

- Ezzel a ceruzával, - folytattam hidegvérrel, - ezzel irtam meg három kötetes tanulmányomat „A filozófiai megismerés”-ről. Nem hallott róla beszélni?

Azt felelte, hogy mintha hallotta volna ezt a címet emlegetni.

- Nos, hát azt a könyvet én irtam! Így hát nem csodálkozhatik rajta, ha minden áron vissza akartam szerezni ezt a kis ceruzavéget; nagyon értékes dolog előttem, szinte nem is dolog, hanem egy kis barát. Különbözn nagyon hálás vagyok a szivességéért és nem fogom elfelejteni - igen, igen, nem fogok róla megfeledkezni; az én szavam nem levegő, én már ilyen ember vagyok és ön meg is érdemli. Isten vele.

Olyan léptekkel és tartással mentem az ajtóig, mintha akárkit be tudnék protegálni valami magas állásba. Az udvarias zálogos kétszer is meghajlott, míg távoztam és én is visszafordultam még egyszer isten önnel-t mondani.

A lépcsőn egy asszonnyal találkoztam, aki táskát cipelt a kezében. Riadtan huzódott oldalra, hogy helyet adjon, amikor látta, milyen hetykén jövök lefelé és önkénytelenül a zsebembe nyultam, hogy valamit adjak neki; de semmit sem találtam benne és ez megint elkedvetlenített, a nyakamat behuzva mentem el mellette. Nemsokára hallottam, hogy ő is azon az ajtón kopogott; acélsodrony háló volt rajta és felismertem azt a zörgő hangot, amit az ember kopogtatására adott.

A nap delelőn állott, tizenkét óra lehetett. A város kezdett mozgolódni, közeledett a séta ideje és köszönő és nevető emberek hullámozgottak fel s alá a Karl Johan-utcán. Oldalamhoz szoritottam a könykömet, összehúztam magam és észrevétlenül osontam el néhány ismerős mellett, akik az egyetem szegletén állottak, hogy a járőkelőket nézegessék. Gondolataimba elmerülve, mentem újra fel a dombon a kastély felé.

Milyen vidáman és könnyedén hordták ezek az emberek a fejüket, - valamennyien, akikkel találkoztam és milyen gondtalanul siklottak át az életem, mint egy táncteremen! Nem volt aggodalom egyetlen tekintetben sem, nem volt teher a vállakon, talán még egy borus gondolat, egy kis titkolt fájdalom sem homályosította el ezeket a vidám lelkeket. Én pedig, aki olyan közel megyek el mellettük, fiatalon és alig kifejlődve, én már jóformán el is felejtettem, milyen a boldogság! Addig bibelődtem ezzel a gondolattal, míg úgy éreztem, hogy kegyetlen igazságtalanságot követ el velem a sors. Miért bántak velem az utolsó hónapok olyan kiméretlenül? Nem találtam meg többé könnyü hangulatomat és minden oldalról a legképtelenebb bosszúságok értek. Nem ülhettem le kedvemre egy padra vagy nem tehettem két lépéssel tovább a lábamat, anélkül, hogy kicsinyes jelentéktelen véletlenek, nyomorult apróságok ne zavarták volna meg gondolataimat és ne szórták volna szét minden lelki erőmet minden világtáj felé. Egy kutya, amint előttem elszaladt, egy sárga rózsza valamelyik sétáló ur gomblyukában, már felzaklatták a gondolataimat és hosszú ideig foglalkoztattak. Mi bajom volt tulajdonképpen?

Talán az Ur keze ért el? De miért éppen engem? Miért nem inkább valakit Dél-Amerikában, ha már meg kellett lenni. Minél tovább fontolgattam a dolgot, annál érthetlenebb lett, hogy miért kell éppen nekem az isteni kegyelem szeszélyének próbakövéül szolgálnom. Mégis csak különös eljárás ez, amely az egész világot átugorja, hogy éppen engem érjen utól; itt lenne például mindjárt Pascha antiquár-könyvkereskedő vagy Hennechen gőzhajó-bizományos is.

Ezt az ügyet fontolgatva, járkáltam tovább és nem tudtam megszabadulni ettől a gondolattól; igen súlyos ellenvetéseket találtam az Ur önkénye ellen, aki mindenkinek a bünéért engem büntet. Hiába találtam egy magányos padot, ahol leültem, tovább is izgatott ez a kérdés és megakadályozta, hogy bármi másra gondoljak. Attól a májusi naptól kezdve, amikor viszonytagságaim megkezdődtek, világosan követni tudtam magamban valami lassan növekvő gyengeséget, mintha tulságosan kimerültem volna ahhoz, hogy magamat vezessem és oda kormányozzam, ahova akarom; valami romboló kis féreg behatolt a bensőmbé és egészen üressé vájt. Hát hogyha istennek éppen az a célja, hogy teljesen tönkre tegyen? Felugrottam és a pad előtt járkálni kezdtem.

Egész lényem a kinszenvedés legnagyobb fokáig jutott; még a karom is annyira fájt, hogy alig tudtam a szokott helyzetben tartani. Utolsó, nehéz étkezésemnek is kezdtem érezni a kellemetlen hatását, s a tulságos jóllakottságtól felhevültem, gyorsan sétáltam fel-alá a pad előtt, anélkül, hogy felpillantánék; a körülöttem jövő-menők, mint árnyak, siklottak el mellettem. Végre két ur elfoglalta a padomat, szivarra gyujtottak és hangosan beszélgetni kezdtek; ez újra felbosszantott és meg akartam szólítani őket, de mégis csak hátat fordítottam és a park másik oldalán kerestem egy padot; itt ültem le.

Az istenre való gondolás megint foglalkoztatni kezdett. Azt találtam, egyáltalában nem igazolható eljárás, hogy valahányszor állást kerestem, mindig közbelépett és megzavarta az egészséget, pedig hiszen csak a mindennapi kenyér megadását kértem! Azt már megfigyeltem, hogy mikor egy ideig éhezem, mintha az agyvelőm lassankint kiszivárogná a fejből, a koponyám üres marad. A fejem könnyű és súlytalan lesz ilyenkor, nem is érzem a vállaim között és azt hiszem, tulságosan nagyra nyitott szemmel meredek rá az emberekre.

Ott ültem a padon és míg mindezt újra meg újra átgondoltam, növekvő keserűség fogott el isten ellen állandó üldözése miatt. Ha azt gondolta, hogy közelebb visz önmagához és jobb emberré tesz azzal, ha kinez és egyik sikertelenséget a másik után dobja utamba, akkor biztosíthatom, hogy nagyon csalódik. És csaknem könnyezve a dacosságtól, néztem fel abba a magasságba, hogy lelkem csendjében ezt egyszer mindenkorra megmondjam neki.

Gyermekkori tanulásomnak részletei jutottak eszembe, a biblia stilusa, hangja zümmögött a fülembé s halkan beszélni kezdtem magamban, míg fejemet gunyosan oldalt hajlítottam. Miért aggodalmaskodom én, hogy mit fogok enni, mit fogok inni és mivel fogom megtölteni azt a nyomoruságos féregtanyát, amit földi testnek neveznek? Nem gondoskodik-e mennyei atyám rólam, mint az égi madarakról és nem tüntetett-e ki kegyelmével, hogy kezét kinyújtotta felém? Isten ujjával belenyult az ideghálózatomba és lassan, gyöngén összezavarta a szálakat. És isten visszavonta az ujját és ime, rostok és finom idegvégződés maradtak ujjá végén a szálakból. És nyitott seb maradt az ujjá után, isten ujjá után és megsebesült a lelkem ujjának súlyától. De isten, miután megérintett ujjával, békén hagyott és semmi gonosz nem küldött reám. Hanem békében utamra engedett, utamra engedett a nyitott sebbel. És semmi rossz nem származott reám istentől, aki az örökkévaló Ur...

Zenefoszlányokat hozott át a szél az egyetem parkjából, így hát már két óra is elmúlt. Elővettem papírjaimat, hogy megpróbáljak valamit írni és ezekkel együtt a borbély bérletkönyve is kiesett a zsebemből. Felnyitottam és megolvastam a cédulákat, még hat maradt meg. Hála istennek, gondoltam önkénytelenül, még egy néhány hétig legalább borotválkozhatom és

tisztességes külsővel jelenhetek meg! Ez a kis vagyom, ami még megmaradt, mindjárt jobb kedvre hangolt; gondosan kisimitottam a lapokat és jól eltettem a zsebembe.

De irni nem tudtam. Néhány sor sikerült csak s aztán nem jutott semmi az eszembe; a gondolataim máshol jártak és képtelen voltam összeszedni magam valami nagyobb erőfeszítésre. Minden dolog hatott rám, mind szórakozottá tett, minden, amit láttam, új benyomást hozott. Legyek és kis szunyogok ültek ragadósan a papírra és zavartak az írásban; rájuk fujtam, hogy elrepítem őket, mindig erősebben és erősebben fujtam, teljesen hiába. A kis bestiák hátra támaszkodtak, megnehezítették magukat és ellentállottak, hogy vékony kis lábuk szinte belegörbült. Lehetetlen volt elmozdítani őket a helyükről. Mindig találtak valamit, amibe megkapaszkodhassanak, megvetették a sarkukat egy vesszőbe vagy a papír egy szálába és rendületlenül ott maradtak, míg csak jónak nem látták, hogy maguktól elrepüljenek.

Egy darabig ezek a kis haszontalan állatok foglalkoztattak; keresztbe vettem a lábamat és jó ideig nyugodtan szemléltem őket. De egyszerre néhány éles klarinéthang a ligetből új irányba lökte gondolataimat. Elkedvetlenedve, hogy nem tudtam cikkemet befejezni, újra zsebre dugtam papírjaimat és hátra támaszkodtam a padon. Ebben a pillanatban oly tiszta volt az agyam, hogy a legelvontabb gondolatokat minden fáradtság nélkül végig tudtam gondolni. Így, ebben a félfekvő helyzetben, tekintetem végigfutott mellemen és lábamon és észrevettem, hogy milyen rezzenő mozgásokat tesz a lábam minden érverésnél. Félig felültem, hogy lenézzek a lábamra és abban a pillanatban fantasztikus, idegen érzélem fogott el, amelyet még sohasem éreztem; finom, csodálatos lökés futott át az idegeimen, mintha fény remegett volna át rajtuk. Amint tekintetem a cipőmre esett, úgy éreztem magam, mintha régi jó ismerőssel találkoztam volna vagy mintha egy elszakított tagomat kaptam volna vissza megint; az újra felismerés boldogsága remegett át érzékeimen, könnyek tolultak a szemembe: olyan különös érzés volt, mintha a cipőm viszontlátása halkan zengő hangként jönne felém. Gyöngeség! mondtam szigorúan magamnak és összeszorítottam az öklömet; gyöngeség! ismételtem. Bolonddá teszem magam ezekkel a nevetséges érzelmekkel, tudatosan bolonddá; nagyon szigorúan beszéltem magammal és összehúztam a szemem, hogy a könnyek ki ne csorduljanak. Mintha sohasem láttam volna a cipőmet, úgy tanulmányozom a külsejét, a mimikáját, ha a lábam mozgatni kezdem, tanulmányozom a formáját és az elhasznált felsőbőrt, észreveszem, hogy ráncai és kikopott varrásai kifejezően néznek rám, úgy szólván egyéni arcra találok bennük. A saját lényemből ment át valami ebbe a cipőbe, mintha felém lélegzenék, lihegő magam része volna...

És ott ülve ebbe a hangulatba elmerültem képzelegtem tovább, soká, talán egy óráig is. Akkor egy kicsi öreg ember jött és a pad másik végére ült le; mialatt elhelyezkedett, erősen fujt a járás után és így szólt:

- Haj, haj, haj, haj, ugy bizony.

Alig hallottam meg a hangját, valami szél már végigsepert a gondolataimon, nyugton hagytam a cipőmet és már is úgy éreztem, mintha az a zavaros lelkiállapot, amelyet éppen most éltem át, valami régmúlt időbe tartoznék, talán egy vagy két évvel ezelőtt történt és lassankint már is eltűnik az emlékezetemből. Kezdtém az öreget megfigyelni.

Mi közöm ehhez a kis emberhez? Semmi, de semmi! Csakhogy egy ujságot tartott a kezében, egy régi számot a hirdetés-oldalával kifelé fordítva és úgy látszott, valami ismeretlen dolog van belecsomagolva. Kíváncsi lettem és nem tudtam a szemem az ujságról elfordítani; az az örült gondolatom támadt, hogy hátha valami egészen különös ujság ez, a maga nemében egyetlen; kíváncsiságom mindjobban nőtt és kezdtem a padon alá-fel csuszkálni. Talán iratok vagy veszedelmes akták vannak benne, amit egy levéltárból loptak el. És máris titkos röpiratokra, összeesküvésre gondoltam.

Az öreg nyugodtan ült és gondolkozott. Miért nem viszi úgy az ujságját, mint minden más ember, a címével kifelé? Miféle ravaszság rejlik itt? Ugy látszik, hogy csomagját a világért sem engedné ki a kezéből, talán még a saját zsebére sem bizná rá. Mernék fogadni az életembe, hogy valami rejlik a csomag mögött.

A levegőbe bámultam. Hogy ilyen lehetetlen volt ebbe a titokzatos ügybe behatolnom, csaknem örültté tett a kíváncsiságtól. Keresgéltem a zsebemben, hogy valamit adjak az öregnek, amivel beszélgetésbe vonhatom; megfogtam a borbélyjegyzetét, de újra visszatettem. Egyszerre hallatlan merészség ötlött az eszembe, ráütöttem üres oldalzsebemre és megszólaltam:

- Megkinálhatom egy cigarettával?

- Köszönöm, - mondta. - Nem dohányzott, le kellett mondania róla a szeme miatt; csaknem egészen vak volt. Mindamellet nagyon köszönte.

- Régen beteg-e már a szeme? Talán már nem is tud olvasni? Még az ujságot sem?

- Még ujságot sem, sajnos.

- Idegen ön itt? - kérdezte tőlem.

- Igen...

- De hát még a címét sem tudja elolvasni annak az ujságnak, amit a kezében tart?

- Még azt sem. - Különb azonnal meghallotta, hogy idegen vagyok; valami van a hangsúlyozásomban, ami elárult. Kitűnő hallása van, abban bizhatik; éjszaka, ha mindenki alszik, meghallja az emberek lélegzését a szomszéd szobában. - De mit is akartam kérdezni, hol lakik ön? - folytatta.

A hazugság azonnal készen volt a fejemben. Akaratlanul, szándék nélkül és minden hátsó gondolat nélkül hazudtam. Azt feleltem:

- Szt. Olaf-tér, második szám.

- Igazán? - Minden kavicsot ismert a Szt. Olaf-téren. Van ott egy szökőkút is, meg néhány gázlámpa, egy pár fa, emlékezik mindenre. - De hányadik szám alatt is lakik?

Véget akartam vetni a dolognak és felállottam; üldöző eszmém az ujságot illetőleg a végsőig kergetett. A rejtelmet fel kell kutatnom, bármibe kerüljön is.

- Ha nem tudja elolvasni az ujságot, akkor miért...

- Nem azt mondta, hogy a második szám alatt? - folytatta az öreg, anélkül, hogy nyugtalanságomat figyelembe venné. - A magam idejében minden embert ismertem a második szám alatt. Hogy hívják a házigazdáját?

Gyorsan kitaláltam egy nevet, hogy megszabaduljak tőle, egy pillanat alatt körülgagattam s a másikban oda dobtam neki, hogy megmeneküljek a kínzásától.

- Hapfolati, - mondtam.

- Hapfolati, igen, - intett az ember és egyetlen betűt sem tévesztett el ebből a nehéz szóból.

Bámulva néztem rá; nagyon komolyan ült ott és arckifejezése elmerült volt. Alig ejtettem ki ezt az ostoba nevet, ami éppen eszembe jutott, ez az ember máris elfogadta éppen úgy, mintha már régen ismerné. Ezalatt csomagját maga mellé tette a padra és én éreztem, hogy remeg át egész kíváncsiságom az idegeimen. Azt is észrevettem, hogy az ujságon egynéhány zsiros folt ütődött át.

- Nem tengerész az ön házigazdája? - kérdezte az öreg és a gunynak nyoma sem volt hangjában. - Mintha úgy emlékezném, hogy tengerész volt.

- Tengerész? Bocsánat, akkor ön a testvérét ismeri; az enyém ugyanis J. A. Happolati ágens.

Reméltem, hogy ezzel már meg fog elégedni; de ő megint jóakarattal belement a dologba.

- Azt hallottam, hogy ügyes ember az, nem? - próbálkozott tovább az öreg.

- Ó-oh, de még milyen ravasz, - feleltem, - nagyszerű üzletember, minden lehetőt közvetít, áfonyát Kinából, tollat és pelyhet Oroszországból, bőrt, fát, tintát...

- He-he, ördöge van! - szólt közbe az öreg egészen felélénkülve.

A helyzet kezdett érdekelni és ez magával vitt; egyik hazugság a másik után kelt ki az agyamból. Megint leültem, elfelejtettem az ujságot, a rendkívüli okiratokat, tüzes lettem és a másíknak a szavába vágtam. A kis törpe jóhiszeműsége hallatlan merésszé tett, agyon akartam hazudni és teljesen leverve hagyni ott az öreget a csatamezőn.

- De hallott-e arról a villamos énekeskönyvről, amit Happolati talált fel?

- Micsoda? villa... mos...

- Igenis, villamos betűkkel, amik sötétben világítanak! Egy minden tekintetben nagyszerű vállalat, több millió korona forgó tőkével, ércöntődék és nyomdák teljesen felszerelve állnak munkában, nagy fizetésű gépészmérnökök egész csapata van szerződötve, úgy hallottam, mintegy hétszáz ember.

- Hát nem mindig mondtam! - felelt az ember nyugodtan. Többet nem beszélt; minden szót elhitt, amit mondtam és semmin sem csodálkozott. Ez a csalódás bosszantott egy kicsit; azt vártam, hogy egészen el lesz képedve a képzeletem találmányaitól.

Erre még egy néhány kétségbeesett hazugságot eszeltem ki, minden véletlen ötletemet kiszineztem, elmondtam, hogy Happolati kilenc évig volt miniszter Perzsiában. - Van-e arról egyáltalában fogalma, hogy mit jelent Perzsiában miniszternek lenni? - kérdeztem tőle. - Több az, mint itt a királyság, körülbelül annyi, mint szultán, ha ugyan tudja, mit tesz az. De Happolati elintézte ezt az egészet és mindig biztos volt a dolgában. - Azután Ylajaliról, a leányáról is beszéltem, erről a tündérről és királykisasszonyról, akinek háromszáz rabszolgája van és sárga rózsákból vetett ágyon alszik; a legszebb teremtes, akit életemben láttam és úgy adjon az isten boldogságot, ha valaha hozzá hasonlóval találkoztam.

- Igazán? olyan szép? - mondta az öreg szórakozott kifejezéssel és lenézett a földre.

- Szép? Elvarázsló, bűnösen gyönyörű! A szeme színe, mint a nyers selyem, a karja, mint a borostyánkő! Egyetlen pillantása csábító, mint a csók és mikor megszólít, a hangja a szivembe hat, részegítőbben, mint a bor. És miért ne lehetne ilyen elragadó? Talán valami számla-kihordónak vagy tüzoltóalkalmazottnak képzelem? Mondhatom, hogy olyan ez a leány, mint az égi gyönyörűség, valóságos mese.

- Lám, lám, - mondta az ember kissé meglepetten.

A nyugalma felizgatott; a saját hangom kissé tűzbe hozott és egészen komolyan beszéltem. Az ellopott levéltári okiratokat, az összeesküvést valamelyik idegen nagyhatalommal már elfeledtem; a kis lapos csomag ott feküdt közöttünk a padon és most már semmi kedvem sem volt megvizsgálni, hogy mi van benne. A saját mesém teljesen elfoglaltak, csodálatos látományok suhantak el a szemem előtt, a vér a fejembe szállt és tele torokkal nevetni kezdtem.

Ebben a pillanatban az én emberem menni készült. Felállott és talán csak azért, hogy ne olyan hirtelen szakítson félbe, azt kérdezte:

- De hallatlanul gazdag lehet ez a Happolati?

Hogyan? Hát szabad volt ennek a vak, kellemetlen vén embernek úgy bánni ezzel az idegen névvel, amelyet én költöttem, mintha a legközönségesebb név volna, amelyik akármilyen boltcégeren ki lehet festve a városban? Meg nem botlott egy betűjében és nem változtatta meg egyetlen szótagját sem; ez a név belevájta magát az agyába és azonnal gyökeret vert benne. Bosszankodni kezdtem, valami benső elkeseredés támadt fel bennem ellene, hogy semmivel sem lehetett zavarba hozni, semmi sem keltett benne gyanút.

- Azt nem tudom, - feleltem gyorsan; - erről semmit sem tudok. De különben engedje egyszer mindenkorra megmondanom, hogy ezt az embert Johan Arendt Happolatinak hívják, amint a neve kezdőbetűiből is következtetni lehet.

- Johan Arendt Happolati, - ismételte az öreg, csodálkozva heveslegesen. Aztán megint elhallgatott.

- Csak látná a feleségét, - folytattam dühösen, - kissé kövérebb... Vagy talán nem is hiszi el, hogy kövérebb?

- Dehogy nem... ilyen embernek...

Az öreg jólelkűen és halkan felelt minden kitörésemre és kereste a szavakat, mintha félt volna, hogy valamivel felingerel.

- Az ördögbe is, ember! Talán azt képzeled, hogy azért ülök itt, hogy hazugsággal fecsegyem tele a fejed? - kiáltottam magamon kívül. - Talán még azt sem hiszi, hogy Happolati nevű ember van a világon? Még sohasem láttam ehhez hasonló fejességet és rosszakaratot ilyen öreg embernél! Az ördögbe is, talán amellett még azt is hiszi rólam, hogy olyan szegény ember vagyok, aki a legjobb ruhájában ül itt és egyáltalában nincs a zsebében tele cigaretta-tárca. Ilyen eljáráshoz, mint az öné, egyáltalában nem vagyok hozzászokva, azt mondhatom és nem is fogom tűrni, istenemre! sem öntől, sem mástól, azt tudja meg!

Az ember már fennállt. Nyitott szájjal, némán hallgatta végig kitörésemet, azután hirtelen a padon levő csomagja után kapott és tovább ment, jóformán tovább futott az uton apró csoszogó lépéseivel.

Ülve maradtam és a hátát figyeltem, amely mindig jobban távolodott és mindinkább összegömbölni látszott. Nem tudom, miből következtettem, de olyan hatást tett rám, mintha sohasem láttam volna még becstelenebb, bűnökkel terheltebb hátat, mint az övé és nem bántott, hogy ezt az embert összeszidtam, mielőtt elment...

A délután lassankint mult, a nap lemenőben volt, a körül levő fák teteje halkan zugni kezdett és a gyermekek mellett levő leányok, akik távolabb csapatosan ültek egymás mellett, hozzáfogtak kocsijukat hazatologatni. Megnyugodtam és jól éreztem magam. Az izgatottság, amely még az imént feltüzelt, lassankint lecsillapodott, összébb estem, bágyadt és álmos állapot fogott el; a sok kenyér, amit elfogyasztottam, sem volt többé alkalmatlan. A legjobb hangulatban támaszkodtam meg a padon, becsuktam a szemem és mindig álmosabb lettem; már szunyókáltam is, de éppen, amikor mély álomba merültem volna, jött oda egy őr és a vállamra tette a kezét:

- Idebent nem szabad aludni.

- Igen, - feleltem azonnal és felállottam. És abban a szempillantásban megint elevenné vált előttem egész gondterhes állapotom. Tennem kell valamit, valamit ki kell találnom! Alkalmazást eddig hiába kerestem; az ajánlólevelek, amiket kaptam, már kezdtek elévülni, különben is olyan kevésbé ismert emberektől valók voltak, hogy nem nagy hatást tettek; amellett az a sok visszautasítás az egész nyáron át összetört. Nos - annyi legalább is bizonyos, hogy a

lakásbérem lejárt és valamit találnom kell, hogy ezen segítsek. Addig minden más egyéb nem szükséges, hogy nyugtalanítson.

Egészen öntudatlanul megint kezembe vettem a ceruzát és a papírt s minden szegletét gépiesen telefirkáltam az 1848-as évszámmal. Istenem, csak egyetlen hatalmas gondolat ragadna meg, hogy a megfelelő szavak is feléledjenek hozzá! Hiszen már megtörtént máskor is, igazán megtörtént, hogy olyan pillanatok fogtak el, amikor hosszú fejezeteket tudtam minden erőfeszítés nélkül írni és ezek sikerültek a legjobban.

Most pedig itt ülök a padon és számtalanszor leirom, hogy 1848; keresztben, hosszában, mindenféle formában leirom ezt a számot és várom, hogy valami használható eszme jusson az eszembe. Laza gondolatok egész serege repked a fejem körül, az egész nap hangulata levertté, érzélgőssé tesz. Az ősz eljött és kezdett mindent mély téli álomba meríteni. A legyek és a kis bogarak már megkapták az első csapást; fákon és földön hallatszik a küzdő életnek a hangja, nyugtalanul sűrögve, zümmögve, dolgozva az elmulás ellen. A férgek világának egész léte fellázad még egyszer, sárga fejüket elődugják a mohából, megmozgatják lábaikat, hosszú szálakon tapogatódnak tovább és egyszerre összesnek hasukkal fölfelé fordulva. Minden növény megkapta az első hideg gyöngye lehelletétől külön jellegzetes jegyét; minden fűszál elhalványodva igyekszik még egyszer a nap felé és a lehulló lomb olyan zörejjel esik a földre, mintha selyemhernyók vándorolnának. Ősz van az elmulás karneváljában; a rózsák vörössége lázassá vált, különös beteg fény vonja be színüket.

Ugy éreztem magam, mint egy elmulásra szánt féreg, amelyet már megragadott a pusztulás ebben a halálba menő mindenségben. A tompa rémülettől elfogódva ugrottam fel és néhány erőszakos lépést tettem az uton. Nem, nem! - kiáltottam mindkét kezemet összeszorítva. Ennek véget kell vetnem! És újra leültem, kezembe vettem a ceruzát, hogy komolyan megírjam a cikket. Minden más keveset ér, ha az ember előtt ott van az elkerülhetetlen házbérfizetés.

Lassan-lassan a gondolataim is rendeződni kezdtek. Hamar alkalmazkodtam hozzájuk és nyugodtan, meggondoltan irtam egy pár oldalt, mint bevezetést valamihez; lehetett akárminek a kezdete, egy utleírásnak éppen úgy, mint politikai cikknek, aszerint, amint később jónak fogom találni. Igazán kitűnő kezdet akármilyen előre nem látott cikkhez.

Most már egy határozott kérdést akartam keresni, amit feldolgozzak, egy embert vagy dolgot, amire rávethessem magam és semmit sem találtam. E hiábavaló küzködés alatt megint rendtelenné lettek a gondolataim, valósággal éreztem, hogy az agyam felmondja a szolgálatot, a fejem percről-percre üresedik, míg végre minden tartalom és súly nélkül maradt a vállaim között. Szinte az egész testemmel éreztem ezt a rám meredő ürességet, úgy éreztem, mintha tetőtől-talpig ki volnék szivattyúzva.

- Uram, istenem! - kiáltottam kétségbeesetten és sokszor egymásután ismételtam ezt a két szót, anélkül, hogy más egyebet mondtam volna.

A szél zugott a lombok között, vihar készülődött. Még egy percig ülve maradtam és lélekvesztetten bámultam a papírjaimra; azután összeszedtem az egészet és lassan belecsusztattam a zsebembe. Hüvös lett és már nem volt mellényem; nyakamig begomboltam a kabátomat és kezemet a zsebembe dugtam. Végre felállottam és elindultam.

Ha csak most sikerülne, most egyetlen egyszer sikerülne még! A háziasszonyom már kétszer tekintett rám kérdően a házbér miatt és én kénytelen voltam összehuzódva, egy szégyenlős köszönéssel elosonni mellette. Ezt lehetetlen volt többször megtenni; legközelebb, ha még egyszer találkozom ezzel a tekintettel, felmondok és becsületesen helyt állok magamért; végre is ez nem mehet így tovább.

Mikor a park kijárásához értem, még egyszer megláttam az öreg törpét, akit dühöngéssel futásra kényszerítettem. A titokzatos ujságcsomag felbontva feküdt mellette a padon, mindenféle ételnemű volt benne, amit most ültében elfogyasztott. Szerettem volna oda menni, hogy kibékítsem, hogy bocsánatot kérjek tőle viselkedésemért, de az étel visszaszuszított; a vén ujjak, mint görbe karmok, ragadtak bele az olvadó vajaskenyérbe, undorodni kezdtem és szó nélkül mentem el mellette. Nem ismert meg, szeme kiszáradt szaruhártyája rám meredt és arcán egyetlen vonás sem változott.

Én pedig tovább mentem.

Szokásom szerint minden utamba eső kiakasztott hirdetés előtt megállottam, hogy az üresedésben levő állások hirdetését tanulmányozzam és szerencsémre találtam is egyet, amelyet elfogadhattam volna: egy kereskedő ajánlata volt, esténként néhány órára könyvvezetéshez keresett valakit, fizetés megegyezés szerint. Felírtam a címét és titokban kértem istent, hogy segítsen ezt a helyet megszerezni; kevesebbet fogok kérni a munkámért, mint bárki más tenné, ötven öre nagyon elég lesz, vagy talán negyven is; beleegyezek, ahogy akarni fogja.

Mikor hazaérkeztem, egy cédulát találtam az asztalomon a háziasszonyomtól, amelyben kér, hogy vagy fizessem ki előre a lakásbért vagy költözködjem ki. Ne vegyem tőle rossz néven, de neki magának is szüksége van a követelésére. Barátilag üdvözli Madame Gundersen.

Megírtam kérvényemet Christie kereskedőhöz, Grönlandsleret 31. szám alá, borítékba tettem és levittem a szegleten levő postaszekrénybe. Azután újra felmentem a szobámba és leültem a hintaszékbe, hogy gondolkozzam, míg a sötétség mindig sűrűbb és sűrűbb lett körülöttem. Kezdett nagyon nehézé válni, hogy fenntarthassam magam.

Reggel nagyon korán ébredtem fel. Egészen sötét volt, mikor a szemem kinyitottam és még sokára azután hallottam az alattam levő lakásban az órát ütni. Még csak öt óra volt és vissza akartam feküdni, hogy újra elaludjam, de már nem sikerült, mindig éberebbé lettem és ezer mindenféle jutott az eszembe.

Egyszerre csak egy pár kitűnő mondat ötlík a gondolataim közé, egy vázlatához vagy tárcához való finom gondolat szerencsés kifejezése, amihez hasonlót eddig még sohasem találtam. Amint így fekszem és újra meg újra ismételem a szavakat, mindig pompásabbnak találom a kifejezést. Lassanként még több szó kapcsolódik hozzá, egyszerre egészen éber leszek, felkelek és az ágy mögött levő asztalról magamhoz viszem a papírt és ceruzát. Mintha egy ér fakadt volna fel bennem, egyik szó a másikat követi, összefüggéssé alakul, maguktól kikerekednek a helyzetek; jelenet jelenetre tolul, események és párbeszédnek fakadnak lelkemből és csodálatos jó érzés önt el. Mint az örült, úgy dolgozom tovább és egyik oldalt a másik után írom tele pillanatnyi szünet nélkül. A gondolatok olyan váratlanul törnek rám és olyan gazdagon ömlenek folytonosan, hogy egész sereg apró finomságot elfelejtek, mert nem tudom elég gyorsan leírni, habár egész erőmből dolgozom. És szünetlenül így tolonganak tovább elém, eggyé válok a tárgyammal és minden szó, amit leírok, magától jön a tollamra.

És tart, tovább tart, olyan áldottan soká tart ez a csodálatos pillanat, hogy tizenöt, husz teleírt oldal fekszik előttem a térdemen, mikor végre megpihenek és leteszem a ceruzát. Ha igazán van értéke ezeknek a papiroknak, meg vagyok mentve! Kiugrom az ágyból és felöltözöm. Mindig jobban világosodik és már majdnem el lehet olvasni a világítótorony igazgatójának a jelentését az ajtó mellett; az ablaknál pedig olyan világos van, hogy egy kis ügyel-bajjal írni is lehet mellette. És azonnal hozzáfogok, hogy letisztázzam a lapokat.

Csodálatos, világosságból és színekből szőtt sűrű köd száll felém a képzelet ez alkotásából; meglepetten állok meg minduntalan, egyik jó eszme a másik után! És halkán azt mondom magamban, hogy ilyen jót sohasem olvastam még életemben. Ittas vagyok a boldogságtól, az

öröm elvakít és elragad, a felhők között érzem magam; megmérem kezemben az íráscsomót és azonnal öt koronára becsülöm az első hirtelen mérlegelés után. Kinek jutna eszébe, hogy öt korona miatt alkudozzék; sőt ha a tartalom nagyszerűségét figyelembe vesszük, még tíz korona is potom ár érte. Eszembe sem jut, hogy ilyen remek munkát ingyen adjak át; tudtommal végre is ilyen regényt nem lehet uton-utfélen találni. És tíz koronára határozom el magamat.

Mindig világosabb lett a szobában; egy pillantást vetettem az ajtóra s minden megerőltetés nélkül el tudtam olvasni a finom, csontvázszerű betűket is, Andersen kisasszony halotti ruháit és szemfedőit jobbra a kapu mellett; de már jó ideje el is mult, mióta elűtötte a hetet.

Ott hagytam a helyem és a szoba közepére állottam. Mindent megfontolva, a Madame Gundersen felmondása éppen a legjobb pillanatban jött. Tulajdonképpen ez igazán nem nekem való szoba; nagyon is egyszerű zöld függönyök voltak az ablakon és tulságosan sok szeg sem állott ki a falból, amire az ember a ruháit felakaszthassa. Az a szegényes hintaszék a szegletben pedig igazán csak tréfa, a hintaszék karrikatúrája, amin halálra neveshetné az ember magát. Felnőtt embernek nagyon is alacsony és amellet olyan szűk, hogy valósággal csizmahúzóval kellett kivenni az embert, ha fel akart belőle állani. Egyszerűen ez a szoba nem volt szellemi munkára berendezve és nem szándékozom továbbra megtartani. Semmi esetre sem tartom meg! Már nagyon is soká hallgattam és türtem, elég ideig kitartottam ebben az oduban.

Megelégedettségtől és reménytől felfuvalkodva, folytonosan rendkívüli munkámmal elfoglalva, melyet minduntalan kivettem a zsebemből, hogy újra elolvassam, egészen komolyan hozzáfogtam az elköltözéshez. Elővettem a batyumat, egy veresszélű zsebkendőt, melybe egy pár tiszta gallér s egynehány ujságdarab volt bekötve, amiben kenyeret hoztam haza, összegöngyöltem az ágyterítőt és a zsebembe dugtam a még megmaradt írópapírt. Azután biztonság kedvéért minden szegletet átkutattam, hogy itt ne hagyjak valamit és miután semmit sem találtam, az ablakhoz léptem, hogy kinézzek. A reggel borus és nedves volt; senkit sem láttam a leégett kovácsműhelynél és a ruhaszáritó kötél lent a kertben keményen megfeszült az egyik faltól a másikig, amint a nedvesség összehuzta. Ezt már mind régen ismertem, ott hagytam tehát az ablakot, a hónom alá vettem az ágyterítőt, meghajtottam magam a világítótorony igazgatójának a jelentése és Andersen kisasszony halotti ruhái előtt s kinyitottam az ajtót.

Egyszerre eszembe jutott a háziasszonyom. Mégis tudósitanom kell a kiköltözésemről, hogy láthassa, milyen rendes emberrel volt dolga. Meg akartam írásban köszönni, hogy egy pár napig a kikötött időn túl használtam a szobát. A bizonyosság, hogy most hosszabb időre meg vagyok mentve, olyan erővel élt bennem, hogy még öt koronát is ígértem a háziasszonyomnak, ha legközelebb pár nap múlva erre járok; azt is be akartam ezzel még bizonyítani, hogy uri ember lakott a fedele alatt.

A cédulát az asztalon hagytam.

Még egyszer megállottam az ajtóban és visszafordultam. A sugárzó boldogság, hogy újra felküzdöm magam, annyira magával ragadt, olyan hálával töltött el isten és a mindenség iránt, hogy letérdeltem az ágy előtt és hangos szavakkal köszöntem meg istennek nagy jóságát, melyben ma reggel részesített. Tudtam, óh, nagyon jól tudtam, hogy az ihlettségnek az az elragadtatása, amit az előbb átéltem és leírtam, az ég csodálatos ajándéka volt lelkem részére és felelet tegnapi kétségbeesett hívásomra. Ez isten volt, igen, isten! kiáltottam magamnak és sirtam a meghatottságtól saját szavaim felett; néha-néha félbeszakítottam magamat és hallgatództam, hogy nem jön-e valaki a lépcsőn. Végre felálltam és elindultam; zajtalanul lopódtam le a sok lépcsőn és észrevétlenül értem el a kaput.

Az utca fénylett az esőtől, mely a reggeli órákban esett, az ég nehezen, alacsonyan csüngött a város felett, sehol egyetlen napsugár. Vajjon hány óra lehetett? Szokásom szerint a városháza felé tartottam és ott láttam, hogy fél kilencre jár. Volt tehát egy pár elvesztegetni való óráim; hiába is mennék tíz vagy tizenegy előtt a szerkesztőségbe, addig majd elsétálok az időt és közben kitalálhatok valami utat-módot, hogyan jussak egy kis reggelihez. Különben ma nem kell félnem, hogy éhesen fekszem majd le, istennek hála, ezeken az időkön már tul vagyok! Ez túlhaladott állapot, rossz álom, - mostantól fogva felfelé vezet az út.

Eközben a zöld ágyterítő kezdett terhemre lenni; csak nem tehetem ki magam annak, hogy az emberek szeme előtt a hónom alatt ilyen csomaggal járjak. Mit is képzelnének rólam? Gondolkozni kezdtem, hova helyezhetném el egy időre biztonságba. Egyszerre eszembe jutott, hogy bemehetnék a Semb üzletébe és rendesen papírba pakolhatnám; mindjárt tisztességesebb külseje lenne és nem volna szégyen magammal hurcolni. Beléptem a boltba és előadtam kérésemet az egyik segédnek.

Először a terítőre nézett, azután reám; úgy vettem észre, mintha magában titokban lenézően vállat vont volna, mikor átvette a csomagot. Ez nagyon bántott.

- Teringettét, vigyázzon egy kicsit! - kiáltottam fel. - Két drága üvegváza van benne; a csomag Smyrnába megy.

Ez hatott, nagyszerűen hatott. A fiatalember minden mozdulata bocsánatot kért, hogy nem sejtette meg mindjárt, milyen értékes holmi van a terítőben. Mikor készen lett a csomaggal, úgy köszöntem meg a szíveségét, mint olyan ember, aki hozzá van szokva, hogy drága árukat szállítson Smyrnába; még az ajtót is kinyitotta előttem, mikor elmentem.

Elkezdtem sétálni az emberek között a Stortorvon, lehetőleg közel az asszonyokhoz, akik cserepes virágot árultak. A nehéz veres rózsák, melyek vérszínükkel keményen ragyogtak bele a nedves reggelbe, vágyat keltettek bennem, bűnös kívánságot, hogy elragadjak egyet; az áruk után kezdtem tudakozódni, hogy minél közelebb juthassak hozzájuk. Ha lesz felesleges pénzem, illet fogok venni, akármi jöjjön is azután; különben takarékoskodhatom is egybenmásban az életberendezésem, hogy megint rendbe jöjjenek a pénzügyeim.

Tíz óra lett és felmentem a szerkesztőségbe. Egy munkatárs, ollóval a kezében, ócska ujságokban keresgélt; a szerkesztő még nem jött be. Kérdésére átadom neki vastag kéziratomat, közben sejteni engedem, hogy nem mindennapi fontosságú a dolog és a lelkére kötöm, hogy a szerkesztőnek saját kezébe adja át, ha bejön. A nap folyamán később bejövök a válaszáért.

- Jó, - mondta az ember és visszafordult az ujságjaihoz.

Azt találtam, hogy nagyon is nyugodtan fogadta a dolgot, de nem szóltam semmit, csak kissé közönyösen intettem a fejemmel, mikor kimentem.

Most aztán elég időm maradt. Csak legalább kiderülne! Nyomoruságos idő volt, szélcsend és nyomott levegő; az asszonyok biztonság kedvéért felnyitották az esernyőjüket, a férfiak gyapjuspákái furcsán ellágyultak és elcsüggedtek. Még egyszer átmentem a téren, hogy megnézzem a zöldségeket és rózsákat. Egyszerre egy kezet érzek a vállamon, visszafordulok, hát nem más, mint a „kisasszony” az, aki jó reggelt köszön.

- Jó reggelt, - feleltem kérdően, hogy minél hamarabb megtudjam a szándékát. Nem nagyon szeretem a „kisasszonyt”.

Kíváncsian néz a friss csomagoláshoz pakkra a hónom alatt és azt kérdi:

- Mit visz?

- Sembnél voltam és ruhára való szövetet vettem, - felelem közömbös hangon; - nem akarok tovább ilyen kopottan járni; az embernek végre is a külseje iránt sem szabad tulságosan szűkmarkunak lenni.

Rám nézett és látszott, hogy meghökken.

- Hogy megy a dolga most különben? - kérdi vontatottan.

- Jól; várakozásomon felül jól.

- Van valami dolga vagy foglalkozása most?

- Valami foglalkozásom? - ismétlem egészen csodálkozva. - Hiszen könyvvezető vagyok Christie nagykereskedőnél.

- Igazán! - feleli és egy kicsit hátrább lép. - Istenemre, szivemből örülök rajta. Csak aztán megint el ne kunyorálják minden pénzét, amit keres. Jó reggelt.

Egy kis idő múlva megfordul és visszajön; botjával rámutat a csomagomra és így szól:

- Nagyon ajánlom önnek a saját szabómat a ruhája megcsináltatásához; az egész városban nincs finomabb szabó, mint Isaksen. Csak mondja azt, hogy én küldtem.

Mit üti bele az orrát az én dolgaimba? Mi köze hozzá, hogy milyen szabót választok? Elfogott a düh; ennek az üresfejű, felpiperézett embernek a látása annyira elkésztetett, hogy elég durván figyelmeztettem a tiz korona tartozására. Mielőtt felelhetett volna, már megbántam, hogy így rátámadtam, zavarba jöttem és lesütöttem a szemem; abban a pillanatban egy hölgy ment el mellettünk, hirtelen hátraleptem, hogy átengedjem köztünk és felhasználva az alkalmat, elsiettem.

Már most mit csináljak addig, míg várakoznom kell? Kávéházba nem mehetek be üres zsebbel és nem jutott eszembe olyan ismerős sem, akihez a napnak ebben a szakában el látogathatnék. Ösztönszerűen felsétáltam a városba, jó időt eltöltöttem a piac és a vám között, elolvastam az „Esti postá”-t, amelyet éppen akkor akasztottak ki a táblára, betértem egy sétára a Karl Johan-utcába, azután megfordultam és egyenesen a Megváltónk temploma temetőjébe mentem, ahol jó kis helyet találtam magamnak a kápolna melletti dombon.

Soká ültem itt a csendben, elálmodoztam a nedves levegőbe, gondolkoztam, szunyókáltam és fáztam. Az idő lassan mult. Vajjon igazán olyan bizonyos, hogy a tárcám mestermű és művészi ihletből származott? Isten tudja, nem csuszott-e mégis itt-ott valami hiba bele? Mindent megfontolva, nem lehetséges-e, hogy el sem fogadják, hogy egészen egyszerűen visszautasítják? Talán csak éppen, hogy középszerű volt vagy meglehet, hogy rossz; mi biztosít róla, hogy már is nem hever-e a papirkosár fenekén?... Nyugalmam meg volt zavarva, felugrottam és kirohantam a temetőből.

Lent az Akersgate-n benéztem egy boltablakon és láttam, hogy még csak most mult el dél. Ez még növelte kétségbeesésem; olyan bizonyosan reméltem, hogy már régen elmúlt dél és négy óráig hiába is keresném a szerkesztőt. A tárcám sorsa sötét sejtelmekkel töltött el; minél többet gondoltam rá, annál képtelenebbnek látszott magam előtt is, hogy valami használhatót írhattam volna olyan rögtönösen, csaknem alvás közben, lázas, álmokkal tele aggyal. Természetesen újra megcsaltam magam és egész reggel hiába voltam olyan boldog! Egészen hiába... Csaknem rohanva mentem fel az Ullevaalsveien, el Szent Hanshaugen mellett, nyitott mezőre jutottam ki, azután keskeny, különös kis utcákon, majd üres telkeken és szántóföldeken át végre az országuton találtam magamat, amelynek nem láttam a végét.

Itt megállottam és elhatároztam, hogy visszafordulok. Nagyon felhevültem a gyaloglástól és lassan, elég leverten mentem vissza. Két szénásszekérrel talákoztam; a kocsisok hason feküdtek a széna tetején és énekeltek, mind a kettő kalap nélkül volt s kerek, meglegedett

ábrázattal nótázott. Amint tovább mentem, eszembe jutott, hogy bizonyosan meg fognak szólítani vagy utánam kiáltanak valami megjegyzést vagy csufolódást; és csakugyan, mikor közelebb értem, az egyik lekiabált, hogy mit viszek a hónom alatt.

- Egy ágyterítőt, - feleltem.

- Hány óra? - kérdezte.

- Nem tudom bizonyosan, azt hiszem, három körül lehet.

Mindketten nevetni kezdtek és továbbhajtottak; ugyanabban a pillanatban az egyik fülemen egy ostorütés fájdalmát éreztem és a kalapom lerepült; a fiatalemberek nem mehetek el mellettem anélkül, hogy meg ne tréfáljanak. Dühösen kaptam a fülemhez, felszedtem a kalapom az árokszélről és folytattam az utamat. Lent Szent Hanshaugennél találkoztam egy emberrel, aki megmondta, hogy már elmúlt négy óra.

Négy óra! Már el is mult négy! Futva indultam a város felé, be a laphoz. Hátha a szerkesztő már régóta ott van, hátha el is ment az irodából? Felváltva mentem és futottam, megbotlottam, nekiszaladtam a kocsiknak, elhagytam valamennyi járó-kelőt, versenyeztem a lovakkal, agyonhajszoltam magam, mint egy örült, csak hogy még idejében megérkezzem. Berohantam a kapun, négy ugrással fent voltam a lépcsőn és kopogtattam.

Senki sem felelt.

- Elment! Elment! - gondoltam. Lenyomom a kilincset, nyitva van; még egyszer kopogok és belépek.

A szerkesztő az asztalnál ült, arccal az ablak felé, és tollal a kezében éppen írni kezdett. Mikor meghallotta lihegő köszönésemet, félig megfordult, egy kicsit megnézett és azt mondta:

- Még nem volt időm elolvasni a tárcáját.

Annyira megörültem, - legalább még nem vetette el, - hogy azt feleltem:

- Természetesen, uram, nagyon értem. Hiszen nem is olyan sietős. De talán egy pár nap múlva, vagy...

- Majd meglátom. De különben nálam van a címe.

És én elfelejtettem felvilágosítani, hogy már egyáltalán semmiféle lakáscímem nincs.

Az audienciának vége volt; hajlongva léptem hátra és kimentem. A reménység megint fel-lángolt bennem, még semmi sincs veszve, ellenkezőleg, éppen most nyerhetek meg mindent. És agyam rögtön mesét kezd szőni egy nagy égi tanácskozásról, amelyben éppen most határozzák el, hogy meg fogom nyerni az ügyem, teljes tiz korona tőkét kapok majd a tárcámért...

Csak legalább valami menedékhelyem lenne ma éjjelre! Fontolgattam, hogy hol tudnék legjobban elbujni éjszakára és ez a kérdés annyira elfoglalt, hogy az utca közepén állva maradtam. Elfelejtettem, hol vagyok, ott állok, mint egy magános jelzőhajó a tenger közepén, amelyet hullámok ostromolnak és üvöltenek körül. Egy ujságáruló gyerek a „Wiking”-et nyújtja felém; nagyon érdekes új hírek! Felnézek és összerázkódom, - megint Semb előtt vagyok.

Gyorsan megfordultam, a csomagomat magam elé tartva rejtegettem és az egész Kirkegate-n félősen és leverten siettem le, - talán megláthattak az ablakból. Átmentem az Ingebrete-n, el a színház előtt és a Logenál befordultam a tenger és az erődítések irányába. Végre találtam egy padot és újra tanakodni kezdtem.

Hol a csodába találok én ma éjszakára fedeleket? Van a világon olyan lyuk, ahova elbujhatnék, hogy elrejtsem magam reggelig? Büszkeségem megtiltotta, hogy a szobámba visszatérjek;

eszembe sem jutott, hogy a szavam visszavonjam, felháborodva utasítottam vissza még csak a gondolatát is és lenézően mosolyogtam magamban a kis veres hintaszék felett. Eszmetársulás révén egyszerre csak egy nagy, kétablakos szobában találtam magam, ahol valamikor már laktam a Hagdehauge-n; egy tálcát láttam az asztalon, tele vastagon kent vajás kenyérrel; egyszerre csak megváltoztatta külsejét, beefsteak volt, - csábító beefsteak, fehér asztalkendő, egész kosár kenyér, ezüst evőeszköz előttem. Az ajtó felnyílt, háziasszonyom jött be és még több teát kínált...

Látomások és álmok! Azt mondtam magamban, hogyha most enném valamit, a fejem megint megzavarodnék, lát fogná el az agyamat és örült képzelgésekkel kellene küzdenem. Nem bírom az ételt, az én szervezetem már csak ilyen; ez valami különösség bennem, valami egyéni sajátosság.

Talán mégis csak találok ki valami okosat, mielőtt egészen beesteledik. Egyelőre nem volt sietős; legrosszabb esetben az erdőben kereshetek valami jó helyecskét, az egész város környéke rendelkezésemre áll és a levegő fagypontra felül van...

És a tenger nehéz nyugalommal fekszik odakint, hajók és széles tutajok vágnak barázdát az ólmos felületbe, sávokat vetnek szét jobbra és balra, aztán továbbsiklanak, míg a füst nagy pára-csomókban tolul ki a kéményekből és a gépek toloinak ismétlődő ütődése eltompulva hangzik át a nedves levegőn. Sem nap, sem szél nincs, a fák nedvesek mögöttem és a pad, amelyen ülök, hideg és átázott. Az idő mult; ott ültem félig álmodozva, fáradt voltam és a hátam borzongott; kis idő múlva éreztem, hogy a szemhéjam kezd lecsukódni; nem álltam ellent...

Mikor felébredtem, sötét volt körülöttem; kábán és fázva ugrottam fel, kezembe vettem a csomagomat és megindultam. Mindig gyorsabban és gyorsabban mentem, karjaimmal hadonásztam, dörzsölgettem a lábszáramat, amely már egészen érzéketlenné zsibbadt; végre a tűzörséghez jutottam. Kilenc óra volt; hosszú ideig aludtam.

Mihez fogjak már most? Valahol csak kell lennem? Amint ott állok és a tűzoltóórházra bámulok, eszembe jut, hogy vajjon nem sikerülhetne-e belopódzni valamelyik folyosóra, ha kilesek egy alkalmas pillanatot, amikor az őr hátat fordít. Felsétálok a lépcsőn és beszédbe akarok állni az emberrel; azonnal tiszteleg a baltájával és várja, hogy mit fogok neki mondani. Ez a felemelt balta, amelynek éle felém volt fordulva, mint egy jeges hasítás vágott bele az idegeimbe, a rémülettől néma maradtam a felfegyverzett ember előtt és akaratlanul visszaléptem. Egy szót sem szóltam, csak mindig hátrább-hátrább vonultam tőle; hogy a látszatot megmentsem, végigsimitottam kezemmel a homlokomon, mintha valamit elfelejtettem volna és továbbmentem. Amikor újra a járdán állottam, olyan felszabadultnak éreztem magam, mintha nagy veszélyből menekültem volna meg. Amennyire csak birtam, úgy siettem tovább.

Fázva és éhesen, mindig levertebben mentem végig a Karl Johan-utcán; hangosan kezdtem káromkodni és nem törődtem vele, hogy mindenki meghallhatja. Az országház előtt, éppen az első oroszlánál, valami új gondolattársulás útján hirtelen eszembe jut egy festő ismerősöm, fiatalember, akit egyszer kint a Tivoliban egy pofontól menttettem meg és akit később meg is látogattam. Csettentettem az ujjammal örömben és lementem a Tordenskjold-utcára, ahol meg is találtam az ajtaját, rajta C. Zacharias Bartel névjeggyel; kopogtattam.

Maga jött ki, sör- és dohányszagot hozva magával, hogy szinte undorító volt.

- Jó estét, - mondtam.

- Jó estét. Maga az? De mi az ördögért jön ilyen későn? Lámpavilágnál semmit sem lehet látni. Azóta egy szalmakazalt festettem rá és mást is változtattam rajta. Nappal kell megnéznie, most semmit sem érne az egész.

- Azért mégis csak szeretném megnézni! - feleltem, de különben fogalmam sem volt miféle képről beszél.

- Teljes lehetetlen! - felelt. - Az egész csak egy sárga folt este. Meg aztán valami más is van, - suttogva hajolt felém, - egy kis leány van nálam ma este, hát teljes lehetetlen.

- Hja persze, akkor szó sem lehet róla.

Visszavonultam, jó éjszakát mondtam és elmentem.

Igy hát nem maradt semmiféle más választás, mint az erdőben keresni helyet. Csak legalább a föld ne lenne olyan vizes! Megveregettem az ágyterítőmet és mindjobban megbarátkoztam azzal a gondolattal, hogy odakint fogok aludni. Annyi ideig gyötörtem magam, hogyan találjak a városban szállást, hogy most már belefáradtam és beleuntam az egészbe; szinte megnyugtató gyönyörűséget éreztem, hogy végre pihenhetek, megadhatom magam és gondolkodás nélkül járhatok össze-vissza az utcákon. Elmentem az egyetem órája mellett, láttam, hogy már elmúlt tiz, aztán megindultam fel a városba. A Hagdehaugén egy helyen megállottam egy ablak előtt, ahol ételek voltak kitéve. Egy nagy kerek kenyér mellett egy macska feküdt és aludt; beljebb zsir állott fazékban és néhány üvegben főtt dara. Egy darabig ott nézegettem az enivalókat, de mivel úgy sem volt miből vásárolnom, hátat fordítottam és folytattam az utamat. Lassan mentem tovább, elhagytam a házakat, mindig messzebb és messzebb jártam, egyik óra a másik után mult, míg végre elértem a bükkerdőbe.

Itt letértem az utról és leültem pihenni. Azután hozzáfogtam valami jó helyet keresni; egy kis hangát és lombot hordtam össze és egy dombocskátetején, ahol szárazabb volt, elkészítettem a fekvőhelyemet, felnyitottam a csomagot és kivettem az ágyterítőt is. Nagyon fáradt és törődött voltam a hosszú járástól és azonnal lefeküdtem. Sokáig forgolódtam, míg jól el tudtam helyezkedni, a fülem is fájt egy kicsit és fel volt dagadva a szekeres ember ostorcsapásától, úgy hogy nem tudtam ráfeküdni. Lehúztam a cipőmet és a fejem alá tettem, rá a nagy összehajtott csomagolópapírt.

A sötétség elmerülten vett körül, minden csendes volt; minden, csak fent a magasban zugott az örök dallam, a szél muzsikája, a távoli, egyhangú susogás, amely sohasem hallgat. Soká hallgattam ezt a végtelen, fájdalmas zümmögést, míg egészen elkábultam bele; bizonyosan az óriás, tovaördülő világok szimfóniája zug felettem, a csillagok intonálják éneküket...

- Az ördögbe is, - mondtam hangosan és felnevettem, hogy felrázzam magam; - inkább a baglyok huhognak Kanaánban.

Felkeltem, újra lefeküdtem, - felhúztam a cipőmet, járkálni kezdtem a sötétben, újra lefeküdtem, félelemmel és haraggal küzdöttem és kinlódtam egész hajnalig, amikor végre elaludtam.

Világos nappal volt, amikor felnyitottam a szemem és én úgy éreztem, hogy már legalább is dél van. Felhúztam a cipőmet, az ágyterítőt újra becsomagoltam és megindultam a városba. A nap ma sem sütött és úgy fáztam, mint egy kiverő kutya; a lábam egészen elzsibbadt és a szemem könnyezett, mintha nem bírná ki a napvilágot.

Három óra volt. Az éhség nagyon kellemetlenül kezdett jelentkezni, egyszer-kétszer félre fordulva kissé hányanom is kellett. Letértem a nyilvános konyhához, elolvastam a kitett cédulát és tüntetően vállat vontam, mintha füstölt disznóhús és főtt marhahús nem nekem való ételek lennének; innen a pályaudvar terére jutottam.

Egyszerre valami különös szédülés fogta el a fejemet; továbbmentem, nem akartam észrevenni, de mindig erősebb és erősebb lett, úgy hogy végre le kellett ülnöm egy lépcsőre. Egész tudatom megváltozott, mintha a bensőmben valami megingott volna, vagy mintha egy

függöny, egy fátyol szakadt volna szét az agyamban. Nagyokat lélegzettem és ülve maradtam a csodálkozástól. Nem vesztettem el az öntudatomat, mert világosan éreztem, hogy a fülem kissé sajog még a tegnapi ütés után és amikor egy ismerős ment el előttem, azonnal felismertem és köszöntöttem.

Mi lehetett ez az új, kinos érzés, ami az eddigieket is elhomályosította? Talán a hideg földön alvás következménye? Vagy az az oka, hogy még nem reggeliztem? Ha jól meggondolom, egyszerűen semmi értelme, hogy az ember így éljen; a Krisztus kinszenvedésére, nem értem mivel érdemeltem ki a sors ilyen durva üldözését! És abban a percben eszembe jutott, hogy tulajdonképpen miért ne lehetnék mindjárt gazemberré; elvihetném rögtön ezt az ágyterítőt a „nagybácsi” pinceboltjába, zálogba tehetném egy koronáért, amiből háromszor jóllakhatnék és legalább addig fenntarthatnám magam, míg valami más akad; Hans Paulit majd bolonddá tartanám valamivel. Már utban voltam a pince felé, de a bejárás előtt megállottam, kételkedően megráztam a fejem és visszafordultam.

Minél távolabb jutottam, annál boldogabbnak éreztem magam, hogy ennek a nehéz kísértésnek ellent tudtam állani. A becsületesség öntudata a fejembe szállt, nagyszerű érzés fogott el, hogy kiváló jellem vagyok, fehér világító torony a piszkos emberáradatban, amelyen csuparonsok uszkálnak. Elzálogosítani másnak a tulajdonát egy ebédért, saját lelkiismeretét megenni és meginni, saját maga előtt gazembernek érezni és szégyelni magát - soha, soha! Nem is volt komoly ez a gondolat bennem, tulajdonképpen alig is jutott eszembe; szakadozott, futó, zavaros gondolatokért igazán nem lehet az ember felelős, különösen, ha ilyen rettenetes fejfájása van és halálra fárasztja magát egy ágytakaró cipelésével, ami nem is az övé.

Egészen bizonyos, hogy találkozik segítség valami uton-módon, ha eljön az ideje. Hát az a kereskedő a Grönlandslere-n? Talán bizony minden órában zaklattam az állásért, mióta a levelet elküldtem? Vagy reggel-este rángattam a csengettyűjét, míg ki nem dobott? Ugyszólván nem is jelentkeztem nála a feleletért. Miért lenne ez hiábavaló kísérlet? hátha éppen most vár rám a szerencse? Hiszen a szerencsének olyan kanyargós utai szoktak lenni! Felkerekedtem tehát Grönlandslere felé.

Az utolsó megrázkódás egy kicsit kimerítette a fejemet és rendkívül lassan mentem tovább azon gondolkozva, hogy mit fogok a kereskedőnek mondani. Talán jólelkű ember lesz; ha jókedvében találom, talán magától is ad egy korona előleget a későbbi fizetésemre, anélkül, hogy kérném; az ilyen embereknek néha kitűnő ötleteik szoktak lenni.

Beosontam egy kapu alá, megnyálaztam a kezem és ledörzsöltem a nadrágom térdét, hogy rendesebb külsőm legyen, letettem terítőmet egy sötét szegletbe egy láda mögé, átmentem az utcán és beléptem a kis boltba.

Egy ember állott benn és papírzacskókat ragasztott ócska ujságokból.

- Christie urral szeretnék beszélni, - mondtam.

- Az éppen én vagyok, - felelt az ember.

- Nos, az én nevem ez és ez, bátor voltam írásban jelentkezni az állásért s még nem tudom, volt-e valami eredménye?

Néhányszor ismételte a nevemet és elkezdett nevetni. - Most mindjárt mutatok valamit! - mondta és kivette oldalzsebéből a levelemet. - Tessék megtekinteni, uram, hogy bánik el ön a számokkal. A levelének a dátuma 1848-ról szól. - Tele torokkal kezdett újra nevetni.

- Bizony ez egy kis hiba, - feleltem csüggedten, - meggondolatlanság vagy szórakozottság, ezt be kell vallanom.

- Látja, uram, nekem olyan emberre van szükségem, aki a számokban soha sem téved, - mondta. - Nagyon sajnálom, az írása nagyon olvasható, különben a levele is tetszett, dehát...

Egy percig vártam; lehetetlen, hogy ez lett volna az utolsó szava. De ő újra hozzáfogott a papírzacskóhoz.

- Sajnálom, - kezdtem újra, - igazán nagyon sajnálom; de természetesen, nem ismétlődnek többé és ez a kis íráshiba csak nem tesz teljesen alkalmatlanná a könyvvezetésre?

- Nem, azt nem is állítom; de az én szememben olyan fontos volt, hogy egy másik pályázót alkalmazzam.

- Az állás tehát már be is van töltve? - kérdeztem.

- Igen.

- Na, istenem, hát akkor nincs mit tovább beszélni róla.

- Ugy van; nagyon sajnálom, de...

- Ajánlom magamat.

Égő, vad düh fogott el. Elhoztam a csomagot a kapualjából, összeszorítottam a fogamat, neki mentem békés embereknek a járdán és nem kértem bocsánatot. Mikor egy férfi megállott és elég szigorúan rendreutasított, visszafordultam, valami értelmetlen szót ordítottam a fülébe, összeszorított öklömet megráztam az orra előtt és továbbmentem, beleveszve vak dühömbé, amit lehetetlen volt fékezni. Rendőrért kiáltott és én boldogan vártam, hogy rendőrt kapjak a kezem közé; akarattal lassabban mentem, hogy utólérhessen, de nem jött. Hát volt ennek valami értelme, hogy a legmegfeszítettebb, legkomolyabb kísérleteim teljességgel ne sikerüljenek? De hát miért kellett 1848-at írnom? Mi közöm ehhez az átkozott évszámhoz? Már most éhezhetem, hogy a beleim, mint eltaposott férgek, zsugorodnak össze bennem és hol van megírva, hogy ma éjszakáig jutok egyáltalában valami ételhez? És minél több idő mulik el, annál jobban ki leszek szivattyúzva lelkiileg és testileg, máris napról-napra becstelenebb tetteket követek el. Pirulás nélkül hazudom, más szegény embert megrövidítek a házbérrel, még a legaljasabb gondolatok ellen is küzdenem kell, hogy idegenek ágyterítőit el ne lopjam - és mindezt bűnbánat, lelkiismeretfurdalás nélkül... Rothadt foltok vannak már a bensőmben, fekete gombák, amik mindig jobban terjednek. És fent az égben ott ül isten, figyelmesen tekintve le reám, hogy romlásom a művészet törvényei szerint menjen végbe, egyenletesen és lassan, minden ingadozás nélkül. A pokol mélyében pedig a kegyetlen ördögök ezalatt ide s tova szaladgálnak, dühöngve, hogy olyan sokáig kell várniuk, míg valami főbenjáró bűnt követek el, megbocsáthatatlan bűnt, amiért az isteni igazságszolgáltatás oda letaszíthasson...

Sietni kezdtem, az utam rohanássá vált, egyszerre balra fordultam és felhevülve, dühösen jutottam be egy kivilágított, feldiszitett kapubejárat alá. Nem álltam meg egy pillanatra sem; de azért a feljárat egész különös kiállítása abban a szempillantásban belerajzolódott tudatomba, minden jelentéktelen apróság az ajtókon, diszekon, falakon, kövezett folyosón világosan állott belső látásom előtt, míg a lépcsőkön felrohantam. A második emeleten megrántottam a csengőt. Miért állottam meg éppen a második emeleten? Miért fogtam meg éppen ezt a csengőhuzót, amelyik legmesszebb volt a lépcsőtől?

Egy fiatal hölgy nyitotta ki az ajtót; szürke ruhában volt, fekete diszitéssel. Egy ideig meglepetten nézett rám, azután megrázta a fejét és megszólalt:

- Nem, ma nincsen semmi. - Azután újra be akarta zárni az ajtót.

De hát mibe is elegyedtem én ezzel az asszonnyal? Bizonyos, hogy egyszerűen koldusnak tart; azonnal nyugodt lettem és hidegvérű. Levettem a kalapom és tiszteletet kifejező meghajlással, mintha nem is hallottam volna szavait, végtelen udvariasan mondtam:

- Bocsásson meg kisasszony, hogy olyan erősen csengettem, de nem tudtam, hogy a csengőhúzó olyan könnyen jár. Ugy tudom, itt lakik az a beteg uraság, aki hirdetés útján keres egy embert, hogy a kocsijában tolja.

Állva maradt, mintha fontolgatná ezt a hazugságot; a személyem felől való véleménye láthatóan ingadozni kezdett.

- Nem, - mondta végül, - itt nem lakik semmiféle beteg ur.

- Igazán? Egy idősebb ur? Kétórai kocsiztatásról volt szó, óránként negyven örével fizetve.

- Nem lakik itt.

- Akkor újból bocsánatot kérek, - feleltem, - talán eltévesztettem az emeletet. Erre járván, csak fel akartam használni az alkalmat, hogy ajánljak neki valakit, akit jól ismerek és aki iránt érdeklődöm. A nevem Wedel-Jarlsberg. - Ujra meghajtottam magam és hátra léptem. A fiatal hölgy mélyen elpirult, zavarában meg sem tudott mozdulni, ott maradt állva és utánam bámult, míg a lépcsőn lementem.

Nyugalmam visszatért és a fejem kitisztult. A fiatal hölgy mondása, hogy ma nem adhat semmit, úgy hatott rám, mint a hideg zuhany. Hát odáig jutottam, hogy bárki rám mutathat gondolatban és azt hiheti: itt megy egy koldus, akinek az ételét az ajtón keresztül szokták kinyújtani!

A Möllergate-n megállottam egy kis vendéglő előtt és beszívtam a pecsenye kellemes illatát, amelyet bent sütöttek; már rajta volt a kezem a kilincsen, hogy minden ok nélkül bemenjek, de még idejében meggondoltam magam és tovább igyekeztem. Mikor a Stortorvra értem és helyet kerestem magamnak, hogy egy kicsit megpihenjek, már minden pad el volt foglalva és hiába kerültem körül az egész templomot egy csendes kis helyért, ahová ledobhattam volna magamat. - Hát persze! - gondoltam sötéten magamban, - ez természetes, természetes! - Megint tovább kellett mennem. Egy kis kerülőt tettem a Bazár szeglete körül a szökőkuthoz, lenyeltem egy korty vizet, aztán egyik lábamat a másik után huzva, újra nekiindultam; sok időt töltöttem a kirakatok előtt ácsorgással, meg-megálltam és minden kocsinak utána néztem, ami mellettem elment. Égető forróságot éreztem a fejemben és a halántékom csodálatosan lüktetett. A víz, amit megittam, nagyon rosszat tett és kénytelen voltam a hányinger miatt majd itt, majd ott félre fordulni az utcán. Így jutottam el végre a Krisztus-templom temető-jébe. Leültem, rákönyököltem a térdemre s fejemet a kezemre támasztottam. Ebben az összegörnyedt helyzetben nem éreztem azt a kis rágást a mellemben.

Mellettem egy kőfaragó hason feküdt egy nagy gránitlapon és a felírást véste; kék szemüvegje volt s ez egyszerre eszembe juttatta egy ismerőszámot, akit már csaknem elfelejtettem; bankhivatalnok volt és nem régen találkoztam vele utoljára az Opland-kávéházban.

Csak a szégyenlősségemet tudnám agyonütni! Ha hozzá tudnék fordulni és megmondanám az egész igazságot, hogy nagyon nehéz helyzetbe jutottam, annyira, hogy az életemet alig tudom fenntartani, bizonyosan segítene. Oda adhatnám neki biztosítékul a borotválkozó bérletemet... Az ördögbe is, a bérletkönyvem! Hiszen abban legalább egy korona értékű szelvény van! Idegesen kapok e nagy kincs után a zsebembe s hogy nem találom meg elég gyorsan, felugrom, a rémülettől verejtékesen keresgélem, míg végre az oldalzsebemben mindenféle tiszta és befirkált értéktelen papir közt lelem meg. Előre-hátra sokszor megszámlolom ezt a hat szelvényt; nincs rá tulajdonképpen semmi szükségem; miért ne lehetne most az a szeszélyem vagy szokásom, hogy nem borotválkozom többet? Itt egy fél korona ára segítség, egy ezüst-

fehér, ujveretű félkoronás! A bankot hat órákor zárják be, hét és nyolc között elfoghatom az emberemet a kávéház előtt.

Sokáig ültem még ott és tovább örültem ennek a gondolatnak. Az idő mult, heves szél rázta a vadgesztenyefákat körülöttem és a nappal kezdett szürkülni. Vajon nem lesz-e mégis nagyon szegényes hat borotválkozó szelvénnel állani egy fiatalember elé, aki bankhivatalnok? Ki tudja, talán két teljesen új, telt bérletkönyv is van a zsebében sokkal finomabb és tisztább szelvényekkel, mint az enyém. Minden zsebemet kikutattam, hogy valami más apróságot tehessek még a szelvényekhez, de semmit sem találtam. Hátha a nyakkendőmet adnám oda neki? Ezt igazán könnyen nélkülözhetem, ha a kabátomat nyakig begombolom; ezt pedig ugyanis meg kell tennem, mert hiszen mellényem már nincsen. Levetettem a nyakkendőt; nagy, puha csokor volt, ami a fél mellemet eltakarta; gondosan kisimitgattam és becsomagoltam a szelvénykönyvvvel együtt egy darab tiszta írópapírba. Most már ott hagytam a temetőt és az Opland-kávéházat kerestem fel.

A városházán hetet mutatott az óra. A kávéház közelében, a vasrács mellett jártam fel-alá és mindenkit erősen megfigyeltem, aki csak az ajtón kijött vagy bement. Végre nyolc óra felé megpillantottam a fiatalembert, amint frissen és elegánsan jött felfelé az utcán, a kávéház felé tartva. A szívem, mint egy kis madár, vergődött a mellemben és köszönés nélkül rohantam rá.

- Egy fél koronát, öreg barátom, - mondtam a könnyedet játszva; - itt-itt van a valuta! - És kezébe nyomtam a kis csomagot.

- Nincs semmim, - mondta, - bizony isten, nincs. - Kifordította előttem a pénztárcáját. - Tegnap este mulattam és most teljesen uszom. Higgye el, nincs egy fél koronám sem.

- Hogyne, hogyne! Elhiszem! - feleltem és csakugyan elhittem minden szavát. Nem lett volna semmi értelme, hogy ilyen haszontalanság miatt hazudjék; és mintha kék szeme egy kissé könnybe lábadt volna, mikor kikutatta a zsebeit és semmit sem talált. Vissza kellett vonulnom.

- Bocsásson meg! - mondtam, - pillanatnyi pénzzavarban vagyok.

Már mentem lefelé az utcán, mikor a kis csomag miatt visszahívott.

- Tartsa meg, tartsa meg! - kiáltottam vissza. - Talán felhasználhatja. Egy pár apróság van benne, semmiségek - körülbelül minden, amit a földön az enyémnek mondhatok. - Saját szavaim annyira meghiúsultak, olyan vigasztalanul hangzottak a sötétlő estében, hogy sirva fakadtam...

Hüvös szél kerekedett, a felhők vadul száguldottak az égen és a sötétséggel együtt lassankint mindig hidegebb is lett. Sirtam az egész utcán végig, szánságom magam iránt folyton növekedett és szüntelenül ugyanazt az egynéhány szót ismételtem, egyetlen felkiáltást, amely ismét könnyekre fakasztott, alighogy megakadt bennem a sirás: Óh istenem, milyen szerencsétlen is vagyok! Óh istenem, milyen szerencsétlen is vagyok!

Eltelhetett egy óra, - végtelenül lassan és lomhán telt el. Egy ideig a Torvgate-n tartózkodtam, néha leültem egy lépcsőre, beosontam a kapualjak alá, ha valaki jött, megállottam és be-bámultam a kivilágított boltokba, ahol az emberek csak úgy nyüzsögtek az áruk körül és dobálództak a pénzzel, míg egy nyugodt helyre akadtam a templom és a Bazár közt egy deszkaállvány mögött.

Nem, ma este nem mehetek ki az erdőbe, akármi történik is; nem volna elég erőm hozzá, hogy ezt a végtelenül hosszú utat megtegyem. Majd csak eltöltöm ezt az éjszakát, ahogy lehet és itt maradok, ahol vagyok; ha nagyon hideg lenne, majd sétálok a templom körül, nem érdemes sokat vesződni az egésszel. Hátra támaszkodtam és félálomba merültem.

A zaj lassanként elhalt körülöttem, a boltokat bezárták, mindig ritkábban hangzott fel egy-egy járókelő lépése és körül minden ablak elsötétedett...

Felnyitottam a szemem és egy alakot láttam meg magam előtt; a fényes gombok, amelyek felém villantak, rendőrt juttattak eszembe; de az ember arcát nem láttam.

- Jó estét, - mondta.

- Jó estét, - feleltem s kissé ijedten és zavartan állottam fel. Az ember egy ideig mozdulatlanul állva maradt előttem.

- Hol lakik? - kérdezte.

Megszokásból gondolkozás nélkül régi lakásomat neveztem meg, a kis padlásszobát, amelyből kiköltöztem.

Megint állott egy ideig.

- Valami rosszat tettem? - kérdeztem félénken.

- Nem, dehogy! - felelte. - Hanem okosabb lesz, ha most már hazamegy, nagyon hideg van idekint éjszakázni.

- Csakugyan, magam is érzem, hogy hideg kezd lenni.

Jó éjszakát kívántam és ösztönszerűen a régi helyem felé vettem utamat. Ha nagyon vigyázok, feljuthatok, anélkül, hogy valaki meghallaná; egészben csak nyolc lépcsőforduló volt és csupán a két legfelső fokon nyikorgott a lépések alatt.

A kapuban lehúztam a cipőmet és felmentem. Mindenütt csend volt; a második emeleten kihallottam egy óra halk tikk-takkját és egy sirós gyerekhangot; azután megint semmi. Megtaláltam az ajtómat, kissé megemeltem a sarkán és így kulcs nélkül nyitottam ki, mint szokásom volt; aztán beléptem a szobába és éppen olyan hangtalanul megint behúztam az ajtót.

Mindent úgy találtam, mint ahogy ott hagytam; a függönyök félre voltak huzva az ablak előtt és az ágy üres volt. Az asztalon valami fehér papír látszott, bizonyosan a saját cédulám, amit a háziasszonynak irtam; így tehát nem is volt még idefent, amióta elmentem. Rátettem a kezem a fehér foltra és meglepetésemre éreztem, hogy levél. Miféle levél? Az ablakhoz vittem, hogy, amennyire a sötétben lehet, megpróbálom kibetűzni a rossz írással irt szavakat s végre sikerül a saját nevemet kivennem.

- Ahá, - gondoltam, - a háziasszony felelete; bizonyosan megtiltja, hogy a szobába lépjek, ha eszembe jutna visszatérni.

És lassan, nagyon lassan újra ott hagyom a szobát; a cipőmet az egyik kezemben, a levelet a másikban viszem, hónom alatt pedig az ágytakarót szorongatom. Igyekszem súlytalanná tenni magam, összeszorítom a fogam a nyikorgó két fokon, szerencsésen lejutok a sok lépcsőn és megint a kapuban állok.

Ujra felhuzom a cipőmet, sok ideig bajmolódom a befűzéssel, pár percig még ülve maradok, miután készen lettem s bután bámulok magam elé a levéllel a kezemben.

Végre felállok és továbbmegyek.

Fent az utca végén egy gázlámpa reszkető világossága fénylik; egyenesen a világosság alá állok, a lámpaoszlopnak támasztom a csomagot és amilyen lassan csak tudom, felbontom a levelet.

Világosság járja át a mellem - a világosság egész áradata és hallom - a saját felkiáltásomat, az örömnélküli kis felkiáltását: a levél a szerkesztőtől jött, a tárcámat elfogadta és már ki is szedték! „Néhány csekély változtatás... néhány íráshiba kijavítása... nagyon tehetséges... holnap megjelenik... tiz korona”...

Sírtam és nevettem, ugrálni kezdtem és futkostam az utcán; megállottam, térdre estem és mindenféle szent fogadalmat tettem, a levegőbe esküdözve. Így múlt az idő.

Egész éjjel, világos reggelig, futkároztam és énekeltem az utcákon boldogságomban és nem untam meg mindig újra ismételni: nagyon tehetséges... tehát valóságos kis remekmű, a lángész egy fellobbbanása. És tiz korona!

II.

Pár hét múlva egy este odakint jártam.

Megint valamelyik temetőben ültem volt és egy cikket irtam valamelyik ujságnak; egészen tíz óráig dolgoztam, a sötét meglepett és a kapukat kezdték bezárni. Éhes voltam, nagyon éhes; a tíz korona, sajnos, nagyon rövid ideig tartott; már két, sőt csaknem három napja nem ettem semmit és nagyon gyengének éreztem magam, egészen kimerültem a ceruzával írástól. A zsebemben egy eltört tollkés és egy kulcsköteg volt, de pénz még csak egy öre sem.

Mivel a temetőkaput bezárták, haza kellett volna mennem; de ösztönös félelem tartott vissza a szobámtól, amely sötét és üres volt; egy elhagyott bádogosműhelyben laktam, amelyet egyelőre nagynehezen sikerült megkapnom. Így hát tovább kóboroltam, találmra mentem el a városháza mellett, ki egészen a tengerig és tovább egy padig a vasuti hid közelében, ahol leültem.

Ebben a percben egyetlen szomorú gondolatom sem támadt, elfelejtettem minden bajomat és a tenger látása, amely olyan békésen és szépen terült el előttem a szürkületben, egészen megnyugtató. Régi szokásom szerint még egyszer gyönyörködni akartam a művem elolvasásában, amelyet éppen most fejeztem be s melyet szegény, szenvedő agyvelőm a legjobbnak érzett mind között, amit valaha megírt. Kivettem a kéziratot a zsebemből, egészen a szememhez tartottam, hogy még meglássam s egyik lapot a másik után futottam át. Végre kifáradtan tettem el a papirosokat a zsebembe. Minden csendes volt; a tenger mint kék gyöngyház terült el a messzeségig és néha kis madarak repültek el hangtalanul előttem. Egy katonai őr járt fel s alá távolabb, különben egyetlen ember sem látszott, az egész kikötő mély csendbe merült.

Ujra megszámlolom a vagyonomat: egy eltört zsebkés, egy kulcsköteg, de egyetlen öre sem. Egyszerre benyulok a zsebembe és újra kiveszem a papirosokat. Egészen gépiesen teszem, mintegy öntudatlan idegrángásból. Kikeresek egy fehér beiratlan lapot - isten tudja, hogyan támadt ez a gondolatom, - és összehajtom, mint egy boltipapirtölcsért, behajtom a tetejét, mintha csak egészen tele volna és messze eldobom a kövezeten; a szél még egy kicsit tovább vitte, azután ott maradt.

Most egyszerre rám rohan az éhség. Amint ott ültem és ezt a fehér papirtölcsért néztem, amely olyan dagadó volt, mintha csillogó ezüstpénzzel lenne tele, kezdtem magam belehajszolni abba a gondolatba, hogy csakugyan van benne valami. Felcsigáztam a képzeletemet, hogy kitaláljam, mennyi pénz lehet, - ha kitalálom, az enyém lesz! Elképzeltem a kis csinos tizöréseket az alján és a kövér koronákat a tetejében - egy egész kis zsákocska tele pénzzel! Mindinkább nagyranyló szemmel bámultam rá és biztattam magam, hogy lopjam el.

Most hallom, hogy a rendőr köhög - mi ütött belém, hogy én is ugyanazt akarjam tenni? Felállok a padról és köhögök - háromszor újra köhögök, hogy meghallja. Hogy rá fog rohanni a papirtölcsérre, ha oda ér! Ugy örültem ennek a csinynek, hogy a kezemet dörzsöltem és nagyokat káromkodtam, hogy csak úgy hangzott. Milyen hosszú orral fog visszavonulni a kutya! Hogy nem fog elsülyedni a pokol mélységes fenekére szégyenében a felsülése miatt valami gazfickó ilyen csinyén! Egy kicsit részeg voltam az éhségtől, a szenvedés mámorossá tett.

Pár perc múlva jön a rendőr, a cipőjének vasalt talpa cseng a kövezeten és kémlelve néz mindenfelé körül. Nem siet, van elég ideje, az egész éjszaka az övé; még nem látja a papirtölcsért, nem veszi észre, amíg egészen előtte nem áll. Akkor megáll és nézi. Milyen tisztán és sokat ígérően fekszik ott, talán egy kis pénz van benne, mi? egy egész kis összeg ezüstpénz, ugy-e?... Most felveszi. Hm, könnyű, nagyon könnyű. Talán valami értékes kalapdisz, egy

toll... És vigyázva kinyitja nagy kezével, belekukucskál... Elkezdek nevetni, nevetni, a térdemet ütögetem, és úgy nevetek, mint egy örült. Egyetlen hang nem tör ki a torkomon, a kacagásom néma és lázasan beteg, tele van a sírás bensőségevel...

A kövezet megint kopogni kezd és a rendőr már a hidon megy át. Könnyekkel a szememben ültem ott és levegő után kapkodtam, egészen magamon kívül a lázas jókedvtől. Hangosan kezdtem beszélni, elmeséltem magamnak a papirtölcsér históriáját, utánoztam a szegény rendőr mozdulatait, belekukucskáltam az üres tenyerembe és mindig újra meg újra ismételtam: köhögött, mikor eldobta, köhögött, mikor eldobta! Új szavakat találtam ki hozzá, mulatságos kis betoldásokat, megforgattam a szórendet és végül így egyszerűsítettem le: Egyszer köhögött - khöhö!

Kimerítettem ezeknek a szavaknak minden változatát és késő este lett, mire a vidámságom elmúlt. Álmos nyugalom fogott el, valami kellemes bágyadtság, aminek nem is akartam ellentállni. A sötétség megsűrűsödött és könnyű szél borzolta fel a tenger gyöngyház-felületét. A hajók, amelyeknek vitorláit az égre lerajzolódni láttam, olyanok voltak fekete testükkel, mint hangtalan szörnyetegek, melyek óriási, felborzolt sörtéikkel lesben állanak és reám várnak. Nem fájt semmim, az éhség mindent eltompított bennem; de ehelyett egészen kellemes ürességet éreztem magamban s eltávolodva mindentől, ami körülöttem volt, boldogan tudtam, hogy senki sem lát. Feltettem a lábamat a padra és hátradőltem: így éreztem legjobban az elkülönítettség jólétét. Nem volt egyetlen felhő sem a lelkemben, a levertség egyetlen szikrája sem és amennyire csak gondolataim elértek, nem éreztem sem vágyat, sem kívánságot, ami betöltetlen maradt volna. Nyitott szemmel feküdtem az önmagamtól való eltávolodás elmélyültségében, boldog messzeségben mindentől...

Még mindig nem zavart meg semmi hang; a jótévő sötétség elrejtette előlem az egész világot és tiszta nyugalomba sülyesztett - csak a csend üres zümmögése töltötte meg egyhangúságával a hallásomat. A sötét szörnyetegek odakint majd magukhoz fognak szivni éjszaka és elvisznek a messze tengeren át idegen országokba, ahol senki sem lakik. Elvisznek Ylajali hercegnő kastélyába, ahol embertől nem sejtett pompa vár reám, nagyszerűbb, mint a világ minden nagyszerűsége. Ő maga ragyogó teremben fog ülni, ahol minden ametisztből van, a trónja sárga rózsákból van fonva; és felém nyújtja kezét, mikor belépek, köszönt és isten hozott-tal fogad, amint közeledem és letérdelek: isten hozott lovag körömbé és országomba! Husz nyara, mióta rád várok; utánad sóhajtottam a holdfényes éjszakákban és ha bánatos voltál, én is sirtam itt és mikor aludtál, gyönyörűséges álmokat küldtem neked... És a csodaszép hercegnő kézen fog és velem jön, és óriás csarnokokon vezet át, ahol ezer ember kiált hurrát, és sugárzó kerteken vezet át, ahol háromszáz fiatal leány nevetgél és játszik, míg egy másik terembe nem jutunk, melyben minden ragyogó smaragdból van. Bent süt a nap, az erkélyekről és csarnokokból elragadó muzsika hullik és egész illatáradat csap felém. Kezét a kezemben tartom és véremen a varázslat vad gyönyörűségét érzem átszáguldani; karomat a teste köré fonom, de ő azt suttogja: nem itt, jöjj velem tovább! És a vörös terembe érünk, ahol minden rubinból van és én behanyatlom a kábitó pompába. Érzem karját, amint átölel, az arcomba lehel, suttog: Isten hozott szerelmem! Csókolj meg! Még...még...

Csillagokat látok szemem előtt a padon fekvé és gondolataim a fény orkányába vesznek el...

Elfogott az álom fektemben és a rendőr ébresztett fel. Itt voltam újra, visszahíva az életbe és a nyomorúságba. Első érzésem valami ostoba elbáméskodás volt, hogy szabad ég alatt találom magamat, de ezt csakhamar bánatos keserűség váltotta fel; azon a ponton voltam, hogy sirva fakadok a szomorúságtól, hogy még mindig élek. Míg aludtam, esett az eső, a ruháim teljesen át voltak ázva és minden tagomat átjárta a kegyetlen hideg. A sötétség olyan sűrű volt, hogy alig tudtam a rendőr vonásait megkülönböztetni magam előtt.

- Így ni! - szólalt meg. - Most már keljen fel.

Azonnal felállottam; ha azt parancsolta volna, hogy feküdjem újra le, ezt is megtettem volna. Nagyon levert és gyenge voltam és még hozzá abban a pillanatban újra kezdtem az éhséget érezni.

- Várjon már, maga félbolond! - kiáltott utánam a rendőr, - hiszen kalap nélkül ment el. Itt van, így ni!

- Igen, én is éreztem, hogy mintha - mintha valamit elfelejtettem volna, - dadogtam még mindig félig magamon kívül. - Köszönöm, jó éjszakát!

És tovább botorkáltam.

Ha csak egy kis darab kenyérem volna! Egy egészen kis darab nagyszerű rozskenyér, amit járkálás közben harapdálni lehetne az utcán. És így mentemben pontosan elképzeltem azt a különfajta kis rozskenyéret, amibe olyan nagyon szerettem volna beleharapni. Keservesen éhes voltam, azt kívántam, hogy bár messze lennék és meghalhatnék, érzelmössé váltam és sirtam. Hát sohasem lesz már vége a nyomorúságomnak! Egyszerre megállottam, toporzékolni kezdtem a kövezeten és káromkodtam. Minek is nevezett engem? Félbolondnak? Majd megmutatom én annak a rendőrnek, hogy mit jelent, ha valaki engem félbolondnak mer nevezni! Ezzel megfordultam és visszafelé kezdtem szaladni. Éreztem, hogyan önt el a forróság a dühtől. Az utca végén megbotlottam és elestem, de nem sokat törődtem vele, újra felugrottam és továbbszaladtam. A pályaudvar terén azonban már annyira fáradt voltam, hogy nem birtam volna a hidig tovább menni; amellett futás közben a haragom is lehült. Végre megállottam és nagyot lélegzettem. Hát nem egészen mindegy, hogy egy rendőr mit mond az embernek? - Jó, dehát mégse lehet mindent eltérni! - Igaz, igaz, - szakítottam félbe magamat, - de hiszen nem is lehet mást várni tőle. - És ez a mentség egészen megnyugtató; újra elismételgettem: nem is lehet mást várni tőle. És ezzel visszafordultam.

Istenem, mik nem jutnak az eszembe! gondoltam bosszankodva; így futni, mint egy bolond az utcán végig bokáig érő sárban ezen a sötét éjszakán! Az éhség türelhetlenül kinozott, egy pillanatnyi nyugtot sem hagyva. Néha-néha lenyeltem a nyálamat, hogy így valamennyire elcsittítsam és úgy látszott, mintha ez segített volna. Már hetek óta nagyon gyenge kosztan éltem, mielőtt idáig jutottam és az erőm hanyatlóban volt. Ha elég szerencsés voltam valami ügyeskedéssel öt koronát felhajszolni, ez a pénz sehogysem futotta ki odáig, hogy egészen összeszedhettem volna magamat, mielőtt az új éhségidőszak reám tört. Legnagyobb baj a hátammal és a vállammal volt; azt a kis rágást a mellemben egy-egy pillanatra el tudtam állítani, ha erősen köhögtem vagy nagyon előrehajolva mentem; de a hátam és a vállam - erre nézve nem tudtam semmit kitalálni. Dehát min mulhatott, hogy egyáltalán nem akar reám megvirradni? Nem volt éppen annyi jogom az élethez, mint mindenki másnak, mint például Pascha antiquáriusnak vagy Hennechen gőzhajóbizományosnak? Mintha nem lenne olyan vállam, mint egy óriásnak és két erős karom, amivel minden munkát el tudok végezni és nem megtettem, hogy a Möllergate-n beállottam egy favágótelepre a mindennapi kenyér megszerzése miatt? Talán dologtalan voltam? Nem szaladgáltam állás után, nem hallgattam előadásokat, nem irtam ujságcikkeket és nem olvastam és tanultam éjjel-nappal, mint egy örült? Hiszen úgy éltem, mint egy zsugori, kenyeret és tejet ettem, ha jól ment a dolgom, kenyeret magában, ha rosszul ment és éheztem, ha semmim sem volt. Vagy hotelben lakom talán, első emeleti szobákban? Nem, padlásszobában lakom, egy bádogosműhelyben, amelyet isten és ember elhagyott, mert a múlt télen beesett a hó. Így hát nem értettem semmit az egészből.

Mindezt végiggondoltam, de a rosszakarát vagy irigységet vagy keserűséget egyetlen szikrája sem volt gondolataimban.

Egy festékkereskedés előtt megállottam és benéztem a kirakatba; megpróbáltam elolvasni a felírást néhány légmentesen elzárt dobozon, de már nagyon sötét volt. Bosszankodtam

magamra, hogy megint ilyen ötletem akadt és mégis dühös voltam, hogy nem tudom kitalálni, mit tartalmaznak ezek a dobozok; megkopogtattam az ablakot és tovább mentem. Az utca végén észrevettem egy rendőrt; meggyorsítottam a lépéseimet, egyenesen elébe álltam és minden ok nélkül azt mondtam:

- Tíz óra.

- Nem, két óra, - felelt csodálkozva.

- Nem igaz, tíz, - ismételtem, - tíz óra, - és a haragtól fujva még két lépést tettem felé, ökölbe szoritottam a kezem és újra azt mondtam: - Hallja, tudja meg: Tíz óra!

Nyugodtan állva maradt, egy kicsit gondolkozott, végignézett rajtam és a csodálkozástól újra rám bámult. Végre egészen csendesen mondta:

- Mindenesetre ideje, hogy haza menjen. Hazakisérjem?

Ez a barátságos hang lefegyverzett; éreztem, hogy könnyes lesz a szemem és gyorsan feleltem:

- Nem, köszönöm! Egy kicsit soká voltam egy kávéházban. Nagyon köszönöm a szivességét.

A sisakjához emelte a kezét, mikor tovább mentem. Jósága annyira meghatott, hogy sirva fakadtam; miért is nincs öt koronám, hogy neki adhatnám! Megállottam és utána néztem, amint lassan tovább ment a maga útján, a homlokomra ütöttem és mindig jobban sirtam, minél jobban távolodott. Szidtam magamat és a szegénységemet, mindenféle csufneveket találtam magamra, kétségbeesett elnevezéseket eszeltem ki, nagyszerűen durva, szitkozódó szavakat, s ezekkel halmoztam el magam. Az egész uton, míg haza nem jutottam, ez foglalt el. Mikor a kapuhoz értem, észrevettem, hogy elvesztettem a kulcsaimat.

Hát persze, természetesen! mondtam keserűen magamban; miért ne veszteném el a kulcsaimat? Itt lakom egy udvarban, ahol lent istálló van, fent pedig egy bádogosműhely; a kaput bezárják éjszakára és senki sincs, egy árva lélek sem, aki kinyithatná - hát miért ne vesztiném el a kulcsaimat? Bőrig vagyok ázva, mint egy kóbor kutya, egy kicsit, egy ici-picit éhes is vagyok és a térdem nevetségesen reszket a fáradtságtól, - hát miért ne vesztsem el? Tulajdonképpen miért nem kerekedett fel az egész ház és miért nem sétált el Akerbe, mire ide érkezem és be akarok menni?... És nevettem magamban befelé, az éhségtől és nyomorúságtól dacosan.

Hallottam a lovak dobogását az istállóban és láttam a szobám ablakát odafent; de a kaput nem tudtam kinyitni és be sem tudtam bujni. Fáradtan és kétségbeesetten határoztam el, hogy visszamegyek a hidra és megkeresem a kulcsaimat.

Megint esni kezdett és már éreztem, hogyan hatol keresztül a víz a vállamig. A városházánál egy mentő gondolatom támadt: megkérem a rendőrséget, hogy nyitassa ki a kaput. Azonnal egy rendőrhöz fordultam és könyörögve kértem, hogy jöjjön velem és bocsásson be, ha lehet.

Hja, ha lehetne, igen! De nem lehet, nála nem volt kulcs. A rendőrség kulcsai nem itt vannak, hanem a detektív-osztályon.

- Már most mit csináljak?

- El lehet menni egy szállodába lefeküdni.

Szállodába nem mehetek aludni, nincs pénzem. Sokáig mulattam egy kávéházban, hiszen értheti...

Egy kis ideig még ott állottunk a városháza lépcsőjén. A rendőr gondolkozott, fontolgatott, megnézte jól a személyemet. Az eső szakadt odakint előttünk.

- Akkor menjen be az ügyeletes tiszthez és jelentkezék, mint hajléktalan.

Mint hajléktalan? Ez eszembe se jutott volna. Ördög és pokol, ez kitünő eszme! És azonnal melegen megköszöntem a rendőrnek a pompás tanácsot. Egyszerűen csak be kell mennem és azt mondanom, hogy hajléktalan vagyok?

- Egészen egyszerűen...

- A neve? - kérdezte az ügyeletes.

- Tangen - Andreas Tangen.

Nem tudom, miért hazudtam. A gondolataim feloszolva száguldottak ide s tova és több ötletet hoztak magukkal, mint amennyit felhasználhattam; ebben a pillanatban ez a közönyös név ütötte fel magát bennük és én minden számítás nélkül azonnal oda dobtam, egészen szükség-telenül hazudtam.

- Állása?

Ez már veszedelemes, mert kiteheti a szűrőmet az ajtó elé. Hm; először azt gondoltam, hogy bádogosnak fogom magamat mondani; de olyan nevet vettem fel, amit nem minden bádogos-mester visel, azonkívül még szemüveg is volt az orromon. Végre elhatároztam, hogy vakmerő leszek; egy lépéssel előre mentem és határozottan, ünnepélyesen feleltem:

- Ujságíró.

Az ügyeletes felrezzent, mielőtt irni kezdett s én kiegyenesedve, méltóságosan, mint egy hajléktalan miniszteri tanácsos állottam a korlát előtt. Semmi gyanút nem keltettem. Az ügyeletes könnyen megérthette, hogy miért késlekedtem a felelettel. Nem olyan gyakori eset és elég furcsa - egy ujságíró a rendőrszobában a városházán, fedél nélkül!

- Melyik lapnál - Tangen ur?

- A Reggeli Ujságnál, - feleltem. - Szerencsétlenségre egy kicsit későig mulattam az este...

- Erről nem is szükséges beszélni, - szakított félbe és mosolyogva tette hozzá: - a fiatalságnak mulatni kell... ezt könnyű megérteni. - Egy rendőrhöz fordult és miután felállt és udvariasan meghajlott előttem, azt mondta: - Vezesse ezt az urat a fenntartott szobába. Jó éjszakát.

A hideg végigfutott a hátgerincemen saját merészségemtől és ökölbe szorítottam a kezem, hogy erősen tudjam tartani magamat.

- A gáz tíz percig ég, - mondta a rendőr az ajtó előtt.

- Azután eloltják?

- Igen, eloltják.

Az ágyra ültem és hallottam, hogyan fordul a kulcs a zárban. A világos cella barátságos volt; egészen otthonosan éreztem magam és jóleső biztonsággal hallgattam az eső zugását odakint. Sohasem kívánnék magamnak jobbat ennél a kellemes kis cellánál! Megelégedettségem csak növekedett, amint így az ágyon ülve, kalappal a kezemben és tekintetemmel a falon levő gázlángra meredve, átadtam magam a képzeletemnek és újra végiggondoltam a rendőrséggel való első találkozásom minden mozzanatát. Mert ez volt az első! és hogy bolonddá tettem őket. Tangen ujságíró! Hogy tetszik? És a Reggeli Ujság! Hogy szíven találtam ezt az embert a Reggeli Ujsággal! Erről nem is szükséges beszélni, ugy-e? Természetesen két óráig éjfél után estélyi ruhában a „Stiftsgaard” különszobájában mulattunk, a kapukulcsot és a tárcát néhány ezer koronával otthon felejtettük - vezesse ezt az urat a különszobába...

Ebben a pillanatban kialudt a gáz, olyan csodálatosan hirtelen hunyt ki, anélkül, hogy gyöngült, anélkül, hogy pislogott, leapadt volna; mélységes sötétségben maradtam, nem láttam a kezemet sem, még a fehér fal derengését sem körülöttem, semmit! Nem volt mit tenni, le kellett feküdnöm; így hát levetkeztem.

De nem voltam álmos és nem tudtam aludni. Egy ideig fekvé maradtam és a sötétbe bámultam, ebbe a sűrű, megtorlódott sötétségbe, amely feneketlen volt s egészen értelmetlen, - egyetlen gondolatom sem hatolt át rajta. Minden fogalmat felülhaladó sötétség volt és éreztem, hogyan fekszik rá az idegeimre. Lehunytam a szemem, félhangon dudorászni kezdtem és jobbra-balra forgolódtam a priccsen, hogy elvonjam róla a figyelmemet, de hiába. A sötétség megfogta a gondolataimat és pillanatnyi nyugtot sem hagyott. Hátha én magam is felolvadtam a sötétségbe, eggyé váltam vele? Felültem az ágyon és hadonászni kezdtem a karommal.

Az idegességem teljesen urrá lett felettem és hiába is küzdöttem volna ellene. Ott ültem a legvadabb képzelődések rabjaként, a magam megnyugtatóra bölcsődalokat énekeltem és izzadtam az erőfeszítéstől, hogy lecsittítsam nyugtalanságomat. Tovább bámultam a sötétbe; soha életemben nem láttam még ilyen sötétséget. Egy percig sem kételkedtem, hogy valami egészen különös sötétséggel állok szemben, valami kétségbeejtő elemi hatalommal, amit eddig még senki sem vett észre. A legképtelenebb gondolatokkal küzködtem és minden megrémítet. Egy kis lyuk a falban az ágyam mellett nagyon foglalkoztatott; egy szegnek a helye vagy valami jel volt a falban, amelyre ráakadtam. Megtapogatom, belefújok és próbálgatom kitalálni, hogy milyen mély. Nem valami ártatlan kis lyuk, arról szó sem lehet; valami cselszövényhez tartozó, titokzatos lyuknak kellett lennie, ami veszedelemmel járhat reám. És ez a gondolat annyira üldözött, hogy végre a kíváncsiságtól és félelemtől magamon kívül fel kellett kelnem az eltört zsebkést megkeresni, amivel megmérhettem a mélységét és így megbizonyosodhattam, hogy nem ér át a szomszéd cellába.

Visszafeküdtem és megpróbáltam aludni, de tulajdonképpen csak újra kezdtem a harcot a sötétséggel. Az eső megszűnt odakint s egyetlen hangot sem hallottam. Egy ideig azzal foglalkoztam, hogy lépések zaját lestem az utcán és addig nem nyugodtam meg, míg csakugyan fel nem hangzott egy ember járása; a hangja után ítélve, rendőr lehetett. Egyszerre csettenteni kezdtem az ujjammal, többször is egymás után és felnevettem. Na, ez igazán mulatságos! Ha! - egy új szót találtam. Felülök az ágyon és hangosan beszélni kezdek: Ez nincs benne semmiféle nyelvben, ezt én fedeztem fel: *Kubooa*. Betűi vannak, mint minden tisztességes szónak, istenemre - ember! egy új szót fedeztél fel... *Kubooa*... ennek nagyszerű nyelvészeti jelentősége van!

És a szó világosan állott előttem a sötétben.

Nyitott szemmel elragadtatva ülök ott és hangosan nevetek az örömtől. Aztán suttogni kezdek; valaki kihallgathatna és nagyon fontos, hogy titokban tartsam a felfedezésemet. Az éhezés vidám örülete fogott el; üres voltam, minden fájdalmam elmúlt és gondolataim száguldani kezdtek. Fontolgatni kezdem magamban a dolgot. A legcsodálatosabb gondolatszökevényekkel próbálom meg az új szó értelmét kikutatni. Egyáltalán nem szükséges, hogy „Tivoli” vagy „isten” legyen a jelentése és miért kellene éppen állatkiállítást jelentenie? Hevesen szoritottam össze a kezem és újra ismételtam: ki parancsolhatná meg, hogy állatkiállítást jelentsen? Ha jól megfontolom, az sem okvetlenül következik, hogy ajtózárat vagy napfelkeltét jelentsen. Egy ilyen rendkívüli szónak nem olyan könnyű a jelentését kitalálni. Várni fogok vele, az idő majd meg hozza. Addig alszom rá egyet.

Ott fekszem a priccsen és magamban nevetek, de nem mondok semmit, nem tudok határozni. Eltelik egy pár perc és kezdek ideges lenni, az új szó lankadatlanul kint, mindig visszatér, hatalmába keríti minden gondolatomat és kezdek elkomolyodni. Azt már elhatároztam, hogy mit nem jelenthet, de semmiféle bizonyosságot nem találtam arra nézve, hogy mit jelentsen.

Ez mellékes kérdés! biztosítom magam hangosan, megszorítom a karomat és újra elismétlem: ez mellékes kérdés. A szó, istennek hála, fel van fedezve s ez a fődolog. De a gondolat szakadatlanul kinez és nem hagy elaludni; semmi sem elég jó és méltó ehhez a rendkívüli szóhoz. Végre újra felülök az ágyban, mind a két kezemmel megfogom a fejem és felkiáltok: nem, hiszen éppen ez az, ami lehetetlen, csak nem jelenthet kíváncsi orlást vagy dohánygyárt! Ha valami ilyesfélét jelenthetne, akkor már régen eldöntöttem volna és viselném a következőket. Nem, ez a szó csak valami *lelki* jelentésre alkalmas, érzelmre, lélekállapotra, - hogy nem tudom ezt belátni? És eltűnök, hogy valami lelki jelentőséget találjak ki neki. Egyszerre, mintha valaki beszélni kezdene, beleszólna hangos gondolataimba és én dühösen feleltem: Mit beszélsz? Ilyen hülyeséget még nem hallottam! Kötőpamut? Eredj a pokolba! Hogyan, miért volna kötelességem, hogy kötőpamutot jelentsen, mikor nekem éppen az ellen van különös kifogásom, hogy kötőpamut legyen! Én magam találtam ki ezt a szót és jogom van azt a jelentést adni neki, ami nekem tetszik, akárki mit beszéljen! Amennyire tudom, még eddig nem mondtam semmi véglegeset...

Az agyam mindjobban megzavarodott. Végre kiugrottam az ágyból, hogy megkeressem a vízvezetékot. Nem voltam szomszjas, de a fejem égett a láztól és ösztönösen vizet kerestem. Miután ittam, megint visszamentem az ágyhoz és elhatároztam, hogy erőszakkal is aludni fogok. Beszorítottam a szemem és nyugalomra kényszerítettem magam. Így feküdtem percekig egyetlen mozdulat nélkül, izzadni kezdtem és éreztem, hogy a vér vadul ver az ereimben. Nem, mégis csak nagyszerű volt, mikor pénzt keresett a papirtölcserben; és csak egyszer köhögött: köhög. Vajon ott jár-e még mindig fel-alá?... Vagy az én padomon ül?... Kék gyöngyház... hajók...

Felnyitottam a szemem. Minek is tartanám lecsukva, amikor úgy sem tudok aludni. És ugyanaz a sötétség mélyült el körülöttem, ugyanaz a mérhetetlen, fekete örökkévalóság, melybe a gondolataim belevágódtak, de felfogni nem tudták. Mihez is lehetne hasonlítani? Kétségbeesett erőfeszítéssel kerestem egy szót, ami elég sötét lett volna, hogy ezt a feketeséget kifejezze, egy olyan borzalmasan sötét szót, hogy az ajkamat befeketítse, mikor kimondom. Szent isten, micsoda sötétség! És megint visszasodródok a régebbi gondolataimhoz a tengerről, a hajókról, a sötét szörnyetegekről, amelyek lesben állnak, reám várnak. Magukhoz akarnak szivni, megragadni, hogy túl a végtelen tengeren elvitorlázzanak velem sötét birodalmakba, hol ember nem lakik. Mintha hajón volnék, érzem, hogy a tenger magához huz, felhőkön lebegek, sülyedek... sülyedek... Rekedten kiáltok fel a rémülettől és belekapaszkodom az ágyba; nagyon veszedelmes utazást tettem, zugva repültem keresztül a levegőn, mint egy csomó rongy. Milyen boldog érzése a megszabadulásnak, mikor kezemet a priccs kemény deszkájába ütöm! Ilyen lehet a halál, gondoltam magamban, most meg fogok halni! Mozdulatlanul fekve maradtam egy darabig és arra gondoltam, hogy most meg fogok halni. Egyszerre felültem az ágyban és szigorúan kérdeztem: ki mondja azt, hogy meg fogok halni? Én magam találtam ki ezt a szót és jogomban van azt a jelentést adni neki, ami nekem tetszik... Magam is hallottam, hogy félrebeszélek, tudtam, mialatt a szavakat kimondtam. Örültségem a kimerültség és gyöngeség deliriuma volt, de nem vesztettem el az eszemet. És mégis ebben a pillanatban az a gondolat rohant át az agyamon, hogy megőrültem. A borzalomtól üzve kiugrottam az ágyból, az ajtóig tántorogtam, megpróbáltam kinyitni, néhányszor rávettem magam, hogy betörjem, neki mentem fejvel a falnak, hangosan jajgattam, az ujjamba haraptam, sirtam és átkozódtam...

Minden csendes volt, csak a saját hangom verődött vissza a falakról. Leestem a földre, már arra sem volt erőm, hogy a cellában tomboljak. És akkor magasan fent, éppen a szemem előtt, egy szürkés négyyszög kezdett kivilágosodni a falban, a fehérségnek egy árnyalata, mint egy sejtelem - a napvilág! Óh, milyen boldogan lélegzettem fel! levettem magam a földre, sirtam az örömtől az áldott világosság e halvány jelének láttára, zokogtam a háladatosságtól és ke-

zemmel csókot küldtem az ablak felé, úgy viselkedtem, mint egy eszeveszett. És mégis, ebben a pillanatban is teljesen öntudatosan láttam, mit teszek. Minden csüggedésnek egy pillanat alatt vége volt, minden kétségbeesés és fájdalom elmúlt és nem volt egyetlen elgondolható kívánságom sem, amely ne teljesült volna. Felültem a padlón és összetett kezekkel vártam a nappal megjöttét.

Milyen rettenetes éjszaka volt! Hogy nem hallották meg ezt a lármát, gondoltam csodálkozva. Igaz, hogy a fenntartott szobában voltam, távol a többi foglyoktól. Egy hajléktalan miniszteri tanácsos, ha szabad magam így kifejezni. A legvidámabb hangulatban, tekintetem a falban mindig világosabbá váló folt felé fordítva, azzal mulattam, hogy miniszteri tanácsos szerepét játszottam. Méltóságos urnak szólitottam magamat és előkelő hivatalnoki stílusban beszéltem. A képzelgéseim még mindig nem szüntek meg, habár sokkal nyugodtabb voltam. Hogy is követhettem el olyan sajnálatos meggondolatlanságot, hogy a pénztárcámat otthon hagyjam! Részesülhetek abban a szerencsében, hogy a miniszteri tanácsos urat az ágyához vezessem? És a lehető legkomolyabban, mindenféle ceremóniával mentem az ágyig, hogy lefeküdjem.

Már annyira világos volt, hogy a cella körvonalait kivehettem és csakhamar megláttam a nehéz zárat is az ajtón. Ez elszórakoztatott; az egyforma sötétség, mely olyan izgatón sűrű volt, hogy saját magamat sem láthattam, meg volt törve; a vérem lenyugodott s éreztem, hogy a szemhéjam lecsukódik.

Arra ébredtem fel, hogy kopogtatnak az ajtómon. Gyorsan felugrottam és hirtelen öltözködni kezdtem; a ruhám még nedves volt a tegnapi esti esőtől.

- Tessék jelentkezni lent a naposnál, - mondta a rendőr.

- Hát már megint hivatalos formások kezdődnek, - gondoltam aggódva.

Egy nagy szobába mentem odalent, ahol már vagy harminc-negyven ember várt, mind hajléktalan. És egyiket a másik után hívták fel a protokollum szerint és egyik a másik után ebédcédulát kapott; a napos minden alkalommal így szólt a rendőrhöz:

- Adott jegyet neki? El ne felejtse jegyet adni. Mindegyikre ráfér egy kis ebéd.

És én ott állottam, néztem a jegyeket és annyira kívántam volna magam is egyet!

- Andreas Tangen ujságíró.

Előreléptem és meghajtottam magam.

- Kedves uram, hát *ön* hogy jutott *ide*?

Megmagyaráztam az egészet, ugyanazt a mesét mondtam el, mint tegnap este, nyitott szemmel, egyetlen hunyorítás nélkül hazudtam, - a legnagyobb őszinteséggel hazudtam: - egy kicsit soká mulattam egy kávéházban, otthon felejtettem a kapukulcsot...

- Hja ugy? - mondta és mosolygott. - Legalább jól aludt idebent?

- Mint egy miniszteri tanácsos, - feleltem; - olyan jól, mint egy miniszteri tanácsos.

- Ennek örvendek, - mondta és felállott. - Jó reggelt kívánok.

Én pedig elmentem.

Egy jegyet, egy jegyet nekem is! Nem ettem semmit három hosszú nap és éjszaka óta. Egy darab kenyeret! De senki sem ajánlotta fel a jegyet és én nem mertem kérni. Ez mindjárt bizalmatlanságot keltett volna. Ha magánviszonyaim után kezdenek kérdezősködni, azonnal kitalálhatják, ki vagyok valósággal és elfoghatnak hamis adatok bevallása miatt. - Felemelt fejjel, egy milliomos tartásával, kezemet a kabátzsebembe dugva mentem ki a városházáról.

A nap már melegen sütött, tíz óra felé járt és a forgalom a Youngstorve-n teljes mozgásban volt. Merre forduljak? Megtapogattam a zsebemet és éreztem benne a kéziratot; tizenegy órakor megpróbálom bemenni a szerkesztőségbe. Egy óra hosszáig állottam a balüstrádon és figyeltem a lent folyó életet; ezalatt a ruháim gőzölni kezdtek. Az éhség megint jelentkezett, a mellemet rágták apró fájdalmas szurásokkal kinzott. Hát igazán nem volt a földön egy barátom, egy ismerősöm, akihez fordulhattam volna? Végigfutok az emlékezetemben mindenkin, hogy egy tíz örére való embert találjak, de hiába. Olyan gyönyörű nap volt, annyi sugár és annyi világosság körülöttem; az ég mint könnyű tenger, hullámzott a hegyek felett...

Egészen öntudatlanul hazafelé indultam.

Keservesen éheztem és mikor az utcán egy faforgácsot találtam, felvettem és rágni kezdtem; ez segített. Hogy is nem jutott előbb eszembe!

A kapu nyitva volt, a kocsis, mint rendesen, most is jó reggelt kívánt.

- Szép idő van, - mondta.

- Igen, - feleltem, egyebet nem tudtam mondani. Nem kérhetném meg, hogy adjon kölcsön egy koronát? Bizonyosan szívesen megtenné, ha van pénze; különben is egyszer megkért, hogy írjak helyette egy levelet.

Ott állt előttem és valamin rágódott, amit mondani akart.

- Nagyon szép idő... hm... Ma ki kellene fizetni a háziasszonyomat. Nem lenne olyan jó - nem adna kölcsön öt koronát? Csak egypár napra, ha lehet. Hiszen már máskor is segített rajtam.

- Nem, igazán nem tehetem, Jens Olai, - feleltem. - Most nem. De talán később, talán még ma délután. - Ezzel már indultam is a lépcsőn felfelé.

Mikor a szobámba értem, ledobtam magam az ágyra és elkezdtem nevetni. Micsoda disznó szerencse, hogy megelőzött a kéréssel! A becsületem meg volt mentve. Öt koronát - isten segítsen, jó ember! Kár, hogy mindjárt nem öt részvényt kértél vagy egy földbirtokot a határban.

És az öt korona nagyon vidámmá tett és mindig hangosabban nevettem. Csak fenegyerek vagyok én vagy mi? Öt koronát! Igen, éppen jóhoz fordult! Vidámságom annál inkább növekedett, minél jobban nekiengedtem magam: Pfuj, micsoda ételszag van itt! Az egész ebéd szaga bent maradt. És felnyitom az ablakot, hogy kiszellőztessék a kellemetlen levegőt. Pincér, egy fél beefsteaket! És az asztal felé fordulva, a tántorgó asztal felé, amelyet meg kellett támasztanom a térdemmel, mikor írni akartam rajta, mélyen meghajolva kérdeztem: Szabad tudnom, hogy parancsol-e egy pohár bort? Nem? A nevem Tangen, Tangen miniszteri tanácsos. Sajnos, egy kicsit soká mulattam... a kapukulcsot...

És gondolataim fékevesztetten rohantak újra legvadabb utjaikra. Folytonosan tudtam, hogy összefüggéstelenül beszélek és nem mondtam egyetlen szót sem anélkül, hogy ne hallottam, hogy meg ne értettem volna. Magamban ki is mondtam: már megint összefüggés nélkül beszélsz! És még sem tudtam segíteni rajta. Olyan volt, mintha az ember ébren volna s mégis álmában beszélne. A fejem könnyű volt, ment minden fájdalomtól és nyomástól és gondolataimra egyetlen árnyék sem esett. A vitorlák messze ragadtak és én nem ellenkeztem.

Jöjjetek be! Csak jöjjetek! Amint látjátok, minden rubinból van. Ylajali, Ylajali! A vörös, puha selyempamlag! Milyen hevesen lélegzik! Csókolj meg, szerelmem, még, még! A karod olyan, mint a borostyánkő, az ajkad ég... Pincér, egy beefsteaket rendeltem...

A nap besütött az ablakomon, hallottam lentről a lovakat, amint a zabot ropogtatták. Ott ültem és a forgácsot szoptam elevenen, vidám lélekkel, mint egy gyermek. Közben minduntalan

megtapogattam a kéziratomat; pedig nem is gondoltam rá, de az ösztönöm nem engedte elfeledni, a vérem folytonosan figyelmeztetett rá. Aztán elő is vettem.

Át volt nedvesedve és kiteregettem a napra. Később elkezdtem fel-alá sétálni a szobában. Milyen kétségbeejtő volt ez a hely! A padlón körül apró bádogforgácsok, de nincs egy szék sem, még csak egy szeg sincs a falba verve. Mindent bevitettem már a „nagybácsihoz” és mindent megettem. Egy pár iv papír az asztalon, vastag porréteg alatt, ez volt minden, amit a magaménak mondhattam. Az ócska zöld ágyterítőt Hans Paulitól kértem pár hónappal ezelőtt kölcsön... Hans Pauli! Csettintettem az ujjammal. Hans Pauli Pettersen fog segíteni! És azonnal eszembe jut a címe is. Hogy is felejtkezhettem el Hans Pauliról! Bizonyosan nagyon meg lesz sértődve, hogy nem fordultam azonnal hozzá. Gyorsan felcsapom a kalapom, össze-szedem a kéziratomat és lesietek a lépcsőn.

- Hé, Jens Olai, - kiáltottam be az istállóba, - hallod-é? Azt hiszem, egészen bizonyosan segíthetek rajtad ma délután.

A városház elé érve, látom, hogy már elmúlt tizenegy óra és azonnal elhatározom, hogy utközben bemegyek a szerkesztőségbe. Az ajtó előtt megállok, hogy megnézzem, vajjon rendben vannak-e a papírok lapszám szerint. Gondosan kisimitgatom, újra zsebre teszem és kopogtatok. A szívem hangosan dobog, amikor belépek.

A munkatárs, mint rendesen, ott ül az ollóval a kezében. Félénken kérdem, hogy itt van-e a szerkesztő? Semmi felelet. Az ember egy hosszú ollóval tovább vagdalja a vidéki lapok hiteit.

Ismétlem a kérdésemet és beljebb megyek.

- A szerkesztő még nem jött be, - mondja végre az ollós ember, de fel sem néz.

- Mikor fog bejönni?

- Azt nem lehet tudni, azt egyáltalában nem lehet tudni.

- És meddig van a szerkesztőség nyitva?

Erre megint nem kaptam feleletet és végre is indulnom kellett. Az ember az egész idő alatt egy pillantásra sem méltatott; pedig hallotta a hangomat és arról megismert. Hát ilyen jó nevem van nekem itt, hogy még csak nem is válaszolnak a kérdéseimre? Vajjon a szerkesztő akarja így? Az igaz, hogy mióta híres tizkoronás tárcámat elfogadta, elárasztottam kéziratokkal, csaknem minden nap megrohantam az ajtaját használhatatlan dolgokkal, amiket el kellett olvasnia és aztán visszaadni. Talán ennek akart véget vetni és óvatosságból új rendszabályokat adott ki... Megindultam a Homansbyen felé vezető uton.

Hans Pauli Pettersen paraszt tanuló volt és egy ötemeletes ház udvarán a padlásszobában lakott; Hans Pauli tehát maga is szegény ember. De ha volt egy koronája, azzal nem fősvénykedett. Olyan bizonyosan megkapom tőle, mintha már a kezemben tartanám. És az egész uton előre örültem ennek a koronának, olyan biztosan éreztem, hogy megkapom. Mikor a kapuhoz értem, láttam, hogy be van zárva és csengetnem kellett.

- Pettersen tanuló urral szeretnék beszélni, - mondtam s be akartam menni; - tudom, melyik szobában lakik.

- Pettersen? - ismételte a leány. - Az, aki a padlásszobában lakott! Az elköltözött. Hogy hová, azt nem tudom, a leveleit Hermansenhez küldeti a Toldbodgate-ba - és a leány a számot is megmondta.

Reménnyel és bizalommal telve megyek le az egész Toldbodgate-n, hogy a Hans Pauli címét megkérdezzem. Ez volt utolsó menekvésem és ki kellett használnom. Utközben egy ujonnan épült ház előtt mentem el, ahol néhány asztalos állott és az utcán gyalult. Belemarkoltam a

forgácscsomóba, egy néhány szép fehérét kivettem, egyet a számba dugtam, a többit a zsebembe, későbbi időre. Így folytattam az utamat, már nyögve az éhségtől. Egy péküzletben csodálatos nagyságu tizörös kenyeret láttam a kirakatban, a legnagyobb kenyeret, amit ennyi pénzért el lehet képzelni...

- Pettersen tanuló címét jöttem megtudakolni.

- Bernt Ankers Gate 10. szám, padlásszoba. Talán ön oda készül menni? Nos, nem lenne akkor olyan szives elvinni neki néhány levelet, ami a címére érkezett?

Ujra bemegyek a városba ugyanazon az uton, amelyiken jöttem, újra elhaladok az asztalosok mellett, akik bádogedényt tartva a térdük közt, most fogyasztják jó kis népkonyhai ebédjüket, elhaladok a péküzlet előtt, ahol a kenyér még mindig ugyanazon a helyen fekszik és végre félholtan a kimerültségtől elérem a Bernt Ankers Gate-t. A kapu nyitva van és én megindulok a sok fárasztó lépcsőn felfelé a padlásra. Kiveszem a leveleket a zsebemből, hogy Hans Paulit mindjárt a belépésemmel jókedvre hangoljam. Bizonyosan nem fogja ezt a szivességet megtagadni tőlem, ha megmagyarázom a körülményeket; semmi esetre sem, Hans Pauli nemesszívü ember, mindig is mondtam róla...

Az ajtón megláttam a kártyáját: H. P. Pettersen stud. theol. - haza utazott.

Abban a helyben leültem, leültem a puszta földre, tompa fáradsággal, összetörve a nyomorúságtól. Néhányszor gépiesen ismételtem: Haza utazott! Haza utazott! Azután csend lett, elhallgattam. Egyetlen könny nem volt a szememben, nem volt sem gondolatom, sem érzésem. Nagyra nyitott szemmel ültem és a levelekre bámultam, anélkül, hogy valamire el tudtam volna magamat határozni. Így tartott ez tíz percig, talán huszig is vagy még tovább, ott ültem ugyanazon a helyen és a kis ujjamat sem mozditottam. Ez az eltompultság csaknem olyan volt, mint az alvás. Csak mikor meghallottam, hogy valaki jön a lépcsőn, állottam újra fel s aztán megszólaltam:

- Pettersen urat keresem; két levelet hoztam a részére.

- Haza utazott, - felelt az asszony. - De szünidő után visszajön; a leveleket én is átvehetem, ha akarja.

- Nagyon jó lesz, köszönöm a szivességét; legalább mindjárt megkaphatja, mihelyt visszajön. Fontos levelek lehetnek. Jó reggelt kívánok.

Mikor leértem, megállottam és az öklömet összeszorítva, a nyílt utcán hangosan felkiáltottam: De azt mondhatom neked, kedves uristenem: Megelégteltelek! Dühösen rázom a fejem és összeszorított fogaim közül sziszegek fel az égre: ha az ördög elvisz is, megmondom: megelégteltelek.

Pár lépést mentem és újra megállottam. Hirtelen megváltoztattam tartásomat, összetettem a kezem és édeskés, jámbor hangon kérdeztem: De folyamodtál-e hozzá szivedből, kedves gyermekem?

Nem, ez nem az igazi hang.

Nagy H-val kell mondani, olyan naggyal, mint egy templom. Próbáljuk újra: Kiáltottál-e Hozzá keservedben, gyermekem? Lehajtottam a fejem és siránkozó hangon feleltem: Nem.

Még mindig nem ez az igazi!

Miért nem tudsz álszentelkedni, te számár! Igen! azt kell mondanod; igen, kiáltottam hozzád, Uram Istenem! És a legsiránkozóbb melódiát kell a szavaidhoz kikeresned. Na, rajta újra! Ez már jobban sikerült. De sóhajtanod is kell hozzá, sóhajtanod, mint egy beteg lónak. Ugy - most jól van.

Igy oktattam magam a képmutatásban, türelmetlenül toppantottam a kövezetre, ha nem sikerült, tökføjűnek szidtam magam, míg a meglepett járőkelők megfordultak és utánam néztek.

Közben folytonosan rágtam a forgácsot és olyan gyorsan tántorogtam le az utcán, amennyire csak birtam. Mielőtt észrevettem volna, már lent voltam a pályaudvar terén. A Megváltó-templom órája fél kettőt mutatott. Megállottam egy pillanatra gondolkozni. Bágyadt izzadság verődött ki a homlokomon és a szemembe folyt. Tegyük egy sőtát a hidon, - szőltam magamhoz. Persze, csak ha időd van! - Meghajoltam őnmagam előtt és lementem a vasuti hidhoz.

A hajók kint állottak, a tenger hullámzott a napfényben. Mindenütt sürgölődő mozgás, gőzshipok visitása, teherhordók ládákkal a vállukon, vidám dalolás a tutajokon. Nem messze egy süteményes kofa ül, barna orrát az áru felé hajtva; a kis asztal előtt irgalmatlanul tele van édességgel és én rosszkedvűen fordítom el a fejem; az egész part tele van a szagával. Pfúj, ki kell nyitni az ablakokat! Egy urhoz fordulok, aki mellettem ül és behatóan kezdem fejtegetni, milyen helytelen állapot az ilyen, hogy itt is, ott is süteményes asszonyok ülnek... Nem találja? De annyit mégis csak meg fog engedni... A jó ember azonban rosszat sejtett, és be sem hagyta fejezni a mondatot, felállt és tovább ment. Én is felállottam és követni kezdtem, eltőkélve, hogy be fogom bizonyítani neki tévedését.

- Tisztán közegészségügyi szempontból tekintve, - kezdtem újra és a vállára tettem a kezem.

- Bocsánat, én itt idegen vagyok és nem értek a közegészségüghöz, - felelt és ijedten bámult rám.

Az már más, ha idegen volt... Nem szolgálhatnék valamiben? Körülvezethetném a városban. Nem? Pedig nekem nagy győnyörűségemre szolgálna s neki semmibe sem kerülne.

De az idegen minden áron meg akart tőlem szabadulni és átsietett az utca másik oldalára.

Visszamentem a padomhoz és leültem. Nagyon nyugtalan voltam és a nagy kintorna, amint valamivel távolabb játszani kezdett, még rosszabbá tette a helyzetet. Kemény, érces muzsika volt, Webernek valamelyik darabja, amelyhez egy kis leány szomorú dallamot énekelt. A fuvolaszerű panaszosság a muzsika hangjában átrezgi a véremet, idegeim reszketni kezdenek, mintha a dalt visszhangoznák és a másik pillanatban hátra hanyatlom a padon és vele zűmmögők, énekelek. Milyen sajátságos érzései vannak az embernek, ha éhezik! Ugy érzem, hogy a hangok magukkal visznek, beljük olvadok, velük szállok tovább, egészen világosan érzem, hogyan szállok magasan lebegve a hegyek felett ragyogóbb világokba.

- Egy öret! - mondja a kis kintornás leány és felém nyújtja a bádogtányért. - Csak egy öret.

- Igen, - felelek egészen öntudatlanul és átkutatom a zsebeimet. De a gyermek azt hiszi, hogy bolonddá akarom tenni és szó nélkül azonnal eltávolodik. Ez a néma elnézés tulságosan sok volt az idegeimnek; ha szitkozódott volna, könnyebben elviselem; elfogott a fájdalom és visszahívtam: - Nincs egyetlen örem sem, - mondtam, - de megemlékezem a tartozásomról, talán már holnap. Hogy hívnak? Nagyon szép név, nem fogom elfelejteni. Tehát holnap...

De nagyon jól láttam, hogy nem hisz nekem, habár egy hangot sem felelt, s sirni kezdtem a kétségbeeséstől, hogy ez a kis utcagyerek nem bizik bennem. Még egyszer visszahívtam, gyorsan kinyitottam a kabátomat, hogy a mellényem odaadjam neki. - Mindjárt kárpótolni foglak valamivel, - mondtam, - várj egy pillanatig...

És nem volt mellényem...

De hát mi is jutott eszembe! Hiszen már hetekkel ezelőtt odaadtam! Mi történt velem? A meglepett kis leány nem várt tovább, hanem lehetőleg gyorsan visszavonult. És így kellett elbocsátanom! Az emberek összesereglettek és hangosan mulatni kezdtek rajtam. Egy rendőr keresztülfurakodik és tudni akarja, mi történt.

- Semmi, - feleltem, - igazán semmi! Csak a mellényemet akartam odaadni annak a kis leánynak... az apja részére... Ezen nincs semmi nevetnivaló. Haza mehettem volna egy másikat felvenni.

- Nem szabad zenebonát csinálni az utcán! - felel a rendőr. - Alló, előre, mars! - És a kezével odább taszit. - A maga papirjai ezek? - kiált utánam.

- Az istenért, a cikkem! Nagyon is fontos írások. Hogy is lehettem ilyen meggondolatlan...

Megkapom a kéziratot, megbizonyosodom róla, hogy rendben van és tovább megyek pillanatnyi megállás vagy körületekintés nélkül, egyenesen a szerkesztőségbe. Négy óra volt a Megváltó-templom tornyán.

Az iroda be van zárva. Hangtalanul osonok le a lépcsőkön, félénken, mint egy tolvaj és tancstalanul állok meg a kapunál. Már most mit csináljak? A falhoz támaszkodom, lebámulok a kövezetre és gondolkozom. Egy gombostű fekszik és csillog a lábam előtt; lehajolok és felveszem. Hátha a gombjaimat levágnám a kabátomról? Vajjon mennyit kaphatnék értük? Lehet, hogy nem is érnek semmit, gombok csak gombok; de mégis a kezembe fogtam és minden oldalról megvizsgálgattam a kabátomon; olyan jóknak találtam, mintha csak ujak volnának. Mégis csak szerencsés gondolat volt, tört zsebkéssel levághatom és elvihetem a „nagybácsihoz”. Az a remény, hogy ezt az öt gombot eladhatom, megint felélénkített; lám, lám, mégis csak rendbe jön minden, ismételtettem. Az öröm egészen hatalmába kerített és azonnal megkezdtem a gombok levágását, egyiket a másik után. Közben ezt a néma beszélgetést folytattam magamban:

- Hát látja, egy kicsit szegényesen élek most, pillanatnyi pénzzavar... Hogy használtak, azt mondja? Ugyan, hogy fecseghet ilyen! Nincs ember a világon, aki kevésbé használja el a gombjait, mint én. Mindig nyitott kabáttal járok, mondhatom magának, ez már olyan szokás, egyéni különösség nálam... Nem, nem, ha éppen nem *akarja*, akkor... de legalább tíz örét kell kapnom értük. De istenem, hát ki mondta, hogy meg *kell* vennie? Jobb, ha befogja a száját és nyugton hagy... Igen, igen, csak hozzon rendőrt, ha akar. Én itt megvárom, míg visszajön vele; ne féljen, nem lopok el semmit... Nahát! Jó napot, jó napot! A nevem Tangen, tegnap este egy kicsit sokáig mulattam...

Valaki jön a lépcsőn lefelé. Abban a pillanatban megint a valóságban vagyok, megismerem az ollós embert s gyorsan zsebre dugom a gombokat. El akar mellettem menni, nem is fogadja a köszöntésemet és egyszerre nagyon figyelmesen kezdi a körmét nézni. Megállítom és a szerkesztő után tudakozódom.

- Nincs itt.

- Hazudik, - kiáltom. És olyan merészen, ami magamat is bámulatba ejt, folytatom: - Beszélnem kell vele, fontos üzenet. Valami hirt kell közölnöm a Stiftsgaardból.

- Nem mondhatná meg nekem?

- Magának? - és végigmértem a tekintetemmel.

Ez használt. Azonnal visszafordult velem és kinyitotta az ajtót. A szívemet a torkomban éreztem dobogni. Összeszorítottam a fogamat, hogy bátorságot kapjak, kopogtattam s beléptem a szerkesztő szobájába.

- Jó napot, ön az? - mondta barátságosan. - Foglaljon helyet.

Ha azonnal ajtót mutat, talán könnyebben vettem volna; a sirás fojtogatott, mikor feleltem:

- Bocsásson meg, hogy alkalmatlankodom...

- Foglaljon helyet, - ismételte.

Leültem és előadtam, hogy megint irtam egy cikket és nagyon fontos volna reám nézve, ha kiadná a lapjában. Annyi gonddal irtam meg, olyan nagy fáradságot vettem...

- Elolvasom, - mondta és elvette tőlem. - Hiszen gonddal ír meg mindent, de tulságosan is heves. Csak egy kissé józanabbul írna, nem olyan lázasan. De mindenesetre elolvasom. - És újra az asztal felé fordult.

Igy ültem ott. Kérhettem tőle egy koronát? Megmagyarázhattam, miért olyan lázas, amit írok? Bizonyosan segitene rajtam; nem először tenné.

Felállottam. Hm! De mikor utoljára nála voltam, panaszkodott, hogy nincs elég pénz és még a szolgát is elküldte, hogy kerítsen, míg kifizethetett. Talán most is ugyanaz az eset állhatna be. Nem, nem! ennek nem szabad megtörténnie. Hát nem látod, hogy dolgozik?

- Óhajt még valamit? - kérdezte.

- Nem! - Igyekeztem a hangomat határozottá tenni. - Mikor lesz szabad újra eljönnöm?

- Ó, legközelebb, ha erre jár, - felelt, - úgy egynéhány nap múlva.

Képtelen voltam a kívánságomat kimondani. Ennek az embernek a szivessége határtalannak látszott s meg akartam mutatni, hogy ezt én is meg tudom becsülni. És elmentem.

Mikor már kint állottam és újra éreztem az éhség kínzását, még akkor sem bántam meg, hogy eljöttem az irodából, anélkül, hogy kérésemet kimondtam volna. Kivettem a másik forgácsot a zsebemből és a számba vettem. És megint jól tett. Hogy is nem segitettem már régen ezzel magamon? Szégyelhetnéd magad! szóltam hangosan; igazán képes lettél volna rá, hogy ettől a jó embertől egy koronát kérj és megint zavarba hozd? Elkezdtem gorombáskodni magammal a tolakodás miatt, amit terveztem. Istenemre, ez a legaljasabb dolog, amit valaha hallottam! mondtam; rátámadni egy emberre és majd kikaparni a szemét, azért, mert egy koronára van szükséged, te nyomorult kutya! Ugy, előre! Gyorsabban, gyorsabban! Semmirekellő, majd megtanítlak én tégedet!

Elkezdtem szaladni, hogy megbüntessem magam, egyik utcát a másik után mértem végig futó lépéseimmel, elharapott kiáltásokkal kergettem magam tovább és hangtalan dühvel ingereltem magam, ha meg akartam állani. Végre egészen feljutottam a Pile-straedere. Itt meg kellett állanom, csaknem sirva a dühtől, hogy nem bírom tovább; az egész testem reszketett és lerogytam egy lépcsőre. Megállj csak! mondtam. És hogy folytassam a magam kínzását, még egyszer felugrottam és kényszerítettem magam, hogy állva maradjak és kinevettem magam és gyönyörködtem a saját megalázottságomon. Végre néhány perc múlva egy főhajtással megadtam magamnak az engedélyt, hogy leülhessek, de akkor is a legkényelmetlenebb helyet választottam ki a lépcsőn.

Istenem, milyen boldogság volt pihenni! Letöröltem az izzadságot az arcomról és nagy, mély lélegzetet vettem. Milyen örültem rohantam! De nem bosszankodtam miatta, megérdemeltem. Miért is akartam azt a koronát kérni. Most már viselhetem a következményeket! És gyöngéden kezdtem magammal beszélni, intettem magam, mint egy jó anya. Mindinkább érzékenyedtem és fáradtan, erőtllenül sirni kezdtem, csendes benső sirással, néma zokogással egyetlen könny nélkül.

Egy negyedóráig vagy talán tovább is ültem ugyanazon a helyen. Az emberek jöttek-mentek, de egyik sem zavart meg. Kis gyermekek játszottak körülöttem, egy madár énekelt a fán az utca másik oldalán.

Egy rendőr jött felém és így szólt:

- Miért ül itt?

- Miért ülök itt? - kérdeztem én is. - Mert kedvem tartja.

- Már egy félóra óta figyelem, - mondta. - Egy félóra óta ül itt?

- Körülbelül, - feleltem. - Akar még valamit? - Felálltam és haragosan mentem tovább.

A térre érkezve megállottam és visszanéztem az utcába. Mert kedvem tartja! Hát ez miféle felelet volt? Mert fáradt vagyok, azt kellett volna mondani és pedig minél siránkozóbb hangon - buta vagy, sohasem tanulod meg a szenteskedést! - mert teljesen kimerültem! és sóhajtanod kellett volna hozzá, mint egy beteg lónak.

A tűzoltóórház elé értem, amikor egy újabb ötlet hirtelen megállított. Csettentettem az ujjammal és hangos nevetésbe törtem ki a járókelők nagy meglepetésére. - Nahát, most igazán el fogsz menni Levion lelkészhez, - kiáltottam fel, - ez olyan bizonyos, mint a halál. Csak éppen úgy próbára. Semmit sem veszithetsz vele; és olyan gyönyörű idő van különben is.

Bementem a Pascha könyvkereskedésébe, megtaláltam a címjegyzékben a Levion lelkész lakását és utnak indultam. - Most el kell dőlnie, - mondtam. - Csak semmi ostobáskodás! A lelkiismeretéről beszélsz? Butaság; ahhoz tulságosan szegény vagy, hogy a lelkiismeretteddel törődhess. Ki vagy éhezve és nagyon fontos okból jöttél, ez az első. De a vállad felé kell hajtaniod a fejed és szép dallamosan kell az egészet előadnod. Nem teszed? Akkor egy lépést sem megyek veled tovább. Tehát ilyenformán: a kísértésnek szomorú állapotában leledzel, a sötétség hatalmaival, e rettenetes, néma szörnyetegekkel küzdesz éjszakánként az elviselhetetlen borzalomig; éhezel és szomjazol étel és bor után és semmit sem kapsz. Idáig jutottál. Itt állasz és nincs többé olajad a mécsedben. De hiszel a kegyelemben, Istennek hála, a hited még nem vesztetted el! És akkor tedd össze a kezedet olyan arccal, mint az ördög, ha a kegyelemért könyörög. Ami Mammont illeti, Mammont te lelkeidből gyűlölsz minden formájában; egészen más volna egy zsoltárkönyv, egy kétkoronás zsoltárkönyv, emlékképpen... Ott állottam a lelkész ajtaja előtt és ezt olvastam rajta: Iroda nyitva 12-4-ig.

Már most csak semmi ostobaság! mondtam; most komolyan kell venni a dolgot! Így, le a fejjel, még jobban... és csengettem a család lakásának az ajtaján.

- A lelkész urat keresem, - mondtam a leánynak; de nem voltam képes rá, hogy isten nevét is hozzá tegyem.

- Nincs itthon, - felelte.

- Nincs itthon! Nincs itthon! - Ez tönkre tette minden tervemet és mindent félre tolt, amit kigondoltam. Hiába tettem meg ezt az óriási utat, most itt állok, semmit sem értem vele.

- Valami sürgős ügy volna?

- Dehogy, - feleltem, - egyáltalában nem! Csak olyan istenáldotta szép idő van, hogy ki akartam sétálni, hogy üdvözöljem.

Én itt állottam, ő pedig amott. Akarattal kidüllesztettem a mellemet, hogy észrevegye a gombostűt, amivel a kabátom össze volt tűzve; a szememmel kértem, hogy lássa meg, miért jöttem; de szegény semmit sem értett meg.

- Igen, igazán istenáldotta idő; a nagytiszteletű asszony sincs itthon?

- Igen, de őt a köszvény bántja, a pamlagon fekszik, meg sem tud mozdulni... Ne adjak át valami üzenetet?

- Nem, semmit. Néha szoktam ilyen nagyobb sétákat tenni; nagyon egészséges az ilyen mozgás, különösen ebéd után.

Visszaindultam ugyanazon az uton, semmi értelme sem volt a további fecsegésnek. Azonkívül erősen kezdtem szédülni is, kevés hija volt, hogy komolyan össze nem estem. Iroda nyitva 12-4-ig; és én egy órával későbbén kopogtam. A kegyelem ideje lejárt!

A Stortorvén leültem az egyik padra a templom mellett. Uram isten, milyen szomorura fordult a világ körülöttem. Nem sirtam, ehhez tulságosan fáradt voltam; a végsőkéig elgyötörve ültem ott, nem csináltam terveket, mozdulatlanul ültem és éheztem. Mintha a mellemben gyulladás lett volna, olyan kegyetlenül égetett bent. Már az sem használt, ha forgácsot rágtam, az állkapcsom belefáradt a hiábavaló munkába és félbehagytam. Megadtam magamat. Még hozzá egy darab barna narancshéj, amit az utcán találtam és azonnal rágni kezdtem, émelygést okozott. Beteg voltam; az ütőér kékre dagadtan állott ki a csuklómon.

De tulajdonképpen mit is habozom még? Egész nap futkározok egy korona után, hogy egynéhány órával meghosszabbítsam az életemet; alapjában véve nem mindegy-e, ha a kikerülhetetlen egy nappal hamarabb vagy később következik be? Ha úgy viselném magam, mint minden rendes ember, már régen hazamentem volna lefeküdni és nyugodtan átadnám magam a sorsomnak. A gondolkodásom ebben a pillanatban megint tiszta volt. Most kellene meghalnom, most ősszel, amikor minden nyugalomra tér. Megpróbáltam minden eszközt, felhasználtam minden segélyforrást, amit csak tudtam. Elérzékenyedve foglalkoztam ezzel a gondolattal és valahányszor a menekülésnek egy újabb lehetőségére gondoltam, elutasítólag sutogni kezdtem: Te örült, hiszen már el is kezdted a meghalást! Csak még egynéhány levelet kell írnom, mindent rendbe hoznom és készen tartani magamat... Meg fogok jól mosdani, az ágyamat szépen rendbe hozom; a fejemet arra a néhány tiszta iv papírra teszem, a legtisztább holmira, amit a magaménak mondhatok és zöld ágyterítőt...

A zöld ágyterítő! Egyszerre magamhoz tértem, a vér a fejembe ment és heves szivdobogást kaptam. Felugrom a padról és elkezdek sietni, az élet ismét mozogni kezd bennem s én újra és újra elismétlem a szakadozott szavakat: A zöld terítő! A zöld terítő! Mindig gyorsabban megyek, mintha csak utól akarnék érni valamit és rövid idő múlva megint otthon vagyok bádogosműhelyemben.

Egy pillanatig sem gondolkozom tovább, nem habozom tervem kivitelében; az ágyhoz megyek és összegöngyölöm a Hans Pauli terítőjét. Mégis csodálatos volna, ha ez a jó ötlet meg nem tudna menteni! Az ostoba aggodalmakon, melyek még felkeltek bennem, teljesen felülemelkedtem; az ilyeneknek jó éjszakát mondtam; nem voltam sem szent, sem erényhős és volt annyi józan eszem...

A hónom alá vettem a terítőt és egyenesen a Stenergate 5. szám alá mentem vele.

Kopogtattam és először léptem be a nagy idegen terembe; a csengő az ajtón jó ideig kétségbeesetten harangozott a fejem felett. A mellékszobából egy ember jött ki, a szája tele volt étellel, amit rágott és oda jött a boltasztalhoz.

- Adjon kérem egy fél koronát a szemüvegemre, - mondtam; - egypár nap múlva egészen bizonyosan beváltom újra.

- De hiszen ez csak acélkeretű szemüveg.

- Igen.

- Akkor nem adhatok.

- Persze, hogy nem adhat; tulajdonképpen csak tréfáltam vele. Hanem van itt egy ágyterítő nálam, amit már nem szoktam használni és az jutott eszembe, hogy ön talán megvenné tőlem.
- Sajnálom, de már egész raktáram van ágyberendezésekből, - felelt, és mikor kezdtem felbontani a terítőt, csak egy pillantást vetett rá és felkiáltott:
- Nem, bocsánat, de ezt igazán nem használhatom!
- Előbb a rosszabb oldalát mutattam, - szóltam újra; - a másik oldala sokkal jobb.
- Sajnálom, nem tehetek róla, nem vehetem meg és nem is fog érte kapni sehol még tiz öret sem.
- Hiszen az bizonyos, hogy nem sokat ér; de azt gondoltam, hogy egy másik ócska terítővel együtt elkelve az árverésen.
- Nem, hiába is beszélünk róla.
- Huszonöt öre? - kérdeztem.
- De nem kell, jó ember, mondom, hogy nem kell, ha ingyen itt hagyja sem!

Igy hát újra a hónom alá vettem a terítőt és haza mentem.

Ugy tettem, mintha semmi sem történt volna, ráterítettem a szövetet az ágyra, kisimogattam, mint szokásom volt és igyekeztem utolsó tettemnek minden nyomát letörölni róla. Nem lehettem tiszta eszemnél abban a pillanatban, mikor erre az alávalóságra határoztam el magamat; minél tovább gondolkoztam rajta, annál érthetetlenebbnek találtam, amit tettem. A gyöngségnek egy rohama vagy valami más elernyedése a bensőmnél lehetett csak, ami így meglepett és legyőzött. Alig botlottam meg e cselvetésben, már is éreztem, hogy nem lesz jó vége, azért is próbálkoztam először határozottan a szemüveggel. És nagyon örültem, hogy nem vihettem keresztül a gonoszságot, amely bepiszkolta volna az életem utolsó óráit.

És újra elkezdtem vándorlásomat a városban.

Megint leültem egy padra a Megváltó templománál, teljesen kimerülve az utóbbi izgatottságtól, mellemre hajtottam a fejemet, az éhségtől betegen és kinlódva. És az idő mult.

Ezt az órát még kint akartam tölteni, mégis világosabb volt, mint otthon; azonkívül úgy éreztem, mintha a mellem sem fájna annyira odakint a szabad levegőn; ugyis elég korán érek még haza!

Felváltva álmodoztam, gondolkoztam és szenvedtem. Egy kis követ találtam, amelyet megtöröltem a kabátom ujjába s a számba vettem, hogy legyen valami, amin rágódhassam; különben nem mozdultam, még a szemem sem emeltem fel. Emberek jöttek-mentek, kocsizörgés, patkócsattogás és beszédhangok töltötték meg a levegőt.

De még megpróbálhatnám talán a gombokkal! Persze, ez sem igen fog sikerülni és azonkívül még elég beteg is voltam. De ha meggondolom, ugyis a „nagybácsi” felé kell hazamennem - az én igazi „nagybácsim” felé.

Végre felálltam és fáradtan, elborultan vontam magam végig az utcákon. A szempillám égni kezdett, a láz növekedőben volt és amennyire tudtam, sietni kezdtem. Ujra elmentem a péküzlet előtt, ahol a kenyér még mindig a kirakatban volt. De most nem fogunk itt megállni, mondtam erőszakolt határozottsággal. De hátha bemennék egy darab kenyeret *kérni*? Futó gondolat volt, csak egy villanás. Pfuj! suttogtam magamban és megráztam a fejem. És telve ironiával önmagam ellen, mentem tovább. Nagyon is jól tudtam, hogy ebbe a boltba hiába menne be az ember koldulni.

A Replagergágon egy szerelmes pár állott a kapu alatt és sugdolódzott; kissé távolabb egy leány dugta ki fejét az ablakon. Olyan lassan és elgondolkozva mentem, mintha valamin erősen törném a fejem - a leány kiszaladt az utcára.

- Hogy mint vagy, öregeském? Mi lelt, beteg vagy talán? Huh, Jézus-márjám, milyen az arca! - És a leány gyorsan visszafutott.

Hirtelen megállottam. Mi történt az arcommal? Csakugyan megkezdődött volna már a haldoklás? Végighúztam a kezem az arcomon: sovány, persze nagyon sovány volt, az arccsontom mint két csésze állott ki, de hát uram isten, lehet-e másként? És újra nekilóditottam magam a járásnak.

De újra megállottam. Hiszen rettenetesen sovány lehet az egész testem. És a szemem is kezd behuzódni a fejembe. Milyen ijesztő lehet a külsőm! Ez már mégis csak istentelenség, hogy az embernek elevenen meg kell rothadnia az éhségtől! Éreztem magamban még egyszer az őrjöngést fellázadni, az utolsó fellobbanás volt, csak egy izomrándulás. Jézus és Mária segítsen meg ilyen arc látásánál, ugy-e? Itt járok olyan aggyal, aminél jobb nincs az országban, egy pár olyan ökölrel, amely, isten bocsássa meg, egy hordárt korpává tudna örölni és halálra éhezem Krisztiánia városának közepén! Hát van ennek valami értelme? Minden akaratom megfeszítettem, éjjel-nappal dolgoztam, mint egy igavonó állat; vakká olvastam a szemem a koponyámban és kiéheztem az észt az agyamból - és mi az ördögöt segített? Még egy utcány is az egekhez folyamodik, hogy megszabadítsa a látásomtól. De most már igazán elég volt - érted! - most már *stopp!* még ha az ördög elvisz is!... Dühöm csak nőtt, a fogam csikorgattam és rettenetes bágyadtságom érzése sirásra és átkozódásra fakasztott; valósággal őrjöngtem, anélkül, hogy a mellettem elmenőket figyelembe vettem volna. Ujra kinezni kezdtem magamat, akarattal nekimentem a homlokommal a gázlámpáknak, a körmömet mélyen belevágtam a tenyerembe, beleharaptam, mint az eszeveszett, a nyelvembe, ha nem beszélt elég tisztán és vadul nevettem mindig, ha nagy fájdalmat okoztam magamnak.

- Jó, de hát mit tegyek most már? - feleltem saját magamnak. És elkezdtem lábammal az utcakövezeten toporzékolni, mialatt többször ismételtam: - Hát már most mit tegyek? - Egy ur ment el éppen előttem és mosolyogva felelt:

- Menjen és csukassa be magát.

Utána néztem. Egyike volt a város leghiresebb nőorvosainak, akit „hercegnek” hívtak. Még ő sem értette meg, mi bajom volt, egy orvos, akit ismertem és akivel már kezét is szoritottam. Egyszerre megnyugodtam. Becsukatni? Igen, örült voltam; igaza van. Éreztem az örültséget véremlben, éreztem, hogyan rohan át az agyamon. Hát így fog végződni! Igen, igen! Ujra visszaestem a lassu, gondterhes járásba. Végre is ide fogok jutni.

Hirtelen megint megállok. Ne csukjanak be, mondom, csak ezt ne! A félelemtől berekedt a hangom. Könnyörögtem magamért, esdekeltam a pusztá levegőbe, hogy ne csukjanak be. Megint a városházára jutnék, bedugnának egy sötét cellába, ahol a világosságnak még egy szikrája sincs. Csak ezt ne! Hiszen van még más menekvés is, amit még nem kísérlettem meg. És mindent meg fogok próbálni; szorgalmasabb leszek, házról-házra fogok járni fáradhatatlanul, minden időmet erre fordítom. Itt van például Cisler, a zeneműkereskedő, ennél még nem is voltam. Bizonyoson talállok még ki valami okosat... Így mentem tovább és addig beszéltem, míg a meghatottságtól sirva nem fakasztottam magamat. Csak be ne csukjanak!

Cisler? Vajjon nem valami magasabb ujjmutatás volt ez? Minden ok nélkül jutott a neve eszembe és nagyon messze is lakott; de azért elmegyek hozzá, lassan mehetek és közben pihenhetek is. Jól ismerem az útját, többször is voltam nála a régi jó időkben zenedarabokat venni. Egy fél koronát kérjek tőle? Ez olyan kevés, hogy restelni fogja; egy egészet kell kérnem.

Beléptem a boltba és a főnököt kérdeztem; az irodájába utasítottak. Odabent ült, tekintélyesen, a legújabb divat szerint öltözve és üzleti papirokat rendezett.

Dadogva kértem bocsánatot és elmondtam a kérésemet. A nyomor készítet, hogy hozzá forduljak... A legrövidebb idő alatt vissza fogom fizetni... Mihelyt megkapom az újságtól a honoráriumot az utolsó cikkemért... Olyan nagy jótettet követne el...

Még a beszédem alatt visszafordult az asztal felé és folytatta a munkáját. Mikor befejeztem, oldalt rám nézett, megrázta szép fejét és annyit mondott: nem! Semmi mást. Magyarázat nélkül. Egy szót sem többet.

A térdem türethetetlenül remegni kezdett és nekitámaszkodtam a kis politurozott szekrénynek. Még egyszer meg akartam próbálni. Miért jutott volna különben éppen az ő neve az eszembe, amikor messze odalent álltam? A baloldalomban egy pár apró szurást éreztem és izzadni kezdtem. - Hm. Igazán nagy nyomorba jutottam, - kezdtem újra, - és még hozzá beteg is vagyok; biztosíthatom, hogy egy pár nap múlva vissza tudom fizetni. Nagyon kérem, legyen olyan jó...

- Jó ember, miért jön maga éppen én hozzám? - felelt végre. - Ön teljesen ismeretlen előttem, egy X, aki az utcáról beszaladt. Menjen a szerkesztőségbe, ahol ismerik.

- Csak ma estére, - mondtam. - A szerkesztőség már be van zárva és annyira éhezem.

Folytonosan rázta a fejét, még akkor is, mikor már a kilincsre tettem a kezemet.

- Isten önnel! - mondtam és kimentem.

Hát nem volt valami magasabb ujjmutatás, gondoltam keserűen; ilyen magasra én is tudok mutatni, ha már éppen ezen fordul meg a dolog. Egyik városnegyedből a másikba vonszoltam magam, csak néha pihentem egy-egy pillanatig valahol egy lépcsőn. Csak be ne csukjanak! Egész idő alatt üzött a rettegés a cellától, egy pillanatig sem hagyott nyugton; mihelyt rendőrt láttam, azonnal beosontam a legközelebbi mellékutcába, hogy kikerüljem a találkozást. Most száz lépést fogok számolni, mondtam magamban és újra szerencsét próbálok. Egyszer mégis csak sikerülni fog...

Egy kisebb cérnakereskedés volt, ahol soha életemben nem jártam. Egyetlen ember állott az asztal mögött, bent az iroda ajtaján porcellán-cimlap, a polcok és asztalok tömve áruval. Vártam, míg az utolsó vásárló is kilépett a boltból, egy fiatal leány, mosolygó, gödrös arcú. Milyen boldognak látszott! Meg sem próbáltam, hogy valami hatást tegyek rá összegombos-tűzött kabátommal, inkább elfordultam.

- Kiván valamit? - kérdezte a segéd.

- Itt van a főnök ur? - feleltem.

- Kiránduláson van Jotunheimban. Valami fontos ügy?

- Egy néhány örét akartam kérni, ennivalóra, - mondtam és megpróbáltam mosolyogni; - nagyon éhes vagyok és nincs semmi pénzem.

- Akkor éppen olyan gazdag, mint én, - felelt és tovább rendezgette a cérnacsomagokat.

- Óh, ne utasítson vissza - csak most ne! - mondtam és az egész testemet átjárta a hideg. - Igazán félholt vagyok az éhségtől, már napok óta nem ettem semmit.

Minden szó nélkül, a lehető legkomolyabban kezdte a zsebeit kiforgatni, egyiket a másik után. Ha nem akarom elhinni, amit mondott...

- Csak öt örét, - kezdtem újra. - Egy pár nap múlva bizonyosan visszaadom.

- De jó ember, azt akarja, hogy a pénztárból lopjak? - kérdezte türelmetlenül.

- Igen, - mondtam; - vegyen ki öt öret a pénztárból.

- Akkor nem jó helyre fordult hozzám, - fejezte be és hozzátette: - de azt is mondhatom, hogy már megelégteltem a dolgot.

Az éhségtől betegen és szégyentől égve kullogtam el. Nem, most már csakugyan végét kell vetni! Hová jutottam! Évekig fenn tudtam magam tisztességesen tartani, emelt fejjel viseltem el sok nehéz órát és most egyszerre a legdurvább koldulásig süllyedtem. Ez az egyetlen nap minden gondolatomat eldurvította, az egész lelkemet bepiszkolta. Nem szégyeltem magam, hogy nyavalyogva és siránkozva oda álljak a legutolsó kalmár elé. És mit használt az egész? Nem éppen úgy egy harapás kenyér nélkül állok itt? Csak azt értem el, hogy undorodtam magamtól. Igen, igen! most már véget kell vetni az egésznek. Majd a kaput is be fogják odahaza csukni és sietnem kell, ha nem akarok megint a városházán aludni...

Ez a gondolat új erőt adott; nem szerettem volna még egyszer a városházán tölteni az éjszakát. A testemet előreajtva, kezemet a baloldali bordákra nyomva, hogy ezzel is csillapítsam a szurásokat, vonszoltam magam tovább; a tekintetem fel nem emeltem volna a kövezetről, hogy véletlenül ismerősöket köszönésre ne kényszerítsek; így jutottam el a tüzoltó őrházig. Hál' istennek, még csak hét óra volt a Megváltó-templom tornyán, még három órai időm van, mielőtt a kaput bezárják. Mennyire megijedtem minden ok nélkül.

Igy hát egyetlen lépést sem mulasztottam el, mindent megtettem, amit lehetett. Hogy lehet az, hogy egyetlen egyszer sem sikerült semmi egész nap! gondoltam. Ha elmondanám valakinek, senki sem hinné el, hogy igaz és ha megírnám, azt hinnék, hogy az egészet kitaláltam. Egyetlen egyszer sem! Hiába, ezen már nem lehet segíteni; most már az a fő, hogy ne járjak tovább és ne érzékenykedjem. Pfuj, biztosíthatlak, hogy ez a legutálatosabb, emiatt undorodom tőled! Ha minden reménynek vége, hát vége! Vajjon nem tudnék legalább egy maroknyi zabot lopni az istállóból? Egy pillanatnyi új világosság, csak egy felvillanás - már is eszembe jutott, hogy az istállót ilyenkor már bezárják.

Kényelmesen, lassu csigalépésekben vonszoltam magam hazafelé. Szomjas lettem, szerencsére először egész nap és körülnéztem, hogy hol ihatnám. A Bazártól nagyon is messze voltam, magánházba pedig nem akartam bemenni; hiszen várhatok is, míg hazaérkezem, egy negyed óránál nem telik több időbe. De azért egyáltalában nem volt bizonyos, hogy az a korty víz is bennem fog-e maradni; a gyomrom nem tűrt többé semmit, még ha a nyálamat lenyeltem, attól is émelygett.

De hát a gombok! A gombokkal még nem próbálkoztam. Megállottam és elmosolyodtam. Talán mégis van menekvés, talán mégsem vagyok még teljesen elátkozva! Tíz öret bizonyosan megkapok értük, holnap valahonnan megint keritek másik tizet és csütörtökön már megkaphatom az újságcikkem honoráriumát. Majd meg fogom látni, hogy minden rendbe jön! De hogy a gombokról meg tudtam feledkezni! Kivettem a zsebemből és megnézegettem, míg tovább indultam; az örömtől minden elsötétedett a szemem előtt, az utcát sem láttam, amelyen járok.

Milyen jól ismertem a nagy pincehelyiséget, mentsváramat a sötét estéken és benne az én vérszopó barátomat! Egyenkint nyelte el mélyébe minden jószágomat, az otthonról hozott apróságokat, utolsó könyvemet. Árverések napjain rendszeren lementem, hogy megnézzem, hova kerülnek és örültem, ha úgy látszott, hogy a könyveim jó kezekbe jutottak. Magelsen színész vette meg az órát és erre szinte büszke voltam; egy naptárt, amelybe első költői kísérleteimet irtam, egy ismerősöm vitte el és a frakkom egy fényképésznél talált otthonra, hogy a műtermében kölcsön adhassa. Ugy, hogy egyik ellen sem lehetett kifogásom.

Gombjaimat készen tartottam a kezemben és beléptem. A „nagybácsi” az asztalánál ült és irt.

- Nem sietős, - mondtam, félve, hogy zavarom s hogy talán türelmetlen lesz a háborgatás miatt. A hangom idegenül üresen hangzott, magam sem ismertem rá és a szívem úgy vert, mint egy kalapács.

Mosolyogva jött elém, mint szokott, mindkét kezét laposan az asztalra támasztotta és szó nélkül a szemembe nézett.

- Van valami nálam és csak meg szeretném tudni, hogy nem használhatná-é... valami, ami otthon csak utamban van, biztosítom, hogy csak alkalmatlan... egy néhány gomb.

- Miféle gomb? Hol vannak azok a gombok? - És arcával egészen lehajolt a kezem felé.

- Nem adhatna néhány örét ezekért?... Amennyit éppen jónak lát... a saját belátása szerint...

- Ezekért a gombokért? - És a „nagybácsi” csodálkozva bámul rám. - *Ezekért a gombokért?*

- Csak egy szivarra valót vagy amit akar. Éppen itt mentem el és csak meg akartam tudni...

Az öreg zálogos csak nevetni kezdett és szó nélkül visszament az asztalhoz. Itt állottam megint. Hiszen tulajdonképpen nem is sokat reméltem, de mégis hittem, hogy valami segítség van még a számomra. Ez a nevetés a halálos ítéletem volt. Most már tudtam, hogy a szemüvegem sem sokat segíthet.

- Természetesen a szemüvegemet is hozzáadnám, ez magától értetődik, - mondtam mégis és levettem. - Csak tíz örét, vagy legyen, ha már akarja, öt öre.

- Azt már tudja, hogy a szemüvegjéért semmit sem adhatok, - mondta a „nagybácsi”, - ezt már a multkor megmondtam magának.

- De egy bélyegre van szükségem, - mondtam reménytelenül. - Még a leveleimet sem tudom elküldeni, amiket írnom kell. Egy tíz vagy öt örés postabélyeget adjon érte, amint akarja.

- Ugyan menjen már, az isten áldja meg! - felelt és a kezével elutasítólag intett felém.

Igen, ennek így kellett jönni, mondtam magamban. Gépiesen feltettem megint a szemüvegemet, a kezembe vettem a gombokat és már mentem is; jó éjszakát mondtam és betettem magam után az ajtót, úgy mint szoktam. Lám csak, most már igazán nincs mit tenni. Kint a lépcső előtt megállottam és még egyszer megnéztem a gombokat. Mégis különös, hogy semmi áron sem akarta elfogadni, mondtam magamban; pedig csaknem egészen új gombok; ezt igazán nem értem.

Mig így elmélkedéseimbe elmerülve állottam, egy férfi ment el mellettem a pince lépcsőn lefelé. Gyors menés közben kissé meglökött, mind a ketten bocsánatot kértünk egymástól és én megfordultam, hogy utána nézzek.

- Micsoda, te vagy az? - kiáltott fel a lépcső aljáról. Visszajött s akkor megismertem. - De isten ments, mi lelt téged? Betegnek látszol. Mit csináltál odalent.

- Óh - üzleti ügyek! Te is odatartasz? - mondtam.

- Igen. Mit vittél neki?

A térdeim reszkettek, oda támaszkodtam a falhoz és felényujtottam a kezemet, amelyben a gombok voltak.

- Mi az ördög? - kiáltott fel, - ez már mégis sok!

- Jó éjszakát, - mondtam. A mellemet sirás fojtogatta.

- Nem, várj csak egy pillanatra!

Ugyan minek vártam volna. Ő maga is a „nagybácsi”-hoz ment, talán a jegygyűrűjét hozta magával, napok óta éhezik, adós a házbérrel.

- Jó, - feleltem végre. - Ha nagyon sietsz...

- Persze, - felelt és karomba öltötte a kezét; - de az igazat megvallva, nem bizom benned, amilyen félbolond vagy; legjobb lesz, ha lejössz velem együtt.

Megértettem, hogy mit akar, a becsület egy szikrája megint fellobbant bennem és azt feleltem:

- Nem lehet; megígértem, hogy a Bernt Aukers-utcában leszek fél nyolckor...

- Fél nyolckor, persze! De most nyolc óra. Hiszen itt az óra a kezemben, éppen azt akarom levinni. Így, előre be, te éhes gazember! Legalább öt koronát kipréselek a részedre is.

És ezzel betaszított maga előtt.

III.

Gyönyörű, boldog hét következett.

A legrosszabbon megint tuestem, minden nap volt mit ennem, bátorságom növekedőben volt és ugyancsak vertem a vasat különböző terveimhez. Három-négy megkezdett dolgozatom volt munkában s ezek kisajtolták szegény agyammak minden gondolatát, megrabolták minden tüzet, de én mégis azt hittem, hogy most jobban megy a dolgom, mint azelőtt. Utolsó cikkemet, amely miatt annyit szaladgáltam s amelyben a legtöbb reményem volt, már vissza is küldte a szerkesztő és én sértett haragomban azonnal megsemmisítettem, anélkül, hogy újra átolvastam volna. Jövőre egy másik lapnál akartam megpróbálkozni, hogy több utam nyílhas-sék a sikerre. A legrosszabb esetben, ha ez sem megy, ott voltak még a hajók; az „Apáca” fölsvont vitorlákkal indulásra készen állt a kikötőben, talán csak én is kaphatok valami munkát rajta, hogy Archangelskbe, vagy mit tudom én hová, eljussak. Ugy hogy elég sok felé nyíltak új kilátásaim.

Az utolsó krízis kegyetlenül elbánt velem; a hajam egész csomókban hullott ki, a főfájás is erősen kinzott különösen reggelenként, idegességem pedig egyáltalán nem akart mulni. Ha nappal íráshoz ültem, be kellett ruhával kötnöm a kezemet, mert nem tudtam elviselni, ha a saját lehelletem hozzá ért. Mikor Jens Olai becsapta odalént az istállóajtót vagy ha egy kutya betévedt a hátulsó udvarba és ugatni kezdett, a csontomon és velőmön mint hideg szurás hatolt keresztül és minden részem fájni kezdett. Erősen le voltam törve.

Napról napra jobban agyonkinoztam magam a munkával; alig engedtem magamnak annyi időt, hogy az ebédemet lenyeljem, csak hogy újra hozzáfoghassak az íráshoz. Az ágyam és a kis bicegő íróasztal terítve volt jegyzetekkel és teleirt lapokkal, amelyeken fölsváltva dolgoztam; minduntalan új toldásokkal bővítettem ki, ha valami napközben eszembe jutott, majd kihuzogattam egyes részeket, majd színes szavakkal elevenítettem meg egyes holt pontokon és mondattól mondatig a legnagyobb fáradtsággal küzdöttem át magamat rajta. Valamelyik délután végre elkészült az egyik cikk és én boldogan s vidáman dugtam zsebre, hogy a „Generális”-hoz elvigyem. Nagyon is ideje volt, hogy megint egy kis aprópénz után lássak, már nem valami sok volt a zsebemben.

A „Generális” megkért, hogy üljek le egy pillanatra, azután azonnal... És folytatta az írást.

Körülnéztem a kis irodában: szobrok, litografiák, kivágott képek és egy mértéktelenül nagy papirkosár, olyan, hogy egy embert szőröstől-bőröstől el tudott volna nyelni. Egyszerre szomorúság fogott el ennek az óriási, ásitó toroknak, ennek a nyitott sárkányszájnak a láttán, mely mindig készen állott, hogy újabb és újabb elvetett munkákat - mindig újabb reményeket - nyeljen be mélységébe.

- Hányadika van ma? - kérdezte hirtelen a „Generális” az asztaltól.

- Huszonnyolcadika, - feleltem örvendő, hogy valami szívesseget tehetek.

- Huszonnyolcadika, - ismételte és tovább irt. Végre összehajtott egynéhány levelet, több papirost besodort a kosárba és letette a tollat. Azután megfordult a széken és rám nézett. Mikor látta, hogy még mindig az ajtónál állok, egy félig tréfás, félig komoly mozdulattal a közeli székre mutatott.

Elfordultam, hogy meg ne lássa, hogy nincs mellény a kabátom alatt, mikor fölgombolom s a belső zsebemből kivettem a kéziratot.

- Csak Correggionak egy rövid jellemzése, - mondom, - de sajnos, aligha van olyan jól megírva, hogy...

Kiveszi kezemből az írást és elkezd lapozni benne. Most éppen szemben ül velem.

Hát ilyen közelről az az ember, akinek nevét legfiatalabb korom óta annyiszor hallottam és akinek lapja éveken át a legnagyobb befolyással volt reám. A haja göndör és szép barna szeme kissé nyugtalan; néha-néha kissé szuszog az orrán át. Egy skót lelkész sem lehetne szelidebb, mint ez a veszedelmes író, akinek szavai véres sebeket ütöttek, ha valakit eltaláltak. A félelem és bámulat izgató érzése fog el, amint szemben állok vele, csaknem könnyek szöknek a szemembe és önkénytelenül közelebb lépek hozzá, hogy megmondjam, milyen sokkal tartozom neki bensőleg mindazért, amire ő tanított meg és megkérjem, hogy ne tapodjon egészen el; tudom, hogy csak szegényes mesterember vagyok, akinek ugyis elég rossz sora van...

Fölnézett és lassan összehajtotta a kéziratot, mialatt elgondolkozva ült velem szemben. Hogy megkönnyítsem visszautasító feleletét, kissé kinyújtottam a kezem és így szóltam:

- Ugy-e bár - természetesen nem használható? - És mosolyogtam hozzá, hogy azt higgye, könnyen veszem a dolgot.

- Csak egészen népszerű cikkeket használhatunk, - felelt. - Hiszen ismeri, milyen olvasóközönségünk van. Nem dolgozhatná át, hogy valamivel egyszerűbb legyen? Vagy nem találhatna valami más tárgyat, amit a nép jobban megért?

Elnéző jósága meglepett. Megértettem, hogy a cikket nem fogadja el, de ennél finomabb visszautasítást el sem képzeltem volna. Hogy tovább ne zavarjam munkájában, így feleltem:

- Hogyne, azt megtehetem.

Az ajtó felé mentem. - Hm. Bocsásson meg, hogy alkalmatlankodtam ezzel a... - Meghajtottam magam és rátettem kezem a kilincsre.

- Ha szüksége van rá, - mondta, - adhatok egy kis előleget. Majd ír valamit érte.

Éppen most láthatta, hogy nem sokat ér, amit írok s ezért jósága annyira megalázott, hogy így feleltem:

- Nem, köszönöm; egy ideig még el vagyok látva. Különbözik köszönöm a jóságát. Ajánlom magamat.

- Isten vele, - felelt a „Generális” és visszafordult az íróasztalhoz.

Mindenesetre érdemen fölül jóakaratu volt s én ezért nemcsak hálával gondoltam rá, hanem ki is akartam a jóságát érdemelni. Mindjárt el is határoztam, hogy addig nem megyek el újra hozzá, míg olyan munkát nem vihetek magammal, amivel teljesen meg vagyok elégedve s ami a „Generális”-t is meg fogja lepni egy kicsit, legalább is annyira, hogy minden további gondolkozás nélkül kiutal érte tiz koronát. Így hát újra hazamentem és megint nekifogtam az írásnak.

A következő estéken úgy nyolc óra körül, mikor a gázlámpákat már meggyújtották, rendszerint a következő eset történt velem:

Mikor kilépek a kapun, hogy a napi fáradság és gondok után egy kis sétát tegyek az utcákon, a gázlámpa alatt éppen a kapubejárat mellett, egy feketébe öltözött hölgy áll, aki felém fordul és követ a tekintetével, míg előtte elmegyek. Megfigyelem, hogy mindig ugyanaz a ruha van rajta, az arcát ugyanaz a sűrű fátyol rejti el, amely egészen a melléig leér; kezében kis esernyőt tart, melynek a fogóján elefántcsontkarika van.

Már a harmadik este találtam ugyanazon a helyen; mihelyt elmentem előtte, lassan megfordult és lement az utcán ellenkező irányban, mint én.

Ideges agyam azonnal kinyújtotta érzékeny csápjait, mindjárt az az oktan sejtetem fogott el, hogy látogatása engem illet. Utoljára már csaknem megszólítottam, hogy megkérdezzem, keres-e valakit vagy nincs-e szüksége a segítségemre? hogy habár, sajnos, nagyon szegényesen vagyok öltözve, ne kísérem-e haza, ha szüksége van védelemre a sötét utcákon át? De az a bizonytalan félelem, hogy költségem lehet mellette, ha csak egy pohár bor vagy egy kocsit áráig is, visszatartott, mert már nem volt több pénzem; vigasztalanul üres zsebeim nagyon is lehangoló hatással voltak bátorságomra és még kérdően sem mertem rátekinteni, mikor elmentem előtte. Az éhség már megint beköltözött hozzám, már tegnap este óta nem ettem semmit; ez ugyan nem volt még hosszú idő, gyakran megtörtént máskor, hogy napokon át is elviseltem, de most már aggasztóan kezdtem fogyni és nem birtam olyan jól az éhséget, mint azelőtt; egyetlen nap elég volt, hogy egészen elkábitson és mindjárt hányingert kaptam egy korty víztől is. Hozzá még egész éjjel dideregve feküdtem az ágyban teljesen fölöltözve, mint ahogy nappal jártam-keltem; már kékre fagyva, hidegrázósan feküdtem le minden este és csaknem megdermedtem alvás közben. Az ócska ágytakaró nem védett meg a besüvöltő szélről és reggel arra ébredtem, hogy alig tudok lélegzeni az orromon, annyira befagyasztotta a jeges levegő, mely kívülről egészen hozzám hatolt.

Csak mentem az utcákon át és azon gondolkoztam, mit lehetne tenni, hogy fönntartsam magam, míg a legközelebbi cikkem elkészül. Csak legalább gyertyám volna, akkor nekifognék az éjszakai munkának is; ez, ha egyszer jól belejöttem, pár órával előbbre vinne s holnap aztán újra a „Generális”-hoz fordulhatnék.

További gondolkozás nélkül elmentem a kávéházba, hogy fölkeressem fiatal bankhivatalnok barátomat és tiz örét kérjek tőle gyertyára; akadály nélkül végigsétálhattam valamennyi szobán; elmentem egy tucat asztal mellett, ahol beszélgető emberek ültek, ettek és ittak, behatoltam a kávéház legbelsejébe, még a „vörös szobába” is, de az emberemet sehol sem találtam meg. Leverten, bosszankodva vonultam ki megint az utcára és megindultam a kastély irányába.

De hát a tüzes eleven ördög örökkévalóságát! Hát sohasem lesz már vége az én nyomorúságomnak! Hosszu, dühös lépésekkel, a kabátom gallérját durván föltűrve a nyakamba, ökölbeszorított kezemmel a nadrágzsebemben, mentem tovább és egész uton szerencsétlen csillagzatomat átkoztam. Hét, nyolc hónap óta nem volt egyetlen gondtalan óráim, alig egy rövid hétig annyi elesésem, ami éppen az éhenhalástól megmentett s a szükség már megint a tarkómon volt. És a tetejében még becsületes is voltam a nyomorúságban, haha! becsületes testestől-lelkestől! Isten bocsássa meg, hogy ilyen örült voltam! És kezdtem magamnak elmondani, hogy mennyire bántott a lelkiismeret, mikor a Hans Pauli ágyterítőjét a zálogházba vittem. Gunyosan nevettem érzékeny tisztességérzésem, megvetően köptem ki magam elé az utcán és nem találtam elég erős szavakat, hogy ostobaságom miatt kellően kigunyoljam érzelmeimet. Csak most történnék valami ilyen! Ha ebben a percben egy iskolásgyermek megtakarított pénzecskéjét vagy egy szegény özvegy utolsó fillérjét találnám meg az utcán, fölszedném és zsebredugnám, ellopnám a legmegfontoltabb nyugalommal és mint a bunda, olyan mélyen aludnék utána. Nem hiába szenvedtem ennyi kimondhatatlan nyomorúságot át, türelmemnek vége szakadt, kész voltam mindenre, a legrosszabbra is.

Körülkerültem háromszor-négyszer a kastélyt, azután elhatároztam, hogy visszafordulok; de még egy kicsit járkáltam a parkban és végre hazaindultam a Karl Johan-utcán lefelé.

Körülbelül tizenegy óra lehetett. Az utca meglehetősen sötét volt, de mindenütt emberek jártak, csöndes párok és lármázó csoportok fölválva. A nagy óra elkövetkezett, a szeretkezés ideje titokzatos mozgalmasságával és vidám kalandjaival. Suhogó asszonyi ruhák, itt-ott egy rövid érzéki nevetés, pihegő mellek, heves lihegő lélegzetek; messze lent az utcán egy hang kiált: Emma! Az egész utca egyetlen mocsár, melyből forró gőzök szállanak föl.

Öntudatlanul a zsebembe nyulok, két koronát keresve. A szenvedély, amely benne reszket minden járó-kelő mozdulatában, még a gázlámpák homályos világában is, az egész gyönyörűséggel terhes éjszaka kezdett hatalmába keríteni, - ez a levegő telve volt suttogással, öleléssel, reszkető vallomásokkal, félig kimondott szavakkal, halk sóhajtással. A Blomquist-átjárónál egynéhány macska hangos nyávogással szeretkezik. És nekem nem volt két koronám! Micsoda nyavalya, milyen utolsó nyomoruság, ha az ember ilyen szegény! Milyen lealázás, milyen megszégyenítés! És újra a szegény özvegy utolsó fillérére gondolok, amit ellopnék, az iskolásgyerek zsebkendőjére vagy sapkájára, egy koldus tarisznyájára, amit minden utógondolat nélkül a rongyszedőhöz vinnék, hogy elmulassam az árát. Vigasztalásul és kárpótlásul kezdtem mindenféle kifogást találni az emberek ellen, akik olyan vidáman suhantak tovább mellettem; mindannyiszor vállat vontam és lenézően tekintettem végig rajtuk, valahányszor párosával sétáltak el előttem. Ezek a megelégedett, nyalakodó diákok, akik azt képzelik magukról, hogy európai kicsapongásban élnek, ha egy varróleány mellére teszik a kezüket! Ezek az aszfaltlovagok, bankhivatalnokok, kereskedők, boulevard-arszlánok, akik a matrózok asszonyait vagy a vastag piaci szolgálókat sem vetették meg, ha az első alkalmas kapualjában elébük estek egy korsó sörért! Micsoda szirének! A hely meleg volt még az elmúlt éjszakáról az oldaluk mellett egy tüzoltó vagy egy kocsis után; a trón éppen üres, éppen most hagyták el, tessék fölszállani!... Messze kiköptem a járdáról, nem törődve vele, hogy valakit érhet, haraggal, megvetéssel teltem el az emberek iránt, akik a szemem előtt bujtak egymáshoz, hogy párosodjanak. Fölemeltem a fejemet és áldottnak éreztem magamat, hogy tisztább uton járhatok.

Az Országház-téren találkoztam egy leánnyal; kihivóan nézett rám, amint elmentem mellette.

- Jó estét! - mondtam.

- Jó estét! - felelt és megállott.

- Hm. Hol jár ilyen későn idekint? Nem volt egy fiatal hölgyre nézve nagyon is kockázatos vállalkozás a Karl Johan-utcán ilyen időtájban végigmenni? Nem? De nem szólítják meg soha, nem alkalmatlankodnak neki vagy hogy egyenesen kimondjam, nem akarnak-e vele hazamenni?

Csodálkozva nézett rám, az arckifejezésemen kutatta, hogy mit értek a szavaimon. Aztán hirtelen a karomba dugta a kezét és így szólt:

- Nahát menjünk.

Követtem. Mikor pár lépéssel túl voltunk a kocsiállomáson, megállottam, kiszabadítottam a karomat és azt mondtam:

- Hallja, kicsikém, nekem nincs egy vasam sem. - És tovább akartam menni.

Első pillanatban nem akarta elhinni; de miután valamennyi zsebemet végigtapogatta és semmit sem talált, megharagudott, hátravetette a fejét és tökfilkónak nevezett.

- Jó éjszakát! - feleltem.

- Várjon csak egy kicsit, - kiáltott utánam. - Nem aranykeretű a szemüvege?

- Nem.

- Akkor mehet a pokolba.

És én mentem.

Pár pillanat múlva utánam futott és megint rám kiáltott:

- Azért mégis velem jöhet, - mondta.

De ennek a szegény utcalánynak az ajánlata nagyon megalázott és nemet mondtam. Különben is későn van már és még máshova is el kell mennem; oktalanság is volna tőle ilyen áldozatot hozni.

- De most már *akarom*, hogy velem jöjjön.

Én pedig nem mehetek ilyen módon vele.

- Bizonyosan egy másikhoz készül, - mondta.

- Nem, - feleltem.

A vérem nagyon is hideg volt ma és a leány alig hatott rám jobban, mintha férfi lett volna. A szűkölködés egészen kiszikkasztott. De úgy éreztem, hogy nagyon kétes világításban állhatok e különös leány előtt és elhatároztam, hogy legalább a látszatot megmentem.

- Hogy hívják? - kérdeztem. - Marie-nak? Na, hát hallgasson ide, Marie. - És elkezdtem furcsa magamviselkedést magyarázni. A leány mindinkább csodálkozva hallgatott. Hát csakugyan olyanfajta embernek tartott engem, aki éjszaka az utcákat rója, csak azért, hogy fiatal leányokat kapariton a keze közé? Ilyen gonosznak képzelte? Hát mondtam én valami durvaságot vagy illetlenséget az első perc óta? Ugy viseli az ember magát, mint én, ha rossz szándékai vannak? Röviden beszélve, én csak azért szólítottam meg s azért mentem vele néhány lépésnyire, hogy lássam, mennyire akarja vinni a dolgot; a nevem különben ez és ez, lelkész itt és itt. Jó éjszakát! Menj utadra és ne vétkezzél többet.

És ezzel magam is elmentem.

Elragadtatva dörzsöltem a kezem pompás ötletem fölött és hangosan beszélni kezdtem magamban. Milyen boldogság így járni-kelni és jótetteket gyakorolni! Most adtam talán az első lökést ennek a bukott teremtésnek, hogy egész életére megmenthesse magát! És ha jól meggondolja, el is fogja ezt ismerni és még halála órájában is hálás szívvvel fog megemlékezni rólam. Ó, mégis csak érdemes önzetlennek lenni, önzetlennek és becsületesnek!

A kedvem ragyogó lett, olyan frissnek és erősnek éreztem magam, mint aki mindent merhet. Ha gyertyám volna most, egészen bizonyosan be tudnám fejezni a cikkemet! Új kapukulcsomat a kezemben lóbálva mentem tovább és füttyörszve gondolkoztam valami módozaton, hogy világot szerezzek. De nem tudtam mást kieszelni, mint hogy lehozom az íróeszközeimet az utcára éppen a gázlámpa alá. Kinyitottam a kaput és fölmentem a papírajaimért.

Mikor lejöttem, kívülről bezártam a kaput és a gázlámpa világossága alá állottam. Teljes csönd volt mindenütt, csak néha hallatszott a szomszéd utcából egy rendőr nehézkes, csörömpölő lépése és nagyon messziről, a Szent Hanshaugen irányából, egy kutya ugatása. Semmi sem zavart; fölgyűrtem a kabátom gallérját a fülemre és teljes erőmből gondolkozni kezdtem. Nagyszerű kilátásaim lehetnének, ha sikerülne ezt a kis tanulmányt szerencsésen befejeznem. Éppen egy nehéz ponthoz jutottam; most egy alig észrevehető átmenettel valami ujnak kell föllépnie, azután egy halk, elfolyó finále, egy hosszantartó kihangzás, amely végül olyan váratlan, olyan megrázó véget ér a tetőponton, mint egy lövés vagy egy hegyomlás dörgése. Punktum!

De a szavak sehogy sem akartak eszembe jutni. Elolvastam az egész cikket elejétől kezdve, minden mondatot külön hangosan is fölolvastam magamnak, de hiába, nem voltam képes gondolataimat a megrendítő végpontra irányítani. Még hozzá a küzdelmes percek alatt a rendőr is átjött a szomszéd utcából, megállt nem messze tőlem és egészen elrontotta a hangulatomat. Mi köze ennek az embernek ahhoz, hogy ebben a pillanatban itt állva a „Generális”-nak szánt cikkem nagyszerű befejezését írom? Uram isten, hát csakugyan lehetetlen a fölszínre vergődnöm, akármit is csinálók? Ott álltam vagy egy óra hosszat, a rendőr el is ment

a maga útjára, a hideg tulságosan dermesztő lett, nem lehetett tovább maradnom. Levertem és minden bátorságomat elveszítve az újabb sikertelen kísérlet miatt, végre megint kinyitottam a kaput és fölmentem a szobámba.

Nagyon hideg volt idefönt s alig láttam az ablakot a sűrű sötétségben. Tapogatódzva mentem az ágyig, lehúztam a cipőmet s leültem, hogy lábamat a kezem közt megmelegítsem. Aztán lefeküdtem, úgy mint már régóta szoktam, teljesen fölöltözve, úgy, ahogy bejöttem.

Másnap reggel, mihelyt világosodott, azonnal fölültem az ágyamban és megint hozzáfogtam a cikkemhez. Így ültem ott egészen délig és irtam vagy tiz-husz sort. Még mindig nem jutottam el a befejezéshez.

Végre fölkeltem, fölhúztam a cipőmet és elkezdtem föl s alá járkálni a szobában, hogy átmelegedjem. Az ablaktáblák be voltak fagyva; kinéztem: havazott s lent a hátsó udvarban vastag hóréteg feküdt a kövezeten és a kuton.

Céltalanul motoztam a szobában, akarat nélkül járkáltam össze-vissza; körmömmel a falat kapartam, homlokomat óvatosan az ajtóhoz támasztottam, vigyázva megkopogtattam mutatóujjammal a padlót és figyelmesen hallgatództam, minden különös szándék nélkül, de nyugodtan és meggondoltan, mintha rendkívül fontos dologról volna szó. Közben pedig olyan hangosan, hogy magam is meghallottam, minduntalan ezt ismételtem: jó istenem, hiszen ez tiszta örülség! De azért tovább folytattam oktalanságaimat. Egy idő múlva, talán néhány óra is lefolyhatott, erősen összeszedtem magam, az ajkamba haraptam és amennyire tudtam, erőszakkal kiegyenesedtem. Ennek véget kellett vetni! Találtam egy forgácsot, amit rágicsáljak és elhatározottan nekiültem az írásnak.

Néhány rövid mondatot végre sikerült nagy erőfeszítéssel megírnom; két tucat szegényes szó volt, amit elkényszeredetten erőszakoltam ki magamból, csak azért, hogy előbbre haladjak. Aztán megakadtam, a fejem üres volt, nem bírtam tovább. És bár nem tudtam sehogysem folytatni, ott maradtam ülve és tágranyitott szemekkel bámultam az utolsó szavakra, a végső rész befejezetlen ívére, rámeredtem ezekre a furcsa, reszkető betűkre, amelyek úgy terpeszkedtek ott a papíron, mintha kis ijesztő alakok volnának és nem értettem az egészből semmit, nem gondoltam semmire.

Az idő mult. Hallottam az utcai zajt, a kocsik és lovak lármáját, a Jens Olai hangját, mely fölhatolt az istállóból, ha a lovakra rákiáltott. Teljesen el voltam tompulva, csak ültem és néha a szájamat mozgattam; a mellem nyomorúságos állapotban volt.

Sötétedni kezdett, mindig jobban összeestem, fáradt lettem nagyon és lefeküdtem az ágyra. Hogy a kezem megmelegítsem, a hajamat kezdtem vele kuszálni jobbra-balra, összevissza; apró hajcsomók jöttek vele ki, amelyek, mint szálas rongyocskák, az ujjaimra akadtak, aztán szétszóródtak a párnán. Akkor nem aggódtam miatta, mintha nem is tartoznék reám, ugyis volt elég hajam. Ujra megkísérlettem, hogy fölrázzam magam ebből a csodálatos kábultságból, amely mint valami köd, minden tagomon áthatolt; végre fölültem, a tenyeremmel a térdemre ütögettem, köhögni kezdtem olyan erősen, amennyire csak elgyöngült mellem megengedte - és újra visszaestem. Semmi sem segített. Lassan, tehetetlenül halt bennem minden el, míg nyitott szemmel a plafondra meredtem. Utoljára a mutatóujjamat dugtam a számba és elkezdtem szopni. Most lassanként valamiféle gondolat kezdett az agyamban mégis föltámadni és idestova fészkelődni, - egy vad, örült gondolat: Hátha beleharapnék? És pillanatnyi meggondolást sem engedve magamnak, összeszorítottam a szemem és egymásra haraptam a fogam.

Fölugrottam. Végre magamhoz tértem. Egy kis vér szivárgott ki az ujjamból, amit azután lenyaltam. Nem nagyon fáj, a seb nem is volt mély, de legalább fölrázott; megcsóváltam a

fejem, az ablakhoz mentem és kerestem valami rongyot, amivel a sebet bekössem. Mig az ablaknál állva ezzel foglalkoztam, tele lett a szemem könnyel és halkán sirni kezdtem magamban. Ez a sovány, megharapott ujj olyan szánandó volt! Istenem, hogy idáig kellett jutnom!

A sötétség ezalatt mindig mélyebb lett. Talán nem is volna lehetetlen a munkámat befejezni ma este, ha gyertyám volna. A fejem megint kitisztult, gondolataim úgy jöttek-mentek, mint rendesen és nem nagyon szenvedtem; még az éhség sem kinzott annyira, mint néhány órával ezelőtt; lehet, hogy holnapig még ki tudom tartani. Talán még gyertyát is tudnék keríteni hitelbe az élelmiszerkereskedésben, ha megmagyarázom a helyzetet. Hiszen jól ismertek odalent; boldogabb napokban, mikor még volt miből, gyakran vettem kenyeret a boltban. Bizonyosan adnának egy darab gyertyát a becsületes nevemre. És hosszú idő óta először keféltam ki egy kicsit a ruhámat s a kihullott hajszálakat is leszedtem a kabátom gallérjáról, amennyire a sötétben lehetett.

Mikor az utcára értem, eszembe jutott, hogy talán jobb volna, ha kenyeret kérnék a boltban. Habozva állottam meg, hogy gondolkozzam. Semmiesetre sem! - határoztam végre. Sajnos, nem voltam olyan állapotban, hogy a jóllakást el tudjam viselni; az egész história újra kezdődne, látományok, képzelődések és örült eszmék kinoznának megint, a cikkem sohasem lenne készen és most az a fontos, hogy minél hamarabb újra elmehessek a „Generális”-hoz, mielőtt még elfelejthetne. Tehát semmiesetre sem! Gyertyakérésre határoztam el magamat. Ezzel be is léptem a boltba.

Egy asszony állt a boltasztal előtt és bevásárlásait végezte; több apró csomag feküdt mellette különböző papirosokba takarva. A segéd, aki már ismert és tudta, mit szoktam vásárolni, ott hagyta az asszonyt és minden további kérdés nélkül újságpapirba csomagolt egy kenyeret és elébem tette.

- Nem - tulajdonképpen ma este gyertyát szerettem volna, - szóltam. Nagyon halkán és szerényen mondtam, hogy meg ne haragudjék és így el ne játsszam minden kilátásomat a gyertyára.

Kivánságom váratlanul jött, annyira megszokta, hogy mindig kenyeret vettem.

- Akkor várjon egy percig, - mondta és újra az asszonyhoz fordult.

Ez megkapta a holmiját, egy ötkoronással fizetett, amelyből vissza is kapott és elment.

Most már a segéd és én egyedül maradtunk.

Azt mondja:

- Tehát egy gyertyát. - És fölszakítja a csomagot s kivesz belőle egy szálát.

Rám néz, én visszanézek és nem vagyok képes kimondani a kivánságomat.

- Óh, igaz, hiszen ön már fizetett, - szólal meg hirtelen. Egészen egyszerűen mondja, hogy már fizettem. Hallok minden szót. És elkezd az ezüstpénzt kiszámolni a fiókból, koronát korona után, ragyogó, vastag pénzdarabokat - öt koronából ad vissza, az asszony öt koronájából.

- Tessék! - mondja.

Egy pillanatig csak állok és nézem ezt a pénzt; érzem, hogy valami nincs egészen rendben, de nem fontolgatom, nem gondolok semmire, csak csodálkozom azon a kincsen, ami előttem fekszik és ragyog. És gépiesen összeszedem a pénzt.

Elbutulva a csodálkozástól, összetörve, megsemmisítve állok az asztal előtt; aztán egy lépéssel az ajtó felé közeledem s újra megállok. Tekintetem megakad a fal egy pontján, ahol egy kis csengő csüng egy bőrszijen és egy csomó zsinór. Ezekre bámulok álltomban.

A segéd, aki azt hiszi, hogy talán beszélgetést akarok kezdeni, mivel oly soká maradok, rendezgetni kezdi a csomagolópapirosokat az asztalon és így szól:

- Ugy látszik, csakugyan megjött a tél.

- Hm. Igen, úgy látszik, csakugyan megjött. Bizony, úgy látszik. - Kis idő múlva hozzáteszem: - De nem korán jött. Hanem úgy látszik, csakugyan itt van. De legalább nem tulságosan korán.

Hallottam, hogy zagyvaságot beszélek, de minden kimondott szavamat úgy hallottam, mintha valaki más mondaná.

- Igazán? Azt találja? - felelt a segéd.

Pénzzel tele kezemet a zsebembe dugtam, lenyomtam a kilincset és mentem; hallottam, hogy jó éjszakát mondok és hogy a segéd viszonozza.

Alig jutottam egypár lépéssel tovább, mikor a boltajtó fölnyílt és a segéd utánam kiáltott. Minden izgatottság, a félelem egy szikrája nélkül fordultam vissza; összeszedtem kezemmel a pénzt a zsebemből, készen rá, hogy visszaadjam.

- Kérem, itt felejtette a gyertyát, - mondta a segéd.

- Ó, köszönöm, - feleltem nyugodtan. - Nagyon köszönöm!

És tovább mentem az utcán lefelé a gyertyával a kezemben.

Első józan gondolatom a pénz volt. Egy lámpa alá állottam, újra megszámloltam, mérlegeltem a kezemben és mosolyogtam. Így hát itt a segítség, a váratlan, nagyszerű, csodálatos segítség, - hosszú, hosszú időre meg vagyok mentve! Ujra zsebredugtam kezemet a pénzzel és tovább mentem.

A Storgatén megálltam egy étkezőhelyiség előtt és hidegen, nyugodtan mérlegeltem, hogy megkockáztassak-e mindjárt egy kis vacsorát. Tányér- és késcsörgés hallatszott ki, aztán, hogy hust vernek. A kísértés tulságosan erős volt, beléptem.

- Egy beefsteaket! - mondtam.

- Egy beefsteak! - kiáltott be a pincérlány egy nyiláson.

Leültem egy kis asztalhoz, éppen az ajtó mellett és vártam. Kissé sötét volt ott, ahol ültem, de annál inkább rejtve maradhattam és elkezdtem gondolkozni. A kisasszony kissé kíváncsi tekintettel nézett néha rám.

Elkövettem tehát az első igazi becstelenséget, az első lopást, amihez képest minden eddigi csinyem számításba sem jöhet; az első kicsi - nagy bukás... Istenem, hát megtörtént. Ezen már nem lehet segíteni. Különbén még szabadságomban áll, hogy rendezsem az ügyet a kereskedővel majd később, ha jó alkalom lesz rá. Nem következés azért, hogy mindig lejjebb kelljen süllyednem; különben sem tettem fogadalmat, hogy tisztességesebben fogok élni, mint minden más ember, nem kötöttem le magam...

- Mikor kapom már meg a beefsteaket?

- Azonnal. - A kisasszony kinyitja a kis ablakot és kikiált a konyhába.

De hátha kiderül a dolog? Hátha a segéd gyanut fog s elkezdi gondolkozni a kenyérbonyodalmon és az öt koronán, amit az asszony hagyott ott? Nem lehetetlen, hogy valamikor reájön, talán már a legközelebbi alkalommal, mikor megint odamegyek. Nahát, istenem... Titokban vállalt vontam.

- Tessék, - mondja a kisasszony barátságosan és elébem teszi a beefsteaket az asztalra. - De nem volna kellemesebb a másik szobában? Itt olyan sötét van.

- Nem, köszönöm; jobban szeretek itt, - felelem. Barátságos modora egyszerre meghatottá tesz, azonnal kifizetem a beefsteaket, találomra a kezébe nyomok annyi pénzt, amennyi a markomba akadt a zsebemben és az ujjait rácsukom. Mosolyog s én tréfálva mondom, de nedves lesz a szemem: - Ami megmarad, azon vegyen egy házat...

- Ó, kedves egészségére!

Elkezdtem enni, mindig mohóbban; nagy darabokat nyeltem le anélkül, hogy megrágtam volna. Ugy téptem a húst, mint egy emberevő.

A kisasszony megint visszajött.

- Nem óhajt valamit inni? - mondja és kissé lehajol hozzám.

Ránézek; nagyon halkán beszélt, csaknem szégyenlősen és a szemét lesütötte.

- Talán egy fél korsó sört, vagy amit szeretne tőlem... amit éppen akar...

- Nem, nagyon köszönöm! - feleltem. - Most nem. Majd legközelebb, ha eljövök.

Visszament és a kiszolgálóasztal mögé ült; csak a feje látszott ki. Milyen különös ember!

Alighogy készen voltam az evéssel, azonnal az ajtó felé indultam. Már éreztem, hogy émelyeg a gyomrom. Nem akartam elébe menni a világosságra, féltem megmutatni magam a fiatal leánynak, aki nem is sejtette nyomoruságomat; hirtelen jó éjt mondtam tehát, intettem a fejemmel és kimentem.

Az étel hatni kezdett, nagyon szenvedtem és alig birtam magamban tartani. Minden sötét szegletben, amerre elmentem, kénytelen voltam hányni; igyekeztem visszatartani az ingert, mely megint teljesen üressé tett volna, összeszorítottam az öklömet, erőszakoskodtam, toporzékoltam - minden hiába. Befutottam egy kapu alá és előrehajolva, saját könnyeimtől megvakultan, kiadtam magamból mindent.

Kétségbe voltam esve; sirva mentem tovább az utcán, átkoztam a kegyetlen hatalmakat, bárkik voltak is, amelyek így üldöztek, a pokol minden kinját és borzalmát kívántam rájuk gonoszságukért. Igazán lovagiatlanok voltak ezek a hatalmak, nem, nem volt bennük egy csöpp lovagiasság sem, annyi bizonyos... Odaléptem egy emberhez, aki valami boltkirakatba bámult és nagy sebtében megkérdeztem, mit gondol, mit lehetne olyan valakinek adni, aki már régen éhezik, mert beefsteaket nem tűr a gyomra.

- Azt hallottam, hogy tej a legjobb, forralt tej, - felelt az ember roppant elcsodálkozva. - Dehát kinek van rá szüksége?

- Köszönöm, köszönöm! - mondtam gyorsan. - Lehet, hogy ez lesz legjobb, forralt tej.

És tovább mentem.

Beléptem a legelső kávéházba, mely utamba esett és forralt tejet kértem. Megkaptam, megittam olyan forrón, ahogy elhozták, mohón nyeltem le minden csöppjét, fizettem és távoztam. Most már hazafelé.

És akkor valami különös történt. A kapum mellett, a gázlámpához támaszkodva, éppen a világosság közepében ott állott valaki, akit már messziről megismertem, - a fekete ruhás hölgy volt megint. Ugyanaz a fekete ruhás hölgy, akit már a múlt estéken láttam. Minden tévedés ki volt zárva, most már negyedszer találom ugyanazon a helyen. Teljesen mozdulatlanul áll ott.

Annyira meglep a dolog, hogy akaratlanul lassítani kezdtem a lépteimet; a gondolataim ebben a pillanatban egészen rendben vannak, de nagyon föl vagyok hevülve s az idegeim izgatottak az evéstől. Szokásom szerint egészen közel megyek el mellette, a kapuhoz érek és már be akarok lépni. De mégis megállok, hirtelen egy gondolatom támad. Anélkül, hogy tovább okoskodnám, megfordulok, egyenesen oda megyek hozzá és a szemébe nézve megszólítom:

- Jó estét, kisasszony!

- Jó estét, - feleli.

- Bocsásson meg, de talán keres valakit? Már többször is láttam, hogy itt vár; nem lehetnék valamiben segítségére? Különben ezer bocsánatot kérek, ha...

- Igazán nem tudom, hogy...

- Senki más nem lakik ezen a kapun belül, mint négy-öt ló és én; csak egy istálló és egy bádogosműhely van bent. Bizonyosan téved, ha itt keres valakit.

Félre fordította az arcát és úgy felelt:

- Nem keresek senkit, csak itt állok.

- Vagy úgy, csak itt áll? - Különös, hogy egyik estéről a másikra állt itt csupa szeszélyből; minél tovább gondolkoztam rajta, annál kevésbé tudtam kiokosodni belőle. Elhatároztam, hogy merész leszek. Halkan, csörgetni kezdtem a pénzt a zsebemben és minden bevezetés nélkül megkértem, hogy jöjjön be velem valahová egy pohár bort inni... tekintettel arra, hogy itt a tél, he-he... Nem tartana sokáig... de talán nem akar?

- Nem, köszönöm, az mégsem menne. Azt nem tehetném. De ha olyan szives lenne egy darabig elkísérni... olyan sötét van és nem szeretek egyedül végigmenni a Karl Johan-utcán; nagyon is elkéstem.

- Ezer örömmel.

Megindultunk; ő ment a jobb oldalamon. Csodálatosan kellemes érzés fogott el, annak a tudata, hogy egy fiatal leány mellett vagyok. Az egész uton mindig reá néztem. Hajának illata, a meleg, amely testéből felém áramlott, az asszonyiságnak az az illata, amely körülvette, édes lehelle, valahányszor felém fordította az arcát - mindez belém áradt, zsarnokian urrá lett minden érzékemen. Csak egy telt, halvány arc körvonalait tudtam a fátyol mögött megkülönböztetni és magas mellét kabátja alatt. Az elrejtett gyönyörűségekre gondolás, amelyeket a fátyol és kabát mögött sejtettem, teljesen megzavart, egész hülyén, minden ok nélkül boldognak éreztem magam; nem tudtam magam visszatartani, megérintettem kezemmel, végigsimítottam a vállán és ostobán mosolyogtam. Hallottam közben, hogy dobog a szívem.

- Milyen különös leány ön, - mondtam.

- Tulajdonképpen miért?

- Először is, mert az a furcsa szokása van, hogy egy istállóbejárás előtt áll minden este, anélkül, hogy valami szándéka volna, egyszerűen csak azért, mert kedve tartja...

- Nos, hátha megvan ennek is az oka, - mondta; különben is nagyon szeret késő éjjel fönnmaradni, ebben mindig különös kedvét lelte. Vagy talán én nagyon szeretek éjfél előtt lefeküdni?

- Én? Ha valamit különösen utálok, az éppen az éjfél előtti lefekvés. He-he!

- No lássa! - Így hát este, mikor már semmi más dolga nincs, egy kis sétát szeret tenni; fönt lakik a Szent Olaf-téren...

- Ylajali! - kiáltottam.

- Mit mond?

- Csak azt, hogy Ylajali... Jó, most már folytassa!

Tehát a Szent Olaf-téren lakott az anyjával együtt, akivel nem lehetett beszélgetni, annyira süket. Olyan valami érthetetlen volt tehát, ha szeret egy kicsit sétálni?

- Nem, dehogy! - feleltem.

- Nos tehát? - Hallottam a hangján, hogy mosolygott.

- Nincs egy testvére is?

De igen, egy idősebb nőtestvére. Különben, honnan tudom én ezt? Ez azonban most Hamburgban van.

- Régóta?

Körülbelül öt hete utazott el. Különben, honnan tudtam, hogy testvére van?

- Nem tudtam, csak úgy kérdeztem.

Elhallgattunk. Egy ember ment el előttünk, aki egy pár cipőt vitt a hóna alatt. Különben, amennyire csak látni lehetett, teljesen üres volt az utca. Messzebb a Tivoliból színes lámpák hosszú sora világított hozzánk. A havazás megállt, az ég tiszta volt.

- Istenem, nem fázik téli kabát nélkül? - kérdezte egyszerre a leány és rám nézett.

Megmondjam neki, hogy miért nincs téli kabátom? Eláruljam a helyzetemet mindjárt és elriasszam magamtól egyszer-mindenkorra? Olyan boldogság volt mellette lennem és legalább egy kis ideig még tudatlanságban hagyom. Hazudtam és így feleltem:

- Nem, egy csöppet sem. - És hogy valami másra tereljem a beszédet, azt kérdeztem:

- Láta már az állatseregletet a Tivoliban?

- Nem, - felelte. - Érdeemes megnézni?

Ha most eszébe talál jutni, hogy oda menjünk! Oda a fényes világosságba, annyi ember közé! Milyen zavarba jönne! Egyenesen kikergetném onnan nyomoruságos ruhámmal, sovány arcommal, amit két nap óta meg sem mostam, talán még azt is észrevenné, hogy nincs mellényem...

- Óh dehogy, - feleltem gyorsan, - nincs ott semmi látnivaló. - És egy néhány szerencsés ötlet jutott eszembe, amit azonnal fölhasználtam, egy pár szegényes szó, kiszípolyozott agyam tartalmának valami maradványa: - Mit is lehetne várni egy ilyen kis állatmutogatástól? Engem különben sem érdekeltek soha ketrecbe zárt állatok. Ezek a szegény állatok tudják, hogy elénk állunk és úgy bámuljuk őket; száz meg száz kíváncsi tekintet éreznek magukon és ez hat rájuk. Én már csak olyan állatokat szeretek látni, amelyek nem tudják, hogy nézzük őket, azokat a félnék teremtéseket, amelyek barlangjukban ödöngenek vagy fekszenek zöld szemükkel pislogva, a talpukat nyalják és gondolkoznak. Nem találja?

- Igen, ebben teljesen igaza van.

- Csak a saját félelmességében, a saját vadságában ér valamit az állat. A hangtalan, lopódzó lépések az éjszaka rejtélyes sötétjében, az erdő zugása és félelmessége, egy elröpülő madár visitása, a szél, a vérszag, az ismeretlen zajongás fölöttünk a térben, egyszóval a vadak világának szelleme a vadállatban...

Ekkor megijedtem, hogy a beszédem fárasztani fogja; egyszerre nagy szegénységemnek érzése is újból elfogott és letört bennem mindent. Csak valamennyire jól volnék öltözve, milyen örömet okozhattam volna neki ezzel a sétával a Tivolín át! Nem értettem ezt a leányt mellettem; miféle mulatsága telhetett benne, hogy egy félmeztelen koldussal végigkísértesse magát az egész Karl Johan-utcán? Vajjon mit gondolt tulajdonképpen? És én mit negédeskedem, minek mosolygok itt hülyén a semmin? Ugyan miféle elgondolható okom volt rá, hogy ilyen hosszú utra hurcoltassam magam ettől a selymes madártól? Talán nem került semmi fáradságomba? Nem érzem a jeges halált a szívemig hatolni minden szélrohamnál, amely a szemünkbe fúj? És nem sikoltoz már az örültség az agyamban, mert hónapok óta nem volt egyhuzamban tisztességes élelmem? Még abban is megakadályoz, hogy hazamenjek és egy kis tejet érintsek a nyelvemmel, még egy kanál tejet, ami talán megmaradna bennem. Miért nem fordít már hátat, miért nem küld már a pokolba?...

Kétségbeesés fogott el; a reménytelenség a végsőkéig kergetett és így szóltam:

- Tulajdonképpen nem kellene velem jönnie, kisasszony; prostituálom önt az emberek előtt már csak az öltözetemmel is. Ez igazán így van, komolyan mondom.

Meglepetten állt meg. Hirtelen rám nézett és hallgatott. Végre azt mondta:

- Én istenem! - és semmi egyebet.

- Mit akart ezzel mondani? - kérdeztem.

- Ó ne, ne beszéljen így... Most már nem messze vagyunk. - És gyorsabban kezdett menni.

Befordultunk az Egyetem-utcába és már megláttuk a lámpákat a Szent Olaf-téren. Megint lassabban kezdtünk menni.

- Nem akarok tolakodó lenni, de nem mondaná meg a nevét, mielőtt elválunk? És nem emelné csak egy pillanatra föl a fátyolát, hogy megláthassam? Olyan hálás volnék.

Hallgatás. Én vártam.

- Már látott egyszer, - felelt végre.

- Ylajali! - mondtam újra.

- Egyszer egy fél napig üldözött, egészen hazáig. Nem volt akkor józan? - Megint hallottam a hangján, hogy mosolyog.

- Igen, - feleltem, - akkor, sajnos, ittas voltam.

- Az elég helytelen.

Egészen lesujtva ismertem be, hogy nagyon helytelen volt.

Elértünk a szökőkútig és fölnéztünk a második szám sok kivilágított ablakára.

- Most már nem szabad tovább kísérnie, - szólalt meg; - köszönet a mai estéért.

Lehajtottam a fejem, nem tudtam semmit sem mondani. Levettem a kalapom és hajadonfővel állottam előtte. Vajjon kezet fog-e nyújtani?

- Miért nem kér, hogy visszakisérjem egy darabon? - kérdi tréfásan; de lenéz a cipője hegyére.

- Uristen! - felelek, - igazán megtenné?

- De csak egy kis darabon.

És visszafordultunk.

Egészen meg voltam zavarodva, azt sem tudtam, melyik lábomra álljak; ez a leány az egész gondolkozásomat kiforgatta. El voltam ragadtatva, csodálatos öröm fogott el; úgy éreztem, mintha a boldogságtól és gyönyörüségtől meg kellene halnom. Határozottam ő maga akart velem visszajönni, nem az én eszmém volt, hanem az ő saját kívánsága. És amint megyek és folyton őt nézem, mindig bátrabb leszek, ő maga is bátorít s minden szavával közelebb von magához. Egy pillanatra elfelejtem szegénységemet, semmiségemet, egész nyomoruságos életemet; érzem, hogy a vér úgy kering, zug bennem, mint a régi időkben, mikor még nem estem így össze és elhatározom, hogy egy kis fogással próbálok előbbre jutni.

- Különben nem is önt üldöztem akkor, - mondtam; - hanem a testvérét.

- Igazán? A testvéremet? - kérdi elképedve a csodálkozástól. Megáll, reám néz, várja a feleletet; egészen komolyan kérdezte.

- Igen, - felelek. - Vagyis... hm, a fiatalabbik hölgyet a kettő közül, akik előttem mentek.

- A fiatalabbikat! Aha-ha! - Hangosan, szivből nevetett, mint egy gyermek. - Milyen ravasz ön! Ezt csak azért mondta, hogy fölemeltesse velem a fátyolomat. Most már értem. De bizony fölsült... büntetésből.

Elkezdünk nevetni és tréfálni, szünet nélkül fecsegtünk az egész idő alatt; azt sem tudtam, mit beszélek, olyan vidám voltam. Elmesélte, hogy ő már látott engem egyszer régen a színházban. Három barátommal voltam együtt és úgy viseltem magam, mint egy bolond; bizonyosan akkor is ittas voltam, sajnós.

- Miből következteti ezt?

- Mert annyit nevetett.

- Vagy úgy? Hja, akkor még sokat nevettem.

- Most már nem?

- Dehogy, most is. Olyan nagyszerű élni!

Leértünk a Karl Johan-utcaig. Akkor azt mondta:

- Most már nem megyünk tovább. - Visszafordultunk és újra fölsétáltunk az Egyetem-utcán. Mikor megint a szökőkúthoz érkeztünk, meglassítottam kissé a lépteimet, tudtam, hogy tovább nem szabad kísérnem.

- Most már önnek is vissza kell fordulnia, - mondta és megállt.

- Magam is azt hiszem, - feleltem.

De a másik percben már azt gondolta, hogy miért ne kísérhetném el a kapuig. Istenem, hiszen ebben csak nincs semmi rossz, ugy-e?

- Hogy volna, - feleltem.

De mikor a kapuban álltunk, egész nyomoruságom újra reám zúdult. Hogyan is tarthatná fenn az ember a bátorságát, ha annyira össze van törve, mint én voltam? Itt álltam egy fiatal hölgy előtt piszkosan, rongyosan, az éhségtől tönkre téve, mosdatlanul, félig felöltözve, - jobb volna a föld alá süllyedni. Összehuztam magam és önkénytelenül lekushadtam, mikor megkérdeztem:

- Nem fogunk találkozni többé?

Nem volt semmi reményem rá, hogy beleegyezzen az újabb találkozásba; csaknem azt kívántam, hogy egy éles nem-mel feleljen, ami megerősíthetne és közönyössé tenne iránta.

- De igen, - mondta.

- Mikor?

- Nem tudom.

Hallgatás.

- Nem volna olyan jó, hogy csak egyetlen pillanatra fölemelje a fátyolát, - mondtam, - hogy legalább meglássam, kivel beszéltem. Csak egy pillanatra. Tudnom kell, hogy kivel beszéltem.

Hallgatás.

- Itt találkozhatnánk kedden este, - mondta végre. - Ha úgy akarja.

- Igen, kedves, ha megengedi.

- Nyolc órákor.

- Nagyon jó lesz.

Kezemmel végigsimítottam a kabátját, levertem a havat róla, csak azért, hogy valami kifogásom legyen, hogy megérinthessem; olyan gyönyörűség volt ennyire közel lenni hozzá.

- De azért nem szabad semmi rosszat gondolnia rólam. - Megint mosolygott.

- Ó, dehogy!...

Hirtelen egy elhatározott mozdulattal földobta a fátyolt a homlokára; egy pillanatig mozdulatlanul néztünk egymásra. Ylajali! mondtam. Ekkor lábujjhegyre emelkedett, karjával átölelte a nyakamat és megcsókolta a szájam. Éreztem, hogy a melle hogyan piheg, milyen nehezen, mélyen lélegzik.

A másik pillanatban kiragadta magát a karomból, jó éjt mondott, suttogva, lélegzetvesztetten; aztán megfordult és szó nélkül fölszaladt a lépcsőn...

A kapu becsapódott.

Másnap még erősebben havazott; nehéz, esővel vegyes hó volt, nagy, kékesfehér csapatokban hullott le és sárrá változott. Az idő élesen fagyos volt.

Kissé későn ébredtem föl, a fejem csodálatosan zavaros volt a tegnapi esti izgatottságtól, a lelkem boldogan ittas a szép találkozástól. Elragadtatásomban egy darabig ébren fekve maradtam az ágyban és magam mellé képzeltem Ylajalit; kitértam a karomat, megöleltem saját magam és megcsókoltam a levegőt. Végre mégis fölkeltem, újra megittam egy csésze tejet, mindjárt azután elfogyasztottam egy beefsteaket és az éhségem egészen elmúlt; csak az idegeim lettek megint nagyon izgatottak.

Elmentem a ruhabazárba. Eszembe jutott, hogy hátha kaphatnék olcsón egy használt mellényt, hogy legyen valami a kabátom alatt, akármi. Fölmentem a lépcsőn a bazárhoz, fölfedeztem egy mellényt, amit mindjárt vizsgálgatni kezdtem. Mig ezzel motozgáltam, egy ismerősöm ment el az utcán és fölkiáltott hozzám. A mellényt ott hagytam csüngen és lementem. Technikus volt és az irodába ment.

- Jöjjön velem egy pohár sört inni, - mondta. - De azonnal, mert nincs sok időm... Miféle hölgy volt az, akivel tegnap este sétált?

- Tudja mit, - feleltem, féltékenyen még csak a gondolatára is, - hátha éppen a menyasszonyom volt?

- Mi az ördög!

- Igen, tegnap este határoztuk el.

Teljesen le volt főzve, habozás nélkül elhitt mindent. Én pedig telehazudtam a fejét, hogy minél hamarabb megszabaduljak tőle; megkaptuk a sört, megittuk és elváltunk.

- Isten vele... Igaz, - fordult vissza egyszerre, - még tartozom önnek egynéhány koronával; igazán szegényen, hogy eddig még vissza nem adtam, de a legközelebbi alkalommal föltétlenül megadom.

- Igen, köszönöm, - feleltem. De nagyon jól tudtam, hogy sohasem fogja megadni azt a pár koronát.

A sör azonban mindjárt a fejembe szállt és nagyon melegem lett. A tegnap esti kalandra gondoltam s ez a visszaemlékezés teljesen hatalmába kerített, egészen megzavart. Hátha nem is fog kedden eljönni? Hátha meggondolja a dolgot és gyanakodni kezd?... Gyanakodni, de mire?... Gondolataim egyszerre újra elevenekké lettek és megint a pénz körül kezdtek forogni. Félelem fogott el, halálos rémület önmagam miatt. A lopás minden részletével együtt kinzóan állt megint előttem; láttam a kis boltot, az asztalt, sovány kezemet, amint a pénz után nyul és kifestettem magamnak a rendőrség eljárását, ha eljönnek értem, hogy bevigyenek. Vasraverik kezem-lábam, nem - csak a kezemre, talán csak az egyikre, tesznek bilincset; a korlát, a napostiszt protokolluma, pennájának a hangja, amely úgy karcolt; a tekintete, a veszedelmes tekintete: - Nos, Tange ur? - És a cella, az örökös sötétség...

Hm. Összeszorítottam az öklömet, hogy új bátorságot kapjak, mindig gyorsabban mentem, míg csak a Stortorvra nem értem. Itt leültem egy padra.

Csak semmi gyerekesség! Hogy a pokolba tudnák bebizonyítani, hogy loptam? Különben a boltossegéd sem merne lármát csapni, ha valamikor rá is jönne, hogyan történt a dolog; ezzel az állását veszélyeztetné. Csak semmi láрма, semmi jelenet, ha szabad kérnem!

De ez a pénz mégis csak nyomta a zsebemet és nem hagyott nyugtot. Kezdtém megvizsgálni a lelkiismeretemet és világosan beláttam, hogy boldogabb voltam addig, míg becsülettel éltem és szenvedtem. És Ylajali! Nem rántottam-e őt is le magamhoz bűnös kezemmel? Istenem, én istenem! Ylajali!

Tisztában voltam magammal, egyszerre fölugrottam és egyenesen az Elefánt-gyógyszertár mellett ülő, süteményt áruló asszonyhoz siettem. Még ki tudok menekülni a becsstelenségből, még semmi sem késő, meg fogom mutatni a világnak, hogy mindenre képes vagyok! Ezalatt készen tartottam a pénzt, minden öre a kezemben volt; lehajoltam az asszony asztala felé, mintha valamit venni akarnék és habozás nélkül a kezébe löttem a pénzt. Egy szót sem szóltam, csak továbbcsiettem.

Milyen csodálatos érzés volt, megint becsületes embernek lenni! Üres zsebem nem nyomott többé, mintha újra születtem volna, hogy megint nem volt pénzem. Ha jól meggondoltam, ez a pénz nagyon sok titkos bánatot okozott, tulajdonképpen folyton borzalommal gondoltam rá; hiszen nem voltam még olyan elvetemedett lélek, igen, tisztességes természetem föllázadt bennem. Hála istennek, megint fölemelhetem fejem lelkiismeretem előtt. Próbáljátok meg ezt elérni, mondtam és végignéztem a nyüzsgő tömegen a piacon, utánozzátok, ha tudjátok! Boldoggá tettem egy szegény öreg kofát annak rendje és módja szerint; azt sem tudta, mit csináljon; ma este a gyermekei nem fognak éhesen lefeküdni... Föltüzelttem magam ezekkel a gondolatokkal és éreztem, hogy nagyszerűen jártam el. Hála istennek, a pénz nem volt többé a kezemben.

Fölindultan és idegesen mentem tovább az utcán, a meglegedettségtől fölfuvalkodva. Az öröm, hogy tisztán és becsületesen léphetek megint Ylajali elé és bátran a szemébe nézhetek, elragadott és ittassá tett; nem éreztem semmi fájdalmat többé, fejem üres és tiszta volt, mintha

ez a fej a vállam közt csupa világosságot sugárzott volna szét. Kedvem jött bolond csinyeket elkövetni, képtelen dolgokat csinálni, az egész várost fenekestől fölforgatni. Az egész uton úgy viseltem magam, mint az örült; a fülem halkan zugott és mámorosságom tetőpontra hágott. Merészségemtől elragadtatva az jutott eszembe, hogy odamenjek egy hordárhoz, aki különben egy szót sem szólt, megmondjam a koromat, megrázzam a kezét, erősen a szemébe nézzek s aztán minden magyarázat nélkül otthagyjam. A járókelők hangjának és nevetésének minden árnyalatát meg tudtam különböztetni, megfigyeltem az apró madarakat, amelyek az utcán előttem ugrándoztak, elkezdtem a kövezetkockák kifejezését tanulmányozni és mindenféle különös jeleket és csodálatos alakzatokat fődöztem föl rajtuk. Így jutottam el az Országház-térre.

Hirtelen megállottam és a kocsikra bámultam. A kocsisok beszélgetve sétálnak körülöttünk, a lovak előrehajolva állanak a rossz időben. Menjünk! mondom magamnak s könnyökömmel megütöm a saját oldalamat. Gyorsan az első kocsihoz lépek és beszálok. - Ullevaals-ut 37. szám! - kiáltom és a kocsi megindul.

Utközben a kocsis kezdett hátrafelé tekintgetni, lehajolt és benézegetett a kocsiba az ernyő alá, ahol ültem. Vajjon gyanakodott? Kétségtelenül elhasznált öltözetem tette figyelmissé.

- Egy urral kell találkoznom, - kiáltottam ki, hogy megelőzzem és körülményesen megmagyaráztam neki, hogy okvetlenül találkoznom kell azzal az urral.

Megállunk a 37. szám előtt, kiugrom, fölsietek a lépcsőn, föl egészen a harmadik emeletre, megfogok egy csengőhuzót és megrázom; a csengő élesen lármáz odabent vagy hatszor-hétszer.

Egy leány jön és ajtót nyit; észreveszem, hogy arany a fülbevalója és fekete szövetgombok vannak szürke ruhája derekán. Ijedten néz rám.

- Kierulf urat keresem, Joachim Kierulfot, ha szabad így neveznem, a gyapjúkereskedőt, egyszóval tudja már, hogy kiről van szó...

A leány megrázza a fejét.

- Itt nem lakik semmiféle Kierulf, - mondja.

Rám bámul, kezét az ajtókilincsen tartja, készen rá, hogy betegye. Egyáltalában nem erőlteti meg magát, hogy ezt az embert megtalálja; pedig úgy tetszik, mintha ismerné, akiről kérdezősködöm, csak egy kicsit gondolkoznia kellene a lusta teremtésnek. Megharagudtam, hátat fordítottam és megint lefutottam a lépcsőn.

- Nem találtam meg, - kiáltottam a kocsisnak.

- Nem volt itt?

- Nem. Hajts on a Tomtegate 11. szám alá.

A leghevesebb fölindulás fogott el és úgy látszik, valami a kocsisra is átragadt belőle; bizonyosan azt hitte, hogy élet-halálról van szó, mert azonnal tovább hajtott. Ostorral kezdte ütni a lovat.

- Hogy hívják azt az embert? - kérdezte a bakon visszafordulva.

- Kierulf, Kierulf gyapjúkereskedő.

A kocsis is azt találta, hogy itt szó sem lehet tévedésről. - Nem világos kabátban szokott járni?

- Mit beszél, - kiáltottam, - világos kabátban? Megbolondult? Hát azt hiszi, hogy egy teásfindzsát keresek? - Ez a világos kabát nagyon alkalmatlanul jött közbe, egészen elrontotta az emberemet, akit már elképzeltem.

- Hogy is tetszett mondani? Kierulfnak hívják?
- Igen, igen, - feleltem, - van ebben valami különös? A név csak nem szégyen!
- Nem veres a haja?

Az nagyon könnyen lehet, hogy veres haja van és amint a kocsis ezt a körülményt fölemlítette, egyszerre egészen bizonyos voltam benne, hogy igaza van. Valósággal hálásan mondtam a derék kocsisnak, hogy most elevenére tapintott az én emberemnek; csakugyan úgy áll a dolog, amint mondta; különben is ritkaság volna, ha ilyen embernek nem veres lenne a haja.

- Akkor az lehet, akit egynehányszor már vittem is a kocsimon, - vélte a kocsis. - Mindig görcsös bottal szokott járni.

Most már világosan és elevenen magam előtt láttam az emberemet és így szóltam:

- He-he, ezt az embert ugyan még senki sem látta görcsös bot nélkül a kezében. Ebben a tekintetben nincs tévedés, annyi bizonyos.

Világos, hogy ezt az embert vitte többször a kocsiján. Ő is fölismerte...

És tovább robogtunk, hogy csak úgy szikrázott a ló patkója.

Ebben a fölhevült állapotban sem vesztettem el egy pillanatra sem a lélekjelenlétemet. Elmegyünk egy rendőr előtt és azonnal megfigyelem, hogy 69-es számu. Ez a szám kegyetlenül közéről érint, úgy hatol az agyamba, mint egy üvegszilánk, 69, éppen 69, ezt nem egyhamar fogom elfelejteni!

Hátrahúzódok a kocsiban, rabjául a legörültebb eszméknek; egészen bekuporodom a viaszosvászon fedél alá, hogy meg ne lássák, ha a szájam mozog és elkezdek, mint egy hülye, magamban beszélni. Az örültség tombol az agyamban és én engedem tombolni; teljes öntudatommal tudom, hogy olyan befolyások alatt állok, amik fölött nem tudok urrá lenni. Elkezdek nevetni halkan, de odaadón minden elképzelhető ok nélkül, még mindig vidáman és mámorosan attól a két pohár söről, amit megittam. Kis idő múlva izgatottságom szünni kezdett, nyugalmam lassan-lassan visszatért. Csak megharapott ujjam fázott és én bedugtam az ingem gallérja mögé, hogy fölmelegítem. Így érkeztünk a Tomtegatera. A kocsi megállt.

Lassan kilépek a kocsiból, gondolatok nélkül, elpetyhüdten, nehéz fejjel. Átmegyek a kapu alatt, bejutok a hátsó udvarba, amelyen keresztülmenve egy ajtóba ütközöm; ezt kinyitom, belépek és egy két ablakos folyosón vagy előszobafélében találom magamat. Két utazótáska áll egymás tetején az egyik szögletben és a hosszabbik falnál egy ócska festetlen lóca egy szőnyeggel leterítve. Jobbra a szomszédos szobából hangokat és gyermeksírást hallok és fölöttem a második emeleten olyan zajt, mintha vaslemezt vernének kalapáccsal. Mindezt azonnal észreveszem, mihelyt belépek.

Nyugodtan végigmegyek a szobán egyenesen a szembelevő ajtóhoz, minden sietség, a menekülés minden gondolata nélkül, ezt is kinyitom és kint vagyok a Vognmandsgaten. Fölnézek a házra, amelyen éppen keresztül jöttem és ezt olvasom az ajtó fölött: Szállás és étkezés utazók részére.

Eszembe sem jutott, hogy menekülni akarjak, hogy ellopódzam a kocsis elől, aki reám várt; elgondolkozva megyek végig az egész utcán, nem félek és nem tudom, hogy valami rosszat teszek. Kierulf, ez a gyapjúkereskedő, aki olyan sokáig kísértett az agyamban, ez az ember, akiről azt hittem, hogy komolyan létezik és hogy okvetetlenül találkoznom kell vele, teljesen kiveszett a gondolatomból, elmosódott többi örült ötletemmel együtt, melyek egymást fölváltva üldöztek; legföljebb, mint valami sejtelem, homályos emlék élt még bennem.

Amint tovább mentem, mindinkább kijózanodtam, nehéznek és fáradtnak éreztem magam és csak úgy húztam a lábamat. A hó még mindig nagy, nedves pelyhekben hullott. Végre kijutottam a Grönlandra egészen a templomig, ahol leültem pihenni egy padra. Mindenki, aki elment előttem, csodálkozva nézett rám. Gondolatokba elmerülve maradtam ott.

Édes istenem, milyen szomorú állapotban is voltam! Belefáradtam ebbe a nyomorult életbe, bensőleg undorodtam tőle és úgy éreztem, nem érdemes tovább küzdeni azért, hogy megtarthassam. A visszásságok tulságosan elhatalmasodtak, nagyon is keményekké váltak; olyan rettenetesen tönkrementem, hogy csak árnyéka voltam önmagamnak. Vállam beesett, fél oldalra hajlott és már egészen megszoktam, hogy előrehajolva járjak, ezzel kiméltem a mellem, amennyire lehetett. Pár nappal ezelőtt déltájban megvizsgáltam a testem fönt a szobámban és csak sirni tudtam fölötte, míg ott álltam. Már néhány hete jártam ugyanabban az ingben; egészen megkeményedett a régi izzadságtól és nagyon földörzsölte a köldökömet; egy kis vizes vér szivárgott ki a sebből, nem fájt, de olyan szomorú volt ez a seb ott, a testem közepén. Nem tudtam segíteni rajta, magától pedig nem akart begyógyulni; megmostam hát és gondosan letörölgettem, aztán újra föl húztam ugyanazt az inget. Mit tehettem volna egyebet...

Csak ültem a padon és míg mindezt végiggondoltam, nagyon szomorú lettem. Sajnáltam magamat, még a kezem is visszataszítónak látszott. A kezemfejének ez a lötytyedt, szemérmetlen kifejezése kinezni kezdett és szinte undorral töltött el; sovány ujjaim durván hatottak rám, gyűlölni kezdem összeesett alakomat és összerázkódom, hogy ezt kell viselnem, hogy ez vesz körül. Istenem, csak vége lenne már az egésznek! Egész lelkemből meg szeretnék halni.

Teljesen letapodva, bepiskolva és megalázva saját öntudatom előtt, gépiesen álltam föl és hazafelé indultam. Utközben elmentem egy kapu előtt, amelyen ezt olvastam: Halotti ruhák és szemfedők Andersen kisasszonynál jobbra a kapu alatt. Régi emlékek! gondoltam és visszaemlékeztem előbbi szobámra a Hammersbergen, a kis hintaszékre, az újságpapírral beragasztott falra az ajtó mellett, a világítótorony igazgatójának a körlevelére és Fabian Olsen pék frissen sült kenyérére. Aj-haj, akkor még sokkal jobb dolgom volt, mint most; egyetlen éjjel megírtam egy olyan tárcát, amiért tíz koronát fizettek; most már nem tudok többé semmit sem írni, egyáltalában nem tudok többé írni, a fejem azonnal teljesen üres lesz, mihelyt megpróbálok. Legjobban szeretném, ha már az egésznek vége volna! És csak mentem, mentem...

Minél közelebb jutottam az élelmiszerkereskedéshez, annál jobban elfogott az az öntudatlan érzés, hogy valami veszélyhez közeledem; de szilárdan ragaszkodtam ahhoz az elhatározáshoz, hogy ki fogom szolgáltatni magam. Nyugodtan fölmegek a lépcsőn, az ajtónál találkozom egy kis leánnyal, aki egy csészét visz a kezében, elkerülök mellette és beteszem magam után az ajtót. A segéd s én újra szemben állunk egymással, egyedül.

- Na, - mondja, - ez aztán a rettenetes idő.

Mit kerülsz a dolgot? Miért nem jön neked egyenest? Dühös lettem és fölkiáltottam:

- Nem azért jöttem, hogy az időről fecsegyek.

Hevességem meglepte, szűk kis szatócsagya csődöt mondott; eszébe sem jutott, hogy öt koronával megcsalhattam.

- Hát nem tudja, hogy rászedtem? - mondom türelmetlenül és hevesen fujok, reszketek, kész vagyok erőszakot is használni, ha nem tér azonnal át a dologra.

De a szegény ember semmit sem sejt.

Na, te nagy világ, micsoda ostoba lények közt kell élnie az embernek! Összeszidom, pontról pontra megmagyarázom neki, hogy történt az egész, megmutatom, hol állottam én s hol állott ő, mikor az eset történt, hogy hol feküdt a pénz, hogyan szedtem össze az egészet és hogy

szoritottam bele a kezembe - mindent megért, de semmit sem tesz. Ide-oda fordul, hallgatódzik a mellékszobából hangzó lépésekre, csittit, hogy ne beszéljek olyan hangosan és végre azt mondja:

- Ez igazán piszkos dolog volt öntől.

- Nem, várjunk csak egy kicsit! - kiáltottam, csakhogy ellentmondjak és fölingereljem. Nem volt olyan alacsony és piszkos eljárás, mint az ő nyavalyás élelmiszeres agya képzei. Természetesen nem tartottam meg a pénzt magamnak, ez eszembe sem jutott; a magam részéről semmi hasznát sem akartam venni, ezt nem engedte volna meg gyökeréig becsületes természetem...

- Hát akkor hova tette?

- Oda adtam egy szegény öreg asszonynak az utolsó örég, tudja meg! Mert én ilyen ember vagyok, sohasem feledkezem meg teljesen a szegényekről...

Ezen egy darabig gondolkozik, úgy látszik, nagyon kétesnek találja, hogy csakugyan becsületes ember vagyok-e vagy nem. Végre azt mondja:

- Nem jobb lett volna inkább visszahozni a pénzt?

- No hallja, nem akartam én önnek bajt okozni, kiméleltből nem tettem, - felelek szemtelenül. - De ez a hála azért, hogy az ember nagylelkű! Itt töltöttem az időt, hogy önnek mindent megmagyarázzak és ön nemhogy szégyelné magát, mint egy kutya, hanem még meg sem próbálja ezt a vitás kérdést velem kiegyenlíteni. De én mosom kezemet. Különben vigye az ördög az egészséget. Isten áldja!

Elmentem és keményen becsaptam az ajtót magam mögött.

De mikor hazaértem a szobámba, ebbe a szomorú lyukba, a vizes hótól átnedvesedett ruhában, az egész napi vándorlástól reszkető térdekkel, egyszerre elvesztettem elbizakodottságomat és megint összeestem. Már megbántam, hogy a szegény kereskedősegedet úgy megtámadtam; sirtam, a torkomat fojtogattam büntetésül semmirekellő tréfámért és hangosan szidalmaztam magam. Természetesen nagyon félt szegény, hogy elveszti az állását, azért nem mert lármát ütni az öt korona miatt, amelyet az üzlet elvesztett. Én pedig fölhasználtam a félelmét, jól megkinoztam kiabáló hangommal, megsértettem minden szavammal, amit kimondtam. És azalatt a főnöke talán a szomszéd szobában ült s csak egy hajszálon mult, hogy ki nem jött megnézni, mi történik a boltban. Nem, annak már igazán nincs határa, hogy milyen aljasságokra tudok vetemedni!

De hát miért nem fogtak el mindjárt? Akkor mindennek vége lett volna legalább. Hiszen szinte kinyújtottam a kezemet a bilincsek után. Nem állottam volna ellent, sőt inkább segitettem volna nekik. Egek ura, egy egész napját életemnek odaadnám még egyetlen boldog pillanatért! Fél életemet egy tál lencséért! Csak még most az egyszer hallgass meg!...

Nedves ruháimban feküdtem le; valami bizonytalan gondolatom jött, hogy talán meg fogok halni az éjjel; utolsó erőmet összeszedtem tehát s egy kicsit rendbehoztam az ágyamat, hogy valamennyire tisztességes látszata legyen reggel a környezetemnek. Aztán összetettem a kezem és elhelyezkedtem a fekvésben.

Egyszerre Ylajali jutott eszembe. Hogy is felejtettem el olyan teljesen az egész este! Új világosság kelt az agyamban megint, lassan, gyöngéden egy kis napsugár hatolt be, ami olyan áldottan jólesett. És mindig növekszik a napfény, - meleg, finom, selymes fény simogat kábító kéjesen. És a napfény mindig erősebbé válik, fájdalmasan kezdi égetni halántékomat, nehéz tüzzel forralja kiaszott agyamat, míg végre örületes máglya lobban föl szemem előtt fénykévékből, ég és föld lángba borul, tüztől lobogó emberek és állatok, tűzben lobogó hegyek,

tüzet lobogtató ördögök, egy égő orkán, égő mélység és magasság, egy égő világegyetem, egy lángoló utolsó ítélet.

És nem láttam s nem hallottam többé semmit...

- - -

Másnap reggel teljesen átizzadva ébredtem, egész testemről folyt a víz; a láz kegyetlen erővel ragadott meg. Első pillanatban nem tudtam, mi történt velem, csodálkozva néztem körül, teljesen megváltozottan éreztem egész lényemet, nem ismertem rá magamra. Megtapogattam fölfelé a karomat, lefelé a lábamat, meg voltam lepve, hogy az ablak azon az oldalon van és nem éppen az ellenkező falon és a lovak dobogását az udvarból úgy hallottam, mintha felülről jönne.

A hajam nedvesen és hidegen tapadt a halántékomra; fölemelkedtem a félkönyökökre és lenéztem a párnára: ott is nedves haj feküdt kis csomókban. A lábam egészen beledagadt az éj folyamán a cipőmbé, de nem fájt, csak nem tudtam mozgatni az ujjaimat.

Mikor délutánra fordult az idő és már kissé sötétedni kezdett, fölkeltem az ágyból és a szobában motozgattam. Eleinte apró, elővigyázatos lépésekkel próbálkoztam meg, igyekeztem az egyensúlyt fönttartani és amennyire lehet, kiméltem a lábamat. Nem nagyon szenvedtem és nem is sirtam; tulajdonképpen nem is voltam szomorú, sőt ellenkezőleg, majdnem boldogan megelégedett; nem is jutott abban a percben eszembe, hogy valami másként is lehetne.

Azután kimentem az utcára.

Az egyetlen, ami mégis kinzott egy kicsit, az volt, hogy habár utáltam az ételt, mégis éhes voltam. Szégyenletes éhséget kezdtem érezni, valami benső, sóvár ennivágyást, ami mindig követelőbb és követelőbb lett. Kegyetlenül kezdett valami marni a mellemben, hangtalan és gyorsan, különös munka folyt le benne. Vagy husz apró, finom kis állat hajtotta az egyik oldalra a fejét és kezdett rágcsálni, azután a másik oldalra hajtották a fejüket és ott rágcsáltak egy kicsit, egy pillanatig nyugton voltak, majd újra kezdték; hangtalanul, sietség nélkül furták tovább magukat és üres helyet hagytak mindenütt maguk után, ahol keresztülmentek...

Nem voltam beteg, csak gyöngé és izzadni kezdtem. A Stortorvra szerettem volna menni, hogy egy kicsit pihenjek, de az út hosszú volt és fáradtságos; végre már csaknem eljutottam odáig, a piac és az utca szegleténél álltam. Az izzadság a szememre folyt, elhomályosította a szemüvegemet és egészen megvakított; megálltam, hogy kissé letöröljem az arcomat. Nem vettem észre, hogy hol állok, nem is gondoltam rá; rettenetes láрма volt körülöttem.

Egyszerre egy kiáltás hangzik, egy éles, hideg „vigyázat” kiáltás és én hallom a kiáltást, nagyon is jól hallom; idegesen huzódom félre és olyan gyorsan igyekszem egy lépést visszafelé tenni, amennyire gyöngé lábam megengedi. Egy óriási kocsiszörnyeteg tele kenyérrel megy el olyan közel mellettem, hogy kereke a kabátomat surolja; ha csak egy kicsit fürgébb lettem volna, minden baj nélkül kikerülöm. Talán lehettem volna valamivel fürgébb, csak egy egészen kicsikét gyorsabb, ha jobban megerőltetem magam; de már minden késő volt, az egyik lábam rosszul járt, néhány ujjamat összezuzta; éreztem, hogy görcsösen zsugorodnak össze a cipőben.

A kocsis nagy erőfeszítéssel állította meg a lovakat, visszafordult a szekérről és ijedten kérdezte, hogy mi történt. Ó, még sokkal rosszabb is lehetett volna... nem hiszem, hogy veszedelmes lenne... remélem, nem tört el... ó, kérem...

Amilyen gyorsan csak tudtam, egy padhoz sántikáltam; ez a sok ember, aki körülfogott és rám bámolt, zavarba hozott. Hiszen nem volt halálos baleset, aránylag szerencsésen folyt le, ha már a bajnak be kellett következnie. A legrosszabb az volt, hogy a cipőm szétrepedt, a talpa

elszakadt a hegyétől. Föltartottam a lábamat és vért láttam a repedésben. Nos, egyik részről sem akarattal történt, végre is nem volt a kocsis szándéka, hogy még rosszabbá tegye a helyzetemet, mint amilyen; látszott, hogy nagyon megijedt. Ha kértem volna egy kenyeret a kocsijáról, talán adott volna. Bizonyosan szívesen adott volna. Isten fizesse meg a jószívűségét!

Kegyetlenül éheztem és nem tudtam, mit csináljak ezzel a szemérmetlen étvággyal. Ide-oda forgolódtam a padon és mellemet egészen a térdemre hajtottam. Mikor besötétedett, a városházához sántikáltam - isten tudja, hogyan jutottam el odáig, - és a balüsztrád szélére ültem. Kitéptem a kabátomból az egyik zsebet és azt kezdtem el rágszálni, különben minden föltett szándék nélkül, sötét arccal, kimeredt szemmel, anélkül, hogy láttam volna. Hallottam, hogy kis gyermekek szaladgálnak körülöttem és ösztönszerűen megéreztem, ha egy-egy sétáló elment mellettem; egyebet nem vettem észre.

Egyszerre csak eszembe jut, hogy lemegyek valamelyik bazárba és egy darab nyers hust kérek. Fölállok, keresztül megyek a balüsztrádon, egészen a Bazártető szomszédságáig, itt lemegyek a lépcsőn. Mikor már közel jutottam a mészárosbódékhoz, visszakíáltottam a lépcső felé, mintha egy kutyát kergetnék föl és merészen oda fordultam az első mészároshoz, aki elélem akadt.

- Nem volna olyan szíves egy darab csontot adni a kutyámnak? - mondtam. - Csak egy csontot, nem baj, ha nem is lesz rajta semmi; csak hogy legyen valami, amit a szájában vigyen.

Megkaptam a csontot, egy pompás kis csontot, amin még maradt egy kis hus is és a kabátom alá dugtam. Olyan szívesen köszöntem meg, hogy az ember rám bámult:

- Nincs mit, - mondta.

- Ne mondjon ilyet, - mormogtam, - mégis szíveség volt magától.

És újra fölmentem. A szívem erősen dobogott.

Beosontam egy mellékutcába, amilyen messzire csak lehetett és megállottam egy hátulsó udvar rozoga kapuja előtt. Sehol sem volt világítás, áldott sötétség terjengett körülöttem; és elkezdtem a csontot rágni.

Semmi ize sem volt, csak az állott vér szaga szállt föl belőle és csaknem azonnal émelyegni kezdett a gyomrom. Ujra megpróbáltam; ha képes volnék magamban tartani, megtenné a hatását, a fő dolog az volna, hogy odabent maradjon. De újra hányni kezdtem. Dühös lettem, beleharaptam a husba, letéptem egy darabkát és erőszakkal lenyeltem. Semmit sem használt; mihelyt a kis husdarabok megmelegedtek a gyomromban, azonnal följöttek. Őrjöngve szoritottam össze az öklömet, elkezdtem gyámoltalanságomban sirni és mint egy vadállat, rágtam tovább; úgy sirtam, hogy a csont vizes és piszkos lett a könnyeimtől; újra hánytam, káromkodtam és rágtam, sirtam, hogy a szívem majd megszakadt és újra hánytam. Végre a világ valamennyi hatalmát megátkoztam.

Csönd. Egyetlen ember sincs a közelben, nincs sem világosság, sem hang. A legrettenetesebb lelki izgalomban nehezen és hangosan lélegzem és fogcsikorgatva sirok, valahányszor ki kell adnom a kis husdarabokat, amelyek valamennyire táplálhattak volna. Miután hiába kísérem meg újra és újra, tehetetlen dühömben a csontot a kapuhoz vágom, őrjöngve kiabálok és kegyetlenül fenyegetődzöm az ég felé, isten nevét ordítom rekedten és csökönyösen és mint karmokat, görbitem meg az ujjaimat... Azt mondom neked, egek szent Baalja, hogy nem is létezel, de ha léteznél, úgy elátkoználak, hogy az eged a pokol tüzétől égne el. Azt mondom, hogy följajlottam neked szolgálatomat és te visszautasítottál, visszalöktél magadtól s én mindörökre hátat fordítok neked, mert nem tudtad megválasztani az időt, mikor meglátogattál.

Azt mondom neked, hogy tudom, hogy meg kell halnom és mégis kigunyollak, te égi Apis, akinek foga a halál. Zsarnokoskodtál velem és nem vetted észre, hogy nem hajlok meg előtted soha a szerencsétlenségben. Hogy nem látod ezt? Álmodban alkottad a lelkemet? Azt mondom neked, hogy egész testem és minden vércsepp benne örvend, hogy kigunyolhat és leköpheti kegyelmedet. Ettől a perctől fogva megtagadom egész lényedet és minden tettetted, elátkozom gondolataimat, ha még egyszer eszembe jutsz és kitépem nyelvemet, ha még egyszer kimondja a neved. Most mondom neked, ha létezel, az utolsó szót életemben és halálomban, bucsut veszek tőled örökre. Most hát elhallgatok, hátat fordítok és megyek a magam útján...

Csend.

Reszketek az izgatottságtól és a gémberegettségtől, ugyanazon a helyen állva, még mindig átkokat és szidalmakat sziszegek, föl-fölkökögök a heves sirás után, összeesve és megtörve az örületes dühkitöréstől. És még akkor is csak könyvfázis és litteratura volt, amit legnagyobb nyomorúságomban megpróbáltam, csak szó és szó. Vagy egy félóráig álltam ott szipogva és suttogva s erősen belekapaszkodtam az ajtóba. Ekkor hangokat hallottam, két ember beszédjét, akik az utcán fölfelé jöttek. Elosontam az ajtótól, a fal mellé huzódva mentem tovább s újra a kivilágított utcákra jutottam. És míg a Youngsbakkenen lefelé igyekszem, az agyam egyszerre a legcsodálatosabb irányba kezd fordulni. Eszembe jut, hogy azok a nyomorúságos bódék a piac szélén, ezek a faviskók, ahol élelmiszert és ócska ruhákat árulnak, szégyenfoltjai a helynek. Tönkreteszik az egész tér hatását, elundokitják a várost, pfuj, el ezekkel a rongyokkal! És míg tovább megyek, gondolatomban költségvetést csinállok, hogy mibe kerülne, ha a Földrajzi Intézetet, ezt a szép épületet, mely mindig olyan nagy hatást tett rám, valahányszor elmentem előtte, ide letolnák. Egy ilyen fajta továbbcsusztatás alighanem belekerülne hetven, hetvenkétezer koronába - csinos összeg, meg kell hagyni, helyes kis zsebpénz úgy kezdetnek, hahaha! És integettem üres fejemmel és beismertem, hogy kezdetnek elég megfelelő kis zsebpénz. Közben még mindig reszketett az egész testem és néha mélyen föl-fölkökögtam a sirás után.

Ugy éreztem, hogy már alig van élet bennem és hogy az utolsó versemet éneklek. De ez meglehetősen közönyös volt most előttem, legalább is egy csöppet sem foglalkoztam vele; sőt ellenkezőleg, lefelé indultam, neki a városnak a kikötő felé, mindig messzebb és messzebb a szobámtól. Akár az utca szélére feküdtem volna le meghalni. A szenvedés mindig érzéketlenebbé tett; megsebesült lábam erősen lüktetett és a fájdalom elterjedt az egész lábszáramba, de még ezt sem éreztem valami nagyon, kiállottam én már rosszabbat is.

Igy jutottam el a vasuti hidhoz. Nem volt közlekedés, semmi láрма, csak itt-ott lehetett magányos embereket látni, egy favágót vagy tengerészt, aki zsebre dugott kézzel őgylgett. Különösen egy sánta ember tűnt föl, aki meredten rám kancsalított, mikor egymás mellett elmentünk. Ösztönszerűen megállítottam, megérintettem a kalapom és azt kérdeztem tőle, nem tudja-e, hogy az „Apáca” elhajózott-e már? De nem tudtam ellentállni a vágynak, hogy az ujjammal éppen az ember orra alatt ne csettintsek egyet, mikor azt mondtam: - Ördög és pokol, igen, az „Apáca”! - Az „Apáca”! hiszen egészen meg is feledkeztem róla! Legbensőbb gondolatomban mindenesetre ott szunnyadt öntudatlanul, bizonyosan magamban hordoztam, anélkül, hogy tudtam volna róla.

- Hát bizony az „Apáca” már elvitorlázott.

- Nem tudná megmondani, hogy hová ment?

Az ember elgondolkozik, a hosszabbik lábára áll, a rövidebb a levegőben van, még lógázódik is egy kicsit.

- Nem, - feleli. - Nem tudja, mivel rakodott itt meg?

- Nem, - mondom én.

De ekkor már el is felejtettem az „Apácá”-t megint és azt kérdeztem az embertől, hogy milyen messzire lehet ide Holmestrand, régi, jó földrajzi mérföldben számítva.

- Holmestrand? Mindjárt csak...

- Vagy Veblungsnaes?

- Azt akartam az elébb mondani, úgy számítom, hogy Holmestrand...

- Ó, hallja csak, hogy el ne felejtsem, - szakitom félbe megint, - nem lenne olyan szives egy kis dohányt adni, csak egy kis csipetnyit!

Megkaptam a dohányt, melegen megköszöntem az embernek és tovább mentem. Semmi szükségem sem volt a dohányra és mindjárt a zsebembe is dugtam. Az ember tovább is rám meresztette a szemét, úgy látszott, valami módon gyanút fogott ellenem; ahol álltam és mentem, mindenütt követett gyanakvó tekintete és én nem akartam tűrni, hogy ez az ember üldözzön. Visszafordulok, odavonszoló magam megint hozzá és azt mondom:

- Túcsináló.

Csak ezt az egy szót: túcsináló. Semmit többet. Erősen ránézek, míg ezt mondom, úgy éreztem, hogy rettenetes tekintetet vetek rá, mintha egy másik világból nézném. Egy ideig állva maradok előtte, miután ezt a szót kimondtam, azután újra elvonszoló magam a pályaudvar-térre. Az ember egy hangot sem szólt, csak tekintetét nem vette le rólam.

Túcsináló? Egyszerre megállottam. Hiszen akkor már sejtettem az előbb, hogy már találkoztam valahol ezzel a nyomorékkal. Fönt a vámháznál, egy napos reggelen, mikor zálogba tettem a mellényemet. Mintha egy örökkévalóság mult volna el azóta!

Mig ott állok és ezen gondolkozom, - álltomban neki támaszkodva egy házfalnak a tér és a kikötőút szegletén, - egyszerre összerázkódom és megpróbálok elrejtőzni. De mivel ez nem sikerül, merészen magam elé nézek, megfojtom minden szégyenlősségemet, - nem volt más menekvés, - és szemtől szemben állok a „Generális”-sal.

Tapintatlan merészséggel még egy lépést teszek a házfaltól előre, hogy fölhevíjam a figyelmét. És mindezt nem azért, hogy a szánalmát fölkeltssem, hanem hogy önmagam kigunyoljam, pellengérré állítsam; fetrengeni tudtam volna az utcán és kérni szerettem volna a „Generális”-t, hogy gázoljon át rajtam, taposson az arcomba. Még csak nem is köszöntem.

A „Generális”, úgy látszik, megsejtette, hogy valami nincs rendben s meglassította a lépéseit, én pedig megszólaltam, hogy megállítsam.

- Már föl akartam önt keresni, hogy elvigyek egy cikket, de még nem sikerült megírnom.

- Igen? - kérdezte. - Tehát még nincs készen vele?

- Nem, eddig még nem készültem el.

De már könnyek tolnak a szemembe a „Generális” szives szavaira és keservesen köhögök és reszelem a torkomat, hogy megerősítsem magam. A „Generális” egyet szuszog az orrán át és rám néz:

- Van addig is miből élnie? - kérdi.

- Nincs, - felelem, - egyáltalában nincs. Ma még semmit sem ettem, de...

- Isten ments! Az még sem járja, hogy ilyen halálra éhezve jöjjön-menjen. - És ugyanakkor a zsebébe nyul.

A szégyen fölébred bennem, újra visszahúzódok a házfalhoz, nekitámaszkodom és látom, hogy a „Generális” a tárcájában keresgél; de egy szót sem szólok. És akkor átnyujt egy tizkoronást. Minden további nélkül ide ad tiz koronát. Csak újra elismétli, hogy nem járja így halálra éheztetni magam.

Valami ellenvetést dadogtam és nem vettem el azonnal a bankjegyet: - mégis szégyen, hogy én... különben is ez nagyon sok...

- Siessen! - mondja az óráját kihuzva. - A vonatra várok és már hallom, hogy jön is.

Elvettem a pénzt, meg voltam bénulva az örömtől, egy szót sem szóltam, még csak meg sem köszöntem.

- Igazán nem érdemes ezért restelkedni, - mondja a „Generális” még utoljára; - majd irni fog érte valamit.

Ezzel el is ment.

Mikor már néhány lépésnyire volt, egyszerre eszembe jutott, hogy meg sem köszöntem a segítségét. Megpróbáltam utolérni, de nem tudtam elég gyorsan menni, a lábam összecsuclott és csaknem az orromra buktam. A „Generális” pedig mindjobban eltávolodott. Már nem is igyekeztem elérni, arra gondoltam, hogy utána kiáltok, de nem birtam és mire annyira összeszedtem magam, hogy egyszer-kétszer kiáltani tudtam, akkor már tulságosan messze volt és az én hangom nagyon gyöngé, hogy elérje.

Ott állottam a járda szélén, utána néztem és halkan sirtam magamban. Ilyet még sohasem láttam, - gondoltam, - tiz koronát adott! Visszamentem arra a helyre, ahol állott és minden mozdulatát utánoztam. Fölemeltem a tizkoronást nedves szemem elé, megnéztem mind a két oldalát és elkezdtem káromkodni - káromkodva bizonykodtam, hogy semmi kétség, az, amit a kezemben tartok, tizkoronás bankó!

Nemsokára azután, - vagy talán jó sokára, mert már mindenütt teljes csönd volt, - magam sem tudom, hogyan, a Tomtegate 11. száma előtt állottam. Hiszen itt csaltam meg egy kocsist egyszer, akivel jó sokáig kocsiztam, itt mentem át az egész házson, anélkül, hogy valaki észrevette volna. Miután egy ideig ott állottam, hogy összeszedjem magam és magamhoz térjek a csodálkozástól, másodszor is bementem a kapun, egyenesen oda, ahol szállás és étkezés volt utazók részére. Szállást kértem és azonnal ágyba feküdtem.

Kedd.

Napsütés és csönd, csodálatosan tiszta délelőtt. A hó teljesen elolvadt; mindenütt élet és fény és vidám arcok, mosolygás és nevetés. A szökőkutakból magas ivben szálltak föl a vizsugarak a naptól aranyosan és az ég kékjétől kékesen...

Délfelé kimentem lakásomról a városba; azóta a Tomtegarten laktam s jó dolgom volt, hála a „Generális” tiz koronájának. A legvidámabb hangulatban járkáltam egész délután a legmozgalmasabb utcákon s az embereket nézegettem. Este hét óra előtt még elsétáltam a Szent Olaf-térre és titokban fölnézegettem a második szám ablakaira. Egy óra múlva látni fogom! Az egész idő alatt valami könnyű, boldog aggodalommal járkáltam. Hogyan is lesz csak? Mit fogok mondani, mikor a lépcsőn lefelé jön? Jó estét, kisasszony? Vagy csak mosolyogjak? Elhatároztam, hogy csak a mosolygásnál maradok. De természetesen mélyen meg fogom hajtani magam.

Azután tovább osontam, kissé szégyenkezve, hogy olyan korán megjelentem; a Karl Johan-utcában járkáltam egy darabig és folytonosan az egyetem óráját figyeltem. Pont nyolc órakor újra fölmentem az Egyetem-utcán. Közben eszembe jutott, hogy talán pár perccel el is késsem

és amennyire csak bírtam, sietni kezdtem. A lábam még mindig sebes volt, de különben nem volt semmi bajom.

A szökőkúthoz állottam és kifújtam magam; elég sokáig vártam már és néztem a 2. szám ablakait, de ő nem jött. Nos, hát várni fogok tovább is, nem volt semmi sietős utam, talán föltartóztatta valami. És megint vártam. Csak nem álmodtam talán az egészet? Csak nem annak az éjszakának a képzelődése volt az egész első találkozás, amikor lázban feküdtem? Gyámoltalanul gondolkozni kezdek a dolgon és egyáltalában nem vagyok vele tisztában.

- Hm! - hallom magam mögött.

Jól hallom a torokköszörülést, hallom a könnyű lépteket is a közelemben, de nem fordulok vissza, hanem tovább bámulok a széles lépcsőre magam előtt.

- Jó estét, - mondja ekkor.

Elfelejték mosolyogni, még a kalapom sem veszem le azonnal, annyira meglep, hogy a másik oldalról jött.

- Sokáig várt? - kérdi s kissé gyorsan lélegzik a járás után.

- Egyáltalában nem, csak néhány perccel ezelőtt érkeztem, - felelek. - Különben, ha még soká vártam volna is!? De azt hittem, hogy a másik oldalról fog jönni.

- Mamát kísértem el egy ismerős családhoz; mama nem lesz otthon ma este.

- Vagy úgy? - mondom.

Elkezdünk menni. Egy rendőr áll az utca szögletén és ránk néz.

- De hova megyünk tulajdonképpen? - mondja és megáll.

- Ahova akar, oda, ahova maga akarja.

- Juj, de olyan unalmas ezt magamnak kitalálni.

Hallgatás.

És akkor így szólok, csak hogy mondjak valamit:

- Ugy látom, hogy maguknál sötétek az ablakok.

- Igen, - felel élénken. - A leány is elment. Egészen egyedül volnék otthon.

Mind a ketten ott állunk és úgy nézünk föl a második szám ablakaira, mintha egyikünk sem látta volna még soha.

- Nem mehetnénk föl magukhoz? - mondom végre. - Ha akarja, el sem mozdulok az ajtó mellől egész idő alatt...

Szinte reszketni kezdtem az izgatottságtól és kétségbe voltam esve a saját tolakodásom fölött. Hátha most megharagszik és azonnal itt hagy? Mi lesz belőlem, ha soha többé nem fogom látni? És ez a nyomorult öltözet, ami rajtam van! Elkeseredve várom a feleletét.

- Egyáltalában nem szükséges, hogy az ajtó mellett üljön, - felel.

Fölmentünk.

Kint a folyosón már sötét volt; megfogta a kezemet és úgy vezetett előre. - Nem szükséges hallgatni, - mondta, - egészen bátran beszélhet. - És bementünk. Mig gyertyát gyújtott - nem lámpát, hanem csak gyertyát, - mialatt ezt a gyertyát meggyújtotta, halkan nevetve mondta:

- De most már nem szabad rám néznie. Huh, úgy szégyenlem magam! De soha többé nem teszem.

- Mit nem tesz soha többé?

- Soha többé... Isten ments... soha többé nem csókolom meg.

- Nem teszi többé? - mondtam és mind a ketten nevetni kezdtünk. Kinyújtottam a karomat utána, de ő oldalra siklott, az asztal másik végére; egy kis ideig egymást néztük, a gyertya ott állott közöttünk.

Elkezdte lebontani a fátyolát és levette a kalapját: ezalatt tréfásan villámló tekintete rajtam függött és minden mozdulatomat figyelte, hogy meg ne foghassam. Ujra megpróbáltam egy kirohanást, megbotlottam a szőnyegben és elestem; fájós lábam nem birt tovább fönttartani. Nagyon leverten állottam föl.

- Istenem, milyen vörös lett! - mondta. - De mennyire ügyetlen is volt!

- Igaza van.

És megint elkezdtünk körbe futni.

- Ugy látom, hogy sántít.

- Igen, sántítok egy kicsit, de csak egy kicsit.

- A multkor az ujjá fájt, most meg a lábának van valami baja; mégis borzasztó, mennyi minden éri.

- Igen, pár nappal ezelőtt elgázolt egy kicsit egy szekér.

- Elgázolta? Hát megint ivott? Isten ments, milyen életet él maga, fiatalember! - Megfenyegetett a mutatóujjával és igyekezett komoly lenni. - Üljünk le, - mondta. - Nem, nem oda az ajtó mellé; ne legyen olyan félénk; ide, ni; maga oda, én ide, így... Juj, olyan unalmasak a tartózkodó emberek! Az embernek mindent magának kell megmondani és megtenni, semmi segítséget nem várhat tőlük. Például most szépen rátehetné a kezét a székem támlájára és ezt magától is kitalálhatta volna, ki bizony. Mert ha én mondok valami ilyet, egyszerre olyan szemmel néz rám, mintha nem hinné, hogy igaz; már többször észrevettem, most is úgy tesz. De csak ne akarja elhitetni velem, hogy ilyen szerény akkor is, ha nem akar... Bezzeg elég merész volt akkor nap, mikor részegen jött utánam egész hazáig és a szellemességével üldözött: Kisasszony, elveszti a könyvét, kisasszony, mindjárt elveszti a könyvét! Hahaha! Pfuj, ez igazán illetlen volt!

Mintha eszemet vesztettem volna, úgy ültem ott és csak néztem rá. A szivem hangosan dobogott, a vér melegen zugott ereimben. Milyen csodálatos érzés megint egy emberi lakásban ülni, hallani, hogy ketyeg az óra és egy eleven fiatal leánnyal beszélni, ahelyett, hogy saját magammal vitázzam.

- Miért nem beszél semmit?

- Milyen bájos maga, - szoltam végre. - Itt ülök és érzem, hogy hatalmában vagyok, egészen a hatalmában teljes lelkekkel. Ez ellen nem lehet semmit sem tenni. Maga a legcsodálatosabb lény, aki... Néha úgy sugárzik a szeme, amelyet még sohasem láttam, olyan, mintha virág volna... Hogyan? Nem, nem - talán nem is virág, hanem inkább... Olyan szerelmes vagyok és tudom, hogy egészen hiába. Hogy hívják, mondja? Most már igazán meg kell mondania, hogy hívják...

- Nem, előbb hogy hívják magát? Istenem, ezt majdnem elfelejtettem! Tegnap egész nap arra gondoltam, hogy meg fogom kérdezni. Vagyis tulajdonképpen nem is egész nap, hiszen csak nem gondoltam egész nap magára!

- Tudja, hogy én hogyan neveztem el magát? Ylajalinak. Hogy tetszik ez a név? Olyan lebegően hangzik...

- Ylajali?

- Igen.

- Valami idegen nyelven van?

- Nem, azt nem mondhatnám.

- Egészen csinos.

Hosszu alkudozások után megmondtuk egymásnak a nevünket. Egészen mellém ült a pamlagra és lábával eltaszította a széket magától. Azután újra elkezdtünk beszélgetni.

- Ma este meg is borotválkozott, - mondta. - Egészen véve egy kicsit csinosabb ma, mint a multkor, de csak egy kicsikét, hogy el ne bizza magát... Na, mert a multkor igazán csuful jelent meg; még hozzá egy rongy is volt az ujjá körül csavarva. És ilyen állapotban minden áron be akart valahová menni velem egy pohár borra. Nem, köszönöm.

- Hát a nyomorult külsőm volt az oka, hogy nem akart velem jönni? - mondtam.

- Nem, - felelt és lesütötte a szemét. - Isten a tanum, hogy nem! Erre nem is gondoltam.

- Hallgasson meg, - szoltam; - maga bizonyosan abban a hitben él, hogy én éppen úgy élhetek és öltözködhetem, mint ahogy szeretnék. Pedig ezt nem tehetem, mert nagyon, nagyon szegény vagyok.

Rám nézett.

- Igazán szegény? - kérte.

- Igazán.

Hallgatás.

- Istenem, hiszen én is szegény vagyok, - mondta fejének egy bátor mozdulatával.

Minden szava ittassá tett, mintha bort csepegtetett volna a lelkembe, pedig aligha volt más, mint egy mindennapi krisztianiai leány, azoknak a szokott zsargonjával, apró merészségeivel és fecsegésével. Egészen elbájolt a mozdulataival, ahogy a fejét oldalt hajtotta, mikor valamire hallgatott, amit mondtam. Éreztem a lehelletét, amint az arcomba áramlott.

- Tudja, hogy, - kezdtem el, - hogy... de nem szabad megharagudnia... mikor tegnap este lefeküdtem, a karomat úgy helyeztem el, mintha maga... mintha... ott feküdt volna benne. És így aludtam el.

- Igazán? Ez már szép volt! - Csönd. - De csak a távolság volt az oka, hogy meg merte tenni; mert különben...

- Nem hiszi, hogy különben is meg merném tenni?

- Nem, nem hiszem.

- Pedig mindenre el lehet készülvé, - mondtam merészen és körülfontam derekát a karommal.

- Igazán? - Csak ennyit kérdett.

Bosszantott és levert, hogy annyira tisztességesnek tart; összeszedtem a bátorságom, megerősítettem a szívemet és megfogtam a kezét. De szó nélkül elvonta tőlem és egy kissé távolabb húzódott. Ez megint elvette minden bátorságomat, elszégyeltem magam és az ablak felé néztem. Nagyon is nyomoruságos alak lehettem, amint itt ültem, igazán nem volt jogom

képzeldőnek lenni. Minden más volna, ha akkor találkoztam volna vele, amikor még emberi formám volt, a jólétem napjaiban, mikor még volt valami, amire támaszkodhattam.

- No lássa! - mondta, - most láthatja, hogy igazam volt: egy homlokráncolással el lehet kergetni, csak egy kicsit el kell húzódni, hogy mindjárt megszégyelje magát... - Nevetett és erősen beszorította a szemét, mintha nem tudná elviselni, hogy most ránézzek.

- A mindenhatóra! - törtem ki, - hát majd meglátja! - És hevesen körülöleltem a vállát mind a két karommal. Elvesztette az eszét ez a lány! Vagy annyira tapasztalatlanak tart! Hah, majd megmutatom... az élő istenre! Senki se mondhasza rólam, hogy nem tudtam megfelelni... Az ördög bujt ebbe a leányba! Ha csak erről van szó...

Mintha már semmire a világon nem volnék való!

Egészen nyugodtan ült ott és a szeme még mindig le volt csukva; egyikünk sem beszélt. Erősen magamhoz szorítottam, testét a mellemhez nyomtam és még mindig nem szólt egy szót sem. Hallottam a szívünk verését, mindkettőnkét egyszerre, mint távoli lódobogást.

Megcsókoltam.

Nem voltam teljes öntudatomnál; valami bolondot mondtam, amin halkan nevetett, becéző neveket suttozott a szájába, megsimogattam az arcát és sokszor megcsókoltam. Fölnyitottam egynéhány gombot a ruháján és a melle, két fehér kerek melle, mint édes, csodálatos ígéret, világított elem a vászon közül.

- Engedje, hogy megnézzem, - mondom és megpróbálok még több gombot fölnyitni, hogy a nyílást nagyobbá tegyem; de a mozdulataim ügyetlenek, az utolsó gomboknál, ahol a ruhaderék nagyon feszes, nem jutok tovább. Csak egy kicsit... egy kicsit szeretném látni...

Egyik karját a nyakam köré fonja, lassan, gyöngéden; lehelle egyenesen arcomat éri pirosló, reszkető orrlukaiból; a másik kezével maga kezdi fölnyitni a ruháját, egyik gombot a másik után. Zavarában halkan, röviden fölnevet és többször rám néz, hogy észreveszem-e, mennyire fél. Fölnyitja a derékszalagot, kikapcsolja a fűzőjét, boldog és remeg egyszerre. És én durva kezemmel szintén a gombokkal és szalagokkal bibelődöm...

Hogy elvonja figyelmemet arról, amit csinál, bal kezével elkezd a vállamat simogatni és azt mondja:

- Mennyi kihullott haj van itt!

- Igen, - felelem és megpróbálom ajkamat a mellére nyomni. Ebben a pillanatban nyitott ruhával fekszik előttem. Egyszerre, mintha meggondolná, mintha most venné észre, hogy nagyon messze ment, félig betakarja magát és kissé fölemelkedik. És hogy zavarát, kibontott ruhája miatt, elrejtse, megint elkezd a kihullott hajról beszélni a vállamon.

- Miért hull annyira a haja?

- Nem tudom.

- Bizonyosan sokat iszik és talán... pfuj, ki sem akarom mondani! Nem szégyenli magát? Nem, ezt igazán nem hittem volna magáról! Ilyen fiatal és már mind kihull a haja!... És most legyen szives, beszélje el, hogyan szokott tulajdonképpen élni. Bizonyos vagyok benne, hogy rettenetes dolgokat fogok hallani! De csak az igazságot, érti, semmi mentegetődzés! Különben is észre fogom venni, ha valamit eltitkol. Hát már most beszéljen!

Óh, milyen fáradt lettem! Milyen szivesen ültem volna csöndesen mellette, hogy csak nézzem, ahelyett, hogy így törjem magam ezekkel a kíséreltekkel. Nem voltam való semmire, olyan lettem, mint egy fatönkő.

- Kezdje el hát, - mondta.

Örültem az alkalomnak, elbeszéltem mindent és csak az igazságot mondtam. Nem színeztem ki még rosszabbra, mint amilyen volt, nem szándékoztam fölkelteni a részvétét; azt is elmondtam, hogy egy este hogyan loptam el öt koronát.

Nyitott szájjal ült mellettem és szavaimat sápadtan, ijedten hallgatta, rémült zavar látszott ragyogó szemében. Jóvá akartam tenni a dolgot, eloszlatni a szomorú hatást, amit keltettem s ezért újra kiegyenesedtem és azt mondtam:

- De ezen most már túl vagyok; nem is szükséges többé róla beszélni; most már biztosítva vagyok...

De ő csak levert maradt. - Isten ments! - mondta s aztán elhallgatott. Rövid időközökben újra ismételte: - Isten ments! - és mindig újra elhallgatott.

Tréfálni kezdtem vele, megcsiklandoztam, a mellemre vontam. De ő újra begombolta a ruháját és ez bosszantott. Miért gombolta be a ruháját? Hát kevésbé voltam méltó a szemében most, hogy nem magam voltam az oka kicsapongó életemmel annak, hogy a hajam hull? Méltóbbnak tartott volna magához, ha könnyelmű ember lettem volna?... Csak semmi fecsegés! Most az a fő, hogy megmutassam! És ha erről van szó, akkor emberére talált.

Újra kezdtem a kísérletet.

Lefektettem, egyszerűen lefektettem a pamlagra. Ellenkezett, de nagyon gyöngén és csodálkozva nézett rám.

- Nem... de mit akar? - mondta.

- Hogy mit akarok!?

- Nem... nem, dehát...

- De igen, igen...

- *Nem!* Hallja! - kiáltott. És ezt a sértő mondást tette még hozzá: - Igazán azt hiszem, hogy megőrült.

Akaratom ellenére megakadtam és így szóltam:

- Ezt nem mondja komolyan.

- De igen. Olyan különös most! És akkor délelőtt, mikor utánam jött, akkor sem volt ittas?

- Nem; de akkor éhes sem voltam, éppen azelőtt ettem valamit.

- Annál rosszabb volt.

- Hát jobban szeretné, ha részeg lettem volna?

- Igen... félek magától! Istenem, hát eresszen el!

Egy pillanatig gondolkoztam. Nem, most nem eresztettem el. Csak semmi buta fecsegés késő éjszaka egy pamlagon! Eh, micsoda kifogásokat nem tudnak ilyen pillanatban találni! Mintha nem tudnám, hogy csak szégyenlősség az egész! Olyan éretlen már nem vagyok! És most nyugodtan! Csak semmi habozás!

Nagyon hevesen ellenkezett, sokkal erősebben, semhogy szégyenlősség lehetett volna. Ugy tettem, mintha véletlenségből földöntöttem volna a gyertyát, hogy kialudjon. De ő kétségbeesetten ellentállott és végre halkan fölajdult.

- Nem, nem, csak ezt nem! Ha akarja, inkább csókolja meg a mellemet. Kedves, jó...

Abban a pillanatban visszahúzódtam. Olyan rémülten, olyan gyámoltalanul hangzottak a szavai, hogy teljesen legyőztek bensőleg. Azt hitte, hogy azzal, ha megengedi, hogy megcsókoljam a mellét, kárpótolhat! Milyen szép volt, milyen szép és együgyű! Térdre tudtam volna esni előtte.

- De kedves barátom, - mondtam egészen megzavarodva, - akkor nem értem... igazán nem értem, hogy mit akart akkor ezzel a játékkal...

Fölállott és reszkető kézzel gyújtotta meg újra a gyertyát; hátra támaszkodtam a pamlagon és semmit sem próbáltam tenni. Mi fog most következni? Nagyon kellemetlenül éreztem magam bensőmben.

Tekintete a falra tévedt, az órára nézett és összerázkódott.

- Jaj, nemsokára itt lesz a leány! - mondta. Ezt mondta legelőször.

Megértettem a célzást és fölállottam. Ő pedig a kabátja után nyult, mintha föl akarná venni, de meggondolta magát és a kályha mellé állott. Nagyon halvány volt és mindig nyugtalanabb lett. Aztán, hogy mégis ne legyen olyan látszata, mintha kiutasított volna, azt kérdeztem:

- Katonatiszt volt az atyja?

- Igen, katonatiszt. Honnan tudja?

- Nem tudtam, csak úgy eszembe jutott.

- Ez mégis különös!

- Hja, néha ilyen sejtelmek lepnek meg. Haha, ez is az örültségeim közé tartozik...

Hirtelen fölnézett, de nem felelt. Éreztem, hogy a jelenlétem kinozza szegényt és röviden akartam végezni. Az ajtóhoz mentem. Vajjon nem akar többé meg sem csókolni? Még kezét sem akar adni? Állva maradtam és vártam.

- Most már menni akar? - kérdezte, de még mindig mozdulatlanul állt a kályhánál.

Nem feleltem. Megalázottan és zavartan álltam tovább és szó nélkül néztem rá. Haj, mi minden pusztult el most az életemből! Ugy látszott, semmit sem jelentett többé neki, hogy el akarok menni, mintha egyszerre teljesen elvesztettem volna és én kerestem, hogy mit mondjak neki bucsuzóul, valami sulyos, mély szót, ami megrázná és talán imponálna neki. És komoly elhatározásom ellen, sértődötten, ahelyett, hogy büszke és hideg lettem volna, nyugtalanul és bosszankodva csupa haszontalanságot beszéltem; a megrázó szót nem találtam meg és minden eredeti gondolat nélkül csupa papirosizü frázist mondtam.

- Miért nem jelenti ki mindjárt világosan és egyenesen, hogy mehetek az utamra? - kérdeztem.

- Igen, igen, miért nem? Igazán nem érdemes udvariaskodni velem. Ahelyett, hogy a leány hazajövetelére tett célzással akart az elmenetelre emlékeztetni, egyenesen azt mondhatta volna: most már tűnjék el, mert most már az anyámért kell mennem és nem akarom, hogy az utcán végigkísérjen. Nem, egyáltalában nem erre gondolt? De igen, éppen erre gondolt, ezt azonnal kitaláltam. Olyan kevés kell ahhoz, hogy nyomára jusson az ember valaminek; ahogy az előbb a kabátja után nyult és mégis otthagytá, az azonnal világot gyújtott. Amint mondtam, nekem már ilyen sejtelveim vannak. És tulajdonképpen, miért lenne ez örültség...

- Óh istenem, bocsássa meg már, hogy ezt mondtam! Véletlenül mondtam ki! - kiáltott föl. De azért még mindig mozdulatlanul állott és nem jött közelebb hozzám.

Én pedig hajlithatatlanul folytattam. Folytattam és tovább fecsegttem, azzal a biztos érzéssel, hogy untatom, hogy egyetlenegy szavam sem találja el a lelkét és mindez még sem tartott vissza: - Alapjában véve az ember nagyon érzékeny természet lehet, anélkül, hogy örült

volna, - fejtettem ki véleményemet; - vannak olyan természetek, amelyek apróságokból élnek, de egyetlen kemény szó megöli őket. - És ezzel éreztetni akartam, hogy én éppen ilyen természet vagyok. - A dolog úgy áll, hogy szegénységem olyan tehetségeket fejlesztett ki bennem, amik egyenesen kellemetlenségeket okoznak nekem, igen, biztosíthatom, hogy sajnós, csak kellemetlenségeket. De azért ennek is megvan a maga előnye; egyes helyzetekben kisegít a nehézségekből. Az intelligens szegény sokkal finomabb megfigyelő, mint az intelligens gazdag. A szegény minden lépését meggondolja, amit tesz, gyanakodva figyel minden szóra, amit az emberek mondanak, akikkel találkozik; minden lépés új feladatot, úgy szólván új munkát ró gondolataira és érzelmeire. Finom hallása és érzéke van, tapasztalatokat szerez, a lelke tele van égési sebekkel...

És még sokat beszéltem azokról az égési sebekről, amelyek az én lelkemen is vannak. De minél tovább beszéltem, a leány annál nyugtalanabb lett. - Istenem! - kiáltott föl végre néhányszor kétségbeesetten és a kezét törte. Láttam, hogy kinezom a szavaimmal, pedig nem akartam kinezni és mégis megtettem. Végre úgy éreztem, hogy nagy vonásokban megmondtam a legszükségesebb mondanivalómat, kétségbeesett tekintete meghatott és így kiáltottam:

- Megyek már, megyek! Nem látja, hogy már a kilincsen a kezem? Isten vele! Azt mondom, hogy isten vele! Igazán felelhetne most már, miután kétszer istenhozzádot mondtam és az ajtót készülsz kinyitni. Még csak arra sem kérem, hogy újra találkozzunk, mert az csak kellemetlen volna önnek. De mondja meg legalább: miért nem hagyott békében? Mit vétettem ellene? Nem én jöttem az útjába, ugy-e? Miért fordul el tőlem, mintha egyáltalában nem is ismerne? Csak még jobban szétszaggatott bensőleg, még szerencsétlenebbé tett, mint valaha voltam. De istenemre, azért nem vagyok örült. Maga is be fogja látni, ha gondolkozik rajta, hogy nincs semmi bajom. Jöjjön és adjon kezet! Jó? Semmi rosszat nem fogok tenni, csak egy percre le szeretnék térdelni előtte, letérdelni a földre, csak egy pillanatig; megengedi? Nem, nem, hát nem teszem, látom, hogy megijedt, hallgasson rám. Istenem, hát mitől fél annyira? Hiszen csendesen állok, meg sem mozdulok. Csak oda szerettem volna térdepelni a szőnyegre egy pillanatra, éppen arra a piros színre a lába előtt. De megijedt, azonnal láttam a szeméből, hogy megijedt, azért nem mozdultam. Egy lépést sem tettem közelebb, ugy-e, mikor kértem. Éppen olyan mozdulatlanul álltam, mint most, mikor arra a helyre mutatok, ahova le akartam térdelni a lába elé, oda arra a piros rózsára a szőnyegen. Nem is mutatok az ujjammal, egyáltalában nem mutatok, ezt meg sem próbálom, hogy meg ne ijesszem, csak arrafelé intek a fejemmel, így! És így is nagyon jól érti, hogy melyik rózsára gondolok, de nem akarja megengedni, hogy oda térdeljek; fél tőlem és nem mer közelebb jönni. Nem értem, hogyan veheti a lelkére, hogy örültnék nevezzen. Ugy-e bár, most már nem is hiszi? Egyszer a nyáron, már nagyon régen, akkor örült voltam. Nagyon sokat és keményen dolgoztam s elfelejtettem idejében ebédelni menni, annyi gondolkozni valóm volt. És ez napról-napra így történt; gondolnom kellett volna rá, de mindig elfelejtettem. Esküszöm az égre, hogy igaz. Ne engedjen isten erről a helyről elmozdulnom, ha hazudom! Ebből is láthatja, hogy igazságtalan velem szemben. Nem kényszerűségből tettem; van nekem hitelem, nagy hitelem van Ingebret és Gravesennél; és akárhányszor volt sok pénz a zsebemben és mégsem vettem ennivalót, mert elfelejtettem. Hallgasson meg! Nem mond semmit, nem felel. Meg sem mozdul a kályhától. Csak ott áll és várja, hogy már elmenjek...

Ekkor gyorsan előre jött és odanyújtotta a kezét. Gyanakodva néztem rá. Szívéből teszi vajjon? Vagy csak azért, hogy megszabaduljon tőlem? Karját a nyakam köré fonta és könnyes lett a szeme. Én csak álltam és úgy néztem rá. Felém nyújtotta a száját; de én nem hittem neki, bizonyosan áldozat volt tőle, csak eszköz, hogy véget vessen az egésznek.

Valamit mondott, ami olyanformán hangzott, hogy: Azért mégis szeretem magát! Nagyon halkán és érthetetlenül mondta, talán nem is hallottam jól, talán nem is éppen ezeket a szavakat mondta; de egy pillanatig hevesen átölelt, mindkét karjával megszorította a nyakamat, még lábujjhegyre is állott, hogy jól elérjen és így maradt.

Féltem, hogy rákényszeríti magát erre a gyöngédségre és csak azt mondtam:

- Milyen szép most!

Csak ennyit mondtam, visszaléptem, föltaszítottam az ajtót és hátrálva mentem ki. Ő pedig bentmaradt.

IV.

A tél megjött, rideg, nedves tél, csaknem teljesen hó nélkül, ködös és sötét, örökké tartó éjszaka egyetlen friss szélfuvás nélkül az első hosszú héten át. Az utcán csaknem egész nap égtek a gázlámpák és az emberek mégis mindig egymásba ütköztek a ködben. Minden hang, a harangszó, a lovak csengője, az emberek hangja, a lódobogás, minden olyan tompán és földalattian hangzott a sűrű levegőben. Egyik hét a másik után mult el és az idő nem változott.

Én még mindig ugyanott tartózkodtam.

Mindig erősebben le voltam kötve ehhez a szállodához és étkezőhöz utazók részére, ahol lezüllöttségem ellenére egyszer otthont találtam. A pénzem már réges-régen elfogyott, de azért úgy jöttem-mentem ezen a helyen, mintha jogom volna hozzá és ez volna az otthonom. A háziasszony eddig még semmit sem szólt; de mégis bántott, hogy nem tudtam fizetni. Így mult el három hét.

Már napokkal ezelőtt újra hozzáfogtam az íráshoz, de egyáltalában nem sikerült semmi úgy, hogy meg lettem volna vele elégedve; nem volt bennem többé semmi ihlet, ha még olyan szorgalmas voltam is, akár korán, akár későn fogtam munkához. Akármire kezdtem, semmi sem segített, hiába, a szerencse elhagyott.

A második emelet egyik szobájában, a legjobb vendégszobában ültem, ott csináltam ezeket a kísérleteket. Zavartalanul voltam idefönt az első este óta, amikor még volt pénzem és mindent ki tudtam fizetni. Azóta mindig reménykedtem, hogy sikerül egy cikket kiszorítanom, aminek az árával kifizethetem a szobát és minden egyebet, amivel tartoztam; ezért dolgoztam olyan szorgalmasan. Különösen egy megkezdett cikemtől vártam nagyon sokat, amely egy tűzvész allegóriája volt, ami könyvkereskedésben üt ki; erre a mélységes gondolatra akartam minden gondomat fordítani, hogy tökéletesen kidolgozva elvihessem a „Generális”-nak mint adósságtörlesztést. Hadd tudja meg a „Generális”, hogy akkor igazi tehetséget segített lábra; egy percig sem kételkedtem, hogy ezt be fogom tudni bizonyítani, csak azt kell kívánnom, hogy megint megjöjjön az ihlet. És miért ne jönné meg az ihlet megint? Miért ne jöhetne meg már a legközelebbi alkalommal? Nem volt semmi bajom; mindennap kaptam valamit enni a háziasszonytól, reggel és este egy darab vajaskenyeret és idegességem csaknem teljesen elmúlt. Nem kellett többé ruhába göngyölnöm a kezem, amikor irtam és le tudtam nézni az emeleti ablakomból az utcára, anélkül, hogy szédüljek. Minden tekintetben sokkal jobb sorom volt és már valósággal kezdtem csodálkozni, hogy még mindig nem tudtam elkészülni az allegóriával. Nem értettem, hogy mitől függ az egész.

Egyszer azután rájöttem, hogy tulajdonképpen mennyire gyöngé vagyok, milyen lomhán és nehézkesen dolgozik az agyam. Valamelyik nap ugyanis fölött a háziasszonyom egy számlával és megkért, hogy nézzem át; valami hibának kell benne lenni, mert nem egyezik meg a könyvével, de ő nem tudja a hibát megtalálni.

Hozzáültem, hogy összeszámoljam; a háziasszony szembe ült velem és rám nézett. Összeadtam ezt a husz tételt először fölülről lefelé és helyesnek találtam, azután alulról fölfelé és ugyanerre az eredményre jutottam. Az asszonyra néztem, aki éppen előttem ült és a szavamra várt; ekkor vettem észre, hogy várandós; nem kerülhette el a figyelmemet, de azért nem néztem rá vizsgálódva.

- Az összeg helyes, - mondtam.

- Nem lehet; nézzen meg minden számot, - felelte. - Nem lehet annyi, abban bizonyos vagyok.

Erre minden egyes tételt újra átnéztem: 2 kenyér á 25, 1 lámpaüveg 18, szappan 20, vaj 32... nem kellett valami éles fej hozzá, hogy ezt a számsort átvizsgálja, ezt a kis szatócs-számlát, amelyben semmiféle bonyolódott tétel nem fordult elő és én becsületesen megpróbáltam a hibát megtalálni, amiről az asszony beszélt, de nem sikerült. Miután pár percig foglalkoztam ezekkel a számokkal, egyszerre csak azt éreztem, hogy az egész kezd körben táncolni a fejemben; már nem tudtam megkülönböztetni a tartozikot a követeltől és mindent összezavartam. Végre, bummsz, a következő tételnél megakadtam: $3\frac{5}{16}$ font sajt á 16. Az agyam teljesen fölmondta a szolgálatot, bután bámultam a sajtra és nem jutottam tovább.

- Az ördög vigye el, hogy milyen összevissza van ez az egész irva! - mondtam kétségbeesetten. - Itt valósággal öttizenhatod sajt van fölirva, mintha az olyan egyszerű volna. Nevetéses, ki hallott valaha ilyet! Itt ni, ön is láthatja.

- Igen, - felelte az asszony, - így szokták fölírni. Ez fűszeres sajt. Igen, ez helyes; öttizenhatod, az öt lat...

- Igen, ezt értem, - szakítottam félbe, habár valósággal semmit sem értettem többé.

Ujra megpróbáltam ezzel a kis számadással tisztába jönni, amit pár hónappal ezelőtt egy perc alatt elintéztem volna; izzadni kezdtem, minden erőmből igyekeztem gondolataimat a számokra irányítani és gyorsan pislogtam a szememmel, mintha élesen meg akarnám vizsgálni az ügyet; de föl kellett hagynom vele; ez az öt lat sajt teljesen végzett velem, mintha csak valami összeroppant volna a homlokom mögött.

De hogy ugy lássék, mintha tovább is dolgoznám a számadáson, mozgattam a szájamat és néha-néha hangosan mondtam egy-egy számot, mintha folytonosan lejjebb érnék a sorban és közeledném a befejezéséhez. A madame ott ült és várt. Végre azt mondtam:

- Most már átnéztem elejétől végig és igazán semmi hiba sincs benne, amennyire meg tudom ítélni.

- Nincs? - felelt az asszony, - igazán nincs? - De nagyon jól láttam, hogy nem bizik bennem. És egyszerre úgy találtam, hogy a lenézésnek egy árnyalata volt a szavaiban, valami közömbös hang, amit eddig nem vettem észre nála. Azt mondta, hogy talán nem szoktam tizenhatodrészekkel számolni és azt is mondta, hogy valaki olyanhoz kell fordulnom, aki ért hozzá, mert ennek a számadásnak végre már rendbe kell jönnie. Mindezt nem valami sértő szándékkal mondta, hogy megszegyenítsen, hanem meggondoltan és komolyan. Amikor már az ajtóhoz ért, így szólt, anélkül, hogy rám nézett volna:

- Bocsásson meg, hogy fárasztottam vele.

És kiment.

Kis idő múlva újra kinyílott az ajtó és a háziasszony megint bejött; nem mehetett még a folyosó végéig sem, amikor visszafordult.

- Igaz, - kezdte, - ne vegye rossz néven, de ugy-e, még van önnel szemben valami követelésem? Nem tegnap volt három hete, hogy idejött? - Igent mondtam. - Nem olyan könnyű a mai világban egy nagy családot fönntartani és ezért, sajnos, senkinek sem adhatok hitelbe szállást...

Félbeszakítottam.

- Éppen most dolgozom egy tanulmányon, amiről már régebben is beszéltem, ha ez készen lesz, azonnal meg fogja kapni a pénzét. Egészen nyugodt lehet.

- Igen, de hátha sohase lesz készen az a cikk?

- Azt hiszi? De hátha már holnap megjön az ihlet hozzá vagy talán még ma éjjel; egyáltalában nem lehetetlen, hogy még ma éjjel megjön és akkor egy negyed óra alatt elkészül az egész. Látja, az én munkám nem olyan, mint más embereké; én nem ülhetek hozzá, hogy egy meghatározott mennyiséget megcsináljak naponta, nekem várnom kell az alkalmas pillanatra. És senki sem tudhatja előre a napját és óráját, mikor jön rá az ihlet; ennek megvan a maga utja.

A háziasszony kiment. De az bizonyos, hogy a bizalma megingott bennem.

Fölugrottam és kétségbeesésemben a hajamat kezdtem tépni, mihelyt egyedül maradtam. Nem, nem, nincs semmi menekvés számomra, semmi, semmi! Az agyam fölmondta a szolgálatot. Hát tökéletesen hülye vagyok már, hogy egy kis darab sajt értékét sem tudom kiszámítani? De lehetséges-e, hogy az eszem elvesztettem, ha ilyen kérdést még föl tudok vetni magamban? Nem vettem-e a számadás megerőltető munkája közben napnál világosabban észre, hogy a háziasszony várandós; nem volt semmi adatom rá, nem mondta el senki, nem is véletlenül jutott az eszembe, hanem ittüktömben, saját szememmel láttam és azonnal megértettem, még hozzá abban a kétségbeejtő pillanatban, mikor a tizenhatodrészekkel kellett számolnom. Hogy tudjam ezt magamnak megmagyarázni?

Az ablakhoz mentem és kinéztem; az ablak a Vognmansgatera nyílt. Lent a kövezeten néhány gyermek játszott, szegényesen öltözött gyermekek a szegényes utcában, akik egy üres palackot dobáltak idestova és hangosan kiabáltak hozzá. Egy butorosszekér ment el lassan mellettük; valami kilakoltatott család lehetett, amely a költözködési időn kívül keres hajlékot magának. Ez azonnal eszembe jutott. A szekeren ágynemű és butor volt, szuette ágyak és szekrények, vörösre festett háromlábu székek, matrácok, vasedény és bádogholti. Egy kis-leány, valóságos gyerek, egy rut kis, megfagyottorru teremtés ült a szekér tetején és szegény kis, kékre dermedt kezével erősen megkapaszkodott, hogy le ne essék; egy csomó ronda, nedves matrácra ült, amin gyermekek alhattak és lenézett a kicsikére, akik az üres palackkal dobálództak...

Mindezt világosan megláttam és minden fáradság nélkül megértettem, hogy mi történik. De míg az ablaknál állottam s mindezt megfigyeltem, hallottam a háziasszony cselédjét is, aki a szobám mellett lévő konyhában énekelt. Ismertem a dalt is, amit énekelt és figyeltem, hogy nem téveszti-e el. És azt mondtam magamban, hogy erre hülye ember nem volna képes; hál istennek, olyan józan eszem van, mint minden más embernek.

Egyszerre meglátom, hogy két kis gyermek, két kis fiu elkezd lent az utcán veszekedni; az egyiket ismertem, a háziasszony fia volt. Kinyitom az ablakot, hogy meghalljam, mit kiabálnak egymásra és azonnal egy egész csapat gyermek verődik össze az ablak alatt és vágyakozva tekint föl. Mire várnak? Hogy valamit kidobnak az ablakon? Elsáradt virágot, csontot, szivarvéget vagy valami egyebet, amit rágsálhatnak vagy amivel játszhatnak? Kékre fázott arcukat végtelen sóvár tekintettel emelték az ablak felé. Ezalatt a két kis ellenség folytatta egymás szidalmazását. A szavak, mint utálatos szörnyetegek, hemzsegték elő a gyermekajkak közül, borzalmas gyalázó nevek, utcalányok szavai, matrózkáromkodások, amiket lent a kikötőnél tanulhattak. És annyira el vannak merülve a veszekedésbe, hogy észre sem veszik a háziasszonyt, aki éppen akkor fut ki, hogy meghallja, mi történt.

- Igen, - magyarázza a fia, - ez a másik torkon ragadott, alig tudtam egy ideig lélegzeni! - És amint a kis gonosztevő felé fordul, aki ott áll és kárörvendőn vigyorog felé, újra dühbe jön és elkezd kiabálni: - Eredj a pokolba, te koldus disznó, te! Egy ilyen tetves meri az ember gégejét megfogni! Majd megmutatom én, te...

És az anya, ez a várandós asszony, aki vastag testével mintha az egész szűk utcát betöltené, azt feleli ennek a tízéves fiúnak, míg a karját megragadja, hogy magával huzza:

- Csitt, fogd be a szádat! Még te mersz káromkodni! Ugy tátogatod a szádat, mintha egész esztendőben keritőnek közt ülnél! Most azonnal be fogsz jönni!

- Nem, nem megyek!

- De bejössz!

- De nem megyek!

Főnt állok az ablakban s látom, hogy az anya mindig mérgesebb lesz; ez a kellemetlen jelenet erősen fölizgat, nem bírom tovább elviselni és lekiáltok a fiunak, hogy jöjjön föl hozzám egy pillanatra. Kétszer kiáltok ki, csak azért, hogy megzavarjam ezt a jelenetet, de hiába; végre teljes erőmből lekiáltok, mire az anya meglepetten fordul meg és fölnéz. Abban a pillanatban visszanyeri lélekjelenlétét, szemtelenül néz rám, valósággal lenéző a tekintete és egy rendre-utasító megjegyzéssel újra a fiához fordul. Hangosan beszél s én meghallom, amit mond:

- Pfuj, szégyeld magad, az emberek meglátják, hogy milyen rossz vagy!

Mindabból, amit így megfigyeltem, a legkisebb mellékkörülmény sem veszett kárba. Föl-fogásom rendkívül élénk volt, érzékenységem szinte beszívta a legcsekélyebb eseményt is és mindegyikről mindjárt megvolt a biztos véleményem, aszerint, amint végbement. Így hát lehetetlen, hogy az eszemnek legyen valami baja. De miért is lenne az eszemnek éppen most valami baja?

Hallod-é, mondtam egyszerre magamban, tudod mit! Most már éppen eleget foglalkoztál az eszeddel és elég aggodalmat álltál ki miatta; most már jó lesz végét vetni ezeknek az ostobaságoknak! Az örültség jele az, ha valaki mindent olyan pontosan meg tud figyelni és föl tud fogni, mint te? Biztosítlak, hogy az egész dolog kezd nevetséges lenni, nagyon is humoros, amennyire látom. Utóvégre is egyszer minden emberrel megtörténik, hogy megakad és rendesen éppen a legegyszerűbb kérdésnél. Ez semmit sem jelent, ez pusztán véletlenség. Amint mondom, hajsza! hja, hogy nevetségessé nem váltál ezzel a dologgal. Ami a szatócsszámlát illeti, ezt a rongyos öt tizenhatodrészes szegény-sajtot, erre nézve csak annyit mondhatok - hehe, egy kis szegfűszeges és borsos sajt az egész, - tehát, ami ezt a nevetséges sajtot illeti, mondhatom, hogy ettől a legjobb fejek is megbutulhatnak; az ilyen sajtnak a szaga elég, hogy valamire való ember rosszul legyen tőle... engem nem fog bolonddá tenni egy kis fűszeres sajt... nem, akkor már valami izletesebbet adjatok! azt mondom, akkor adjatok, ha már akartok, öt tizenhatodrészes jó friss majorsági vaját! Az már egészen más volna!

Betegesen nevettem saját élceimen és nagyon mulatságosnak találtam valamennyit. Most igazán nem volt semmi bajom, mindennel jól el voltam látva.

Vidámságom mindinkább nőtt, míg a szobában föl-alá sétálva, magammal beszélgettem; közben hangosan nevettem és hatalmas meglepődés töltött el. Valósággal mintha csak erre a kis vidámságra, a gondnélküliségre erre a pillanatnyi napfényes elragadtatásra lett volna szükségem, hogy az agyam megint munkaképessé legyen. Leültem az asztalhoz és az allegóriáimmal kezdtem foglalkozni. Nagyon jól ment, sokkal jobban, mint már isten tudja mióta; nem éppen nagyon gyorsan, de úgy éreztem, hogy az a kevés, ami elkészült, igazán kiváló. És vagy egy óra hosszáig dolgoztam már, anélkül, hogy kimerültem volna.

Éppen egy rendkívül fontos pillanathoz értem el ebben az allegóriában, mikor a tűz kitör a könyvkereskedésben; ez annyira döntő volt az egészben, hogy mindaz, amit eddig irtam, ehhez képest nem számított semmit; mert igazán mélyértelműen akartam megformálni azt a gondolatot, hogy nem könyvek voltak, amik elégték, hanem agyak, emberi agyak, és valóságos szent Bertalan-éjt akartam rendezni ezekből az égő agyakból. Ebben a pillanatban nagy sietve fölrántják az ajtót és a háziasszonyom vitorláz be rajta. Egyenesen a szoba közepére rontott, meg sem állt a küszöbön.

Röviden, rekedten kiáltottam föl; igazán úgy éreztem, mintha rám vágta volna.

- Mi az? - kérdezte. - Azt hittem, mondott valamit. Egy utazó érkezett és szükségünk van erre a szobára; ma éjjel nálunk alhatik, kap külön ágyat. - És mielőtt megvárta volna, hogy mit felelek, elkezdte a papírjaimat minden teketória nélkül fölszedni az asztalról és mindent teljesen összerendetlenített.

Mintha csak elfújták volna vidám hangulatomat, kétségbeesett harag fogott el, de azért mindjárt fölálltam. Hagytam, hogy az asztalt összeszedje és nem mondtam semmit; egy szót se szóltam. Mire ő minden papirosomat a kezembe adta.

Nem volt mit tennem, el kellett hagynom a szobát. Ez az áldott pillanat is elveszett tehát! Az új lakóval már a lépcsőn találkoztam; fiatal ember volt, nagy kék horgonyjellel a kezén; egy hordár követte, aki tengerészeknél szokásos ládát vitt a vállán. Az idegen bizonyosan tengerész volt maga is, tehát véletlen átutazó, aki csak egy éjszakára marad és nem foglalja el hosszabb időre a szobámat. Holnap, ha ez az ember elutazott, talán megint elég szerencsés leszek, hogy megtalálom ezt a pillanatot; csak öt percnyi ihletre volna szükségem, hogy befejezzem a tüzvészről szóló művemet. Így hát beletörődtem sorsomba...

Eddig még soha sem voltam a család lakásában, az egyetlen szobában, ahol éjjel-nappal tartózkodtak: a férfi, az asszony, az asszony apja és négy gyermek. A cselédleány a konyhában volt és ott is aludt. Kelletlenül közeledtem az ajtóhoz és kopogtattam; senki sem felelt, de beszélgetés hangja hallatszott ki.

A férfi egy szót sem szólt, amikor beléptem, még a köszönésemet sem fogadta; olyan közönyösen nézett rajtam végig, mintha nem is törődne velem. Különben az asztalnál ült és egy emberrel kártyázott, akit már láttam lent a kikötőnél; hordár volt és „Ablaküveg”-nek szokták nevezni. Egy szopós gyermek feküdt az ágyon és magában gögicsélt, az öreg ember pedig, a háziasszony apja, összekuporodva ült az ágypadkán, fejét a kezére támasztva, mintha a melle vagy a gyomra fájna. Csaknem tiszta fehér volt a haja és előrehajló állásában volt valami a csuszó állat összehuzódásából, amely éppen a fülét hegyezi.

- Sajnos, azért jövök, hogy ma éjszakára hajlékot kérjek ebben a szobában, - szóltam az emberhez.

- A feleségem mondta? - kérdezte.

- Igen. Új vendég jött a szobámba.

Erre semmit sem felelt, hanem visszafordult a kártyához.

Így ült ez az ember napról-napra a kártya mellett; leült akárkivel, aki bejött; játszott semmibe is, csak hogy elverje az időt és hogy legyen valami a kezében. Különben semmivel sem törődött, csak éppen annyit mozgott, ami jól esett lusta tagjainak, míg a felesége föl-alá szaladgált a lépcsőkön, minden zugba benézett és gondoskodott a ház vendégeiről. A kikötő munkásaival és hordáraival is összeköttetésben állott, meghatározott összeget fizetett minden szálló vendégért, akit ide hoztak és gyakran éjszakai szállást is adott nekik. Most éppen az „Ablaküveg” hozta az új utast magával.

Egy pár gyermek is bejött, két kis leány szeplős, fejletlen arccal; ugyancsak elhasznált ruha volt rajtuk. Nemsokára a háziasszony is belépett. Megkérdeztem tőle, hogy hova fog éjszakára elhelyezni, mire röviden azt felelte, hogy alhatom itt is a többiekkel együtt vagy kint az előszobában az ágypadon, ahogy éppen nekem tetszik. Mig beszélt, körüljárt a szobában, ide-oda tett-vett és mindenfélét rendbe hozott; ezalatt rám sem nézett.

Egészen összeestem erre a feleletre, állva maradtam az ajtónál és kicsire huzódtam össze; úgy tettem, mintha belenyugodnám, hogy a szobámat átengedjem másnak egy éjszakára; akarattal

barátságos arcot vágtam, nehogy megbosszantsam és teljesen ki ne dobjon a házból. Azt feleltem: - jó, majd csak rendbejövünk! - és elhallgattam.

Még mindig ott motozott a szobában.

- Különben meg kell mondanom, hogy nem fogadhatok el senkit szállásra és ellátásra hitelbe, - mondta. - Erre már az előbb is figyelmeztettem.

- De kedves asszonyom, hiszen csak egy pár napról van szó, míg a cikkem készen lesz, - feleltem, - és akkor szívesen fizetek öt koronával többet, nagyon szívesen.

De látszott, hogy nem bizik a cikkemben, ezt világosan láttam. Azt pedig nem engedhettem meg magamnak, hogy büszkén elhagyjam a házat egy kis megbántás miatt; jól tudtam, hogy mi vár reám, ha elmegyek.

Elmult egy pár nap.

Ezalatt lent laktam a családnál, mert az előszobában, ahol nem volt kályha, tulságosan hideg volt; éjszaka is itt aludtam a szobában a földön. Az idegen tengerész még mindig a szobámban lakott és úgy látszott, nem is igen akar egyhamar kiköltözni. Délben bejött a háziasszony és elmondta, hogy előre kifizette az egész hónapot; le akarja tenni a kormányosi vizsgát, mielőtt elutazik, azért tartózkodik a városban. Én csak hallgattam, mert megértettem, hogy a szoba örökre elveszett reám nézve.

Kimentem az előszobába és leültem; ha olyan szerencsés volnék, hogy tudnék valamit írni, az csak idekünn lehetne, ahol nyugalom van. Már nem az allegória foglalkoztatott; volt egy új eszmém, egy remek tervem: egy középkori tárgy, öt fölvonásos drámát akartam írni „A kereszt jelében” címmel. Különösen a jövődöbéli hősnőt gondoltam ki nagyszerűen magamban, egy pompás, fanatikus, parázna nőt, aki a templomban vétkezik, nem gyöngeségből vagy szenvedélyből, hanem az ég ellen való gyűlöletből, vétkezik az oltár lábánál az oltárterítővel a feje alatt, pusztán őrző megvetésből az ég ellen.

Ez az alak mindinkább hatalmába kerített, amint az idő mult. Végre testestől-lelkestől előttem állott és éppen úgy, mint amilyennek alkotni akartam. A teste tökéletlen és visszataszító volt, nagyon sovány és fenyegetően sötét és mikor járt, hosszú lába minden lépésnél keresztül látszott a ruháján át; amellet nagy, szétálló fülének kellett lenni. Egyszóval, nem a szemnek szánt szépség volt, sőt éppen csak elviselhető alak lett volna. De ami a legjobban érdekelt benne, az a megfontolt bűnöknek a bámulatos szemérmertlensége volt, amely minden mértéket meghaladt. Már tulságosan is foglalkoztatott; mintha az agyam kibővült volna, csak hogy befogadhassa ennek az emberi szörnyszülöttnek az alakját. És teljes két óra hosszáig egy huzamban dolgoztam a drámámon.

Mikor már tiz vagy tizenkét oldalt megírtam, gyakran nagy küzdelemmel és néha hosszabb időközökben, - amikor hiába elkészült iveimet szét kellett tépnem, - nagyon elfáradtam, szinte meg voltam meredve a hidegtől és a kimerültségtől; végre fölállottam és kimentem az utcára. Az utolsó félórában ugyis folytonosan megzavart a család szobájából kihalló gyermek sírás, különben sem irhattam volna semmit tovább. Hosszu sétát tettem a Drammensveie-n, míg be nem esteledett, mialatt folytonosan azon töprengtem, hogyan folytassam a drámát. Mikor aznap hazafelé mentem, a következő eset történt velem:

Éppen egy cipőüzlet előtt állottam a Karl Johan-utcában, lent csaknem a pályaudvar terén. Isten tudja, miért állottam meg éppen ezelőtt a bolt előtt! Benéztem a kirakatba, ahol állva maradtam, de eszembe sem jutott, hogy éppen cipőre volna szükségem; a gondolataim távol jártak, más vidékeken és más világokban. Hátam mögött csapatostól mentek a beszélgető emberek, de semmit sem hallottam abból, amit mondtak. Ekkor valaki hangosan köszöntött:

- Jó estét!

A „kisasszony” volt, aki rám kiáltott.

- Jó estét! - feleltem még mindig szórakozottan. Egy pillanatig ránéztem a „kisasszonyra” s csak azután ismertem meg.

- Nos, hogy van? - kérdezte.

- Hát csak úgy... mint szoktam.

- Mondja csak, még mindig Christienél van alkalmazásban?

- Christienél?

- Ugy emlékszem, egyszer azt mondta, hogy most könyvvezető Christie nagykereskedőnél.

- Vagy úgy? Nem, annak már vége. Lehetetlen volt azzal az emberrel együtt dolgozni; nagyon hamar meg kellett válnunk egymástól.

- De miért?

- Egyszer véletlenül tévesen irtam valamit és...

- Hamisitott?

Hamisitott!? Itt áll előttem a „kisasszony” és azt kérdezi tőlem, hogy hamisitottam-e? Még hozzá milyen gyorsan és érdeklődve kérdezi. Mélyen megsértett önérzettel néztem rá és hallgattam.

- Hja, istenem, ez bizony a legjobb emberrel is megtörténhetik! - mondta mintegy vigasztalásul. Még mindig azt hitte, hogy hamisitottam.

- Mi az, ami: „hja istenem, bizony a legjobb emberrel is megtörténhetik”? Az, hogy hamisit? Hallja, jó ember, igazán azt hiszi, úgy ahogy ott áll, hogy ilyen aljasságot tudtam elkövetni? Én?

- De kedves barátom, én úgy értettem, olyan világosan azt mondta...

Hátra vettem a fejem, elfordultam és lenéztem az utcán. Tekintetemet egy vörös ruha fogta meg, amely felénk közeledett; egy hölgy volt egy férfi oldalán. Ha nem ereszkedtem volna beszélgetésbe a „kisasszony”-nyal, ha nem sértett volna meg durva gyanuja és nem fordultam volna el tőle éppen most büszkén hátra vetett fejjel, akkor ez a vörös ruha talán úgy ment volna el mellettem, hogy észre sem veszem. Különben alapjában véve, mi közöm hozzá? Mit törődöm vele, ha akár Nagel udvarhölgy ruhája is.

A „kisasszony” még mindig ott állt és beszélt, megpróbálta tévedését jóvá tenni; nem hallgattam rá, mert folytonosan arra a vörös ruhára bámultam, amelyik mindinkább közeledett az utcán fölfelé. És akkor egy mozdulat remegtette meg a szívemet, egy sima, finom szurás és gondolatban suttogni kezdtem, anélkül, hogy a szám megmozdítottam volna:

- Ylajali!

Most a „kisasszony” is megfordult, észrevette azt a kettőt, a hölgyet és az urat, köszönt és hosszan követte őket a tekintetével. Én nem köszöntem, vagy talán mégis?... A vörös ruha tovább lebegett a Karl Johan-utcán és eltűnt.

- Ki kísérte ezt a hölgyet? - kérte a „kisasszony”.

- A „herceg”, nem tudja? „Herceg”-nek hívják. Ismeri a hölgyet?

- Igen, látásból. Hát ön nem ismeri?

- Nem, - feleltem.

- Pedig úgy láttam, nagyon mélyen levette a kalapját előtte.

- Igazán?

- Talán nem? - felelt a „kisasszony”. - De igazán különös volt. Az a hölgy folytonosan önt nézte.

- És ön honnan ismeri?

Tulajdonképpen nem is ismerte, csak látásból. Az ősszel történt egy este. Későn volt már és két vig pajtásával együtt jöttek ki a Grand Hotelből; éppen Cammermeyer előtt találkoztak vele és megszólították. Először elutasítóan felelt, de az egyik vidám ur, aki tüzőn-vizen keresztülment volna egy kalandért, egyenesen, szemtől-szembe arra kérte, engedné meg, hogy hazakisérje. Isten ugyse, egy hajszálát sem fogja meggörcsíteni, mint írva van, csak a kapuig kíséri el, hogy meggyőződjék róla, biztonságban ért-e haza, mert különben a szemét sem tudná lehunyni egész éjjel. Folytonosan beszélt, míg tovább mentek, hetet-havat összehordott, Waldemar Atterdagnak mutatta be magát és azt mondta, hogy fényképész. Végre is a leány elkezdett nevetni ezen a vidámságon, amelyet legnagyobb hidegsége sem volt képes elriasztani és a vége az volt, hogy hazakisértette magát.

- Na, és hogy végződött a dolog? - kérdeztem a lélegzetem visszafojtva.

- Hogy végződött? Ó, nem úgy! Hiszen uri asszony.

Egy pillanatig mind a ketten hallgattunk, a „kisasszony” is, én is.

- Az ördögbe! Hát ez volt a „herceg”? Milyen előkelő! - mondta végre elgondolkozva. - Ha ez a hölgy ezzel az emberrel van együtt, akkor már nem felelek érte.

Még mindig hallgattam. Persze, hogy a „herceg” másként fog elvonulni vele. Nos, isten nevében! Mi közöm hozzá? Jó napot mondtam már neki minden bájával együtt, - jó napot meg jó éjszakát! És igyekeztem azzal vigasztalni magam, hogy a lehető legrosszabbat gondoltam róla és egész gyönyörűséggel huztam le képzeletemben a sárba. Csak az bosszantott, hogy kalapot emeltem a szép pár előtt, ha ugyan valóban megtettem. Miért venném le a kalapom ilyen embernek? Nem törődöm már ezzel a nővel, egyáltalában nem törődöm; nem volt már egy cseppet sem szép, elvesztegette magát, pfuj, milyen hervadtnak látszott. Meglehet ugyan, hogy folytonosan rám nézett; ezen nem csodálkoznám, talán lelkiismeretfurdalásai vannak. De azért még nem szükséges, hogy térdre essem előtte és úgy üdvözljem, mint egy bolond, mikor még hozzá annyira meghervadt mostanában. Csak tartsa meg magának a „herceg”, jó étvágyat hozzá! Eljöhet még olyan nap is, mikor az jut eszembe, hogy büszkén menjek el mellette és még arra az oldalra se nézzek, ahol jár. Megtörténhetik, hogy még akkor is megengedem magamnak ezt az eljárást, ha egyenesen rám is néz, akármilyen vérvörös ruha legyen is rajta. Könnyen megtörténhetik, haha, ez volna csak a győzelem! Ha jól ismerem magam, meg tudom egy éjszaka írni a drámámat és egy hét múlva önagysága már a térdén van előttem. Minden szépségével és bájával együtt, haha, minden bájával együtt...

- Isten vele! - mondtam hirtelen.

De a „kisasszony” tartóztatott.

- De hát mivel foglalkozik most? - kérdezte.

- Mivel foglalkozom? Természetesen írok. Mi más egyebet csinálhatnék? Hiszen ebből élek. Ebben a pillanatban egy drámán dolgozom, egy középkori tárgyú nagy drámán; „A kereszt jelében” lesz a címe.

- Az ördögbe is, ez egyszerű! - mondta a „kisasszony” őszintén. - Ha sikerül...

- Ez ne aggassa, - feleltem. - Azt hiszem, úgy egy hét múlva többet is fog hallani rólam.

Ezzel elváltunk.

Mikor hazaértem, azonnal a háziasszonyhoz fordultam és egy lámpát kértem tőle. Nagyon fontos volt rám nézve most a lámpa, mert ma éjjel nem akartam lefeküdni; a dráma csak úgy zugott a fejemben és egészen biztosan reméltem, hogy reggelig jó nagy részével elkészülhetek. Nagyon szerényen adtam elő kívánságomat a madame-nak, mert észrevettem, hogy elégedetlen fintort csinált, mikor beléptem a szobába. - Egy rendkívül érdekes drámám már csaknem készen van, - mondtam; - még csak egynéhány jelenet hiányzik belőle. - És igyekeztem megértetni vele a dolgot: megtörténhetik, hogy valamelyik színházban hamarabb előadják, mint magam is gondolnám. Ha tehát ezt a nagy szivességet megtenné...

De a madame-nak nem volt lámpája. Hiába gondolkozott, nem jutott eszébe, hogy valahol bármiféle lámpája lenne. Ha éjfélig várok, akkor talán megkaphatom a konyhalámpát. De miért nem veszek egy szál gyertyát magamnak?

Hallgattam. Nagyon jól tudta, hogy nem volt tiz örém egy gyertyaszálra. De hát nem természetes, hogy újra zátonyba kellett ütköznöm? A cseléd is ott ült közöttünk, egész egyszerűen a szobában volt és nem a konyhában; a lámpa tehát meg sem volt gyújtva odakint. Ez mindjárt eszembe jutott, de nem szóltam semmit.

Egyszerre csak hozzám fordul a leány:

- Ugy láttam, hogy a kastélyból jött ki ma délben. Talán ott ebédelt? - És hangosan nevetett ezen a tréfán.

Leültem, elővettem a papírjaimat és megpróbáltam, nem írhatnék-e valamit, míg itt ülök. A papírt a térdemre tettem és szünet nélkül a padlót bámultam, hogy valami meg ne zavarjon; de ez sem segített, semmi sem használt, nem tudtam az utolsó pontnál tovább jutni. A háziasszony két kisleánya bejött és nagy lármát csaptak egy macska, egy furcsa beteg macska körül, amelyiknek alig volt szőre; ha a szemébe befújtak, víz jött ki belőle és lefolyt az orrára. A gazda és két más ember az asztal körül ültek és huszonegyest játszottak. Csak az asszony volt szorgalmas, mint mindig. Ő is ott volt és valamit varrt. Nagyon jól láthatta, hogy semmit sem tudok ebben a zavargásban irni, de nem törődött többé velem; még mosolygott is, mikor a cselédleány megkérdezte, hogy hol ebédeltem. Az egész ház ellenségemmé lett; mintha azt a megszegyenítést várták volna csak, hogy a szobámat át kelljen engedni másnak, hogy úgy bánjanak velem, mint betolakodóval. Még ez a kis cseléd is, ez a kis barna utcalány a homlokfürtjeivel és lapos mellével, bolondot üzött belőlem esténként, mikor a vajaskenyereket megkaptam. Folytonosan azt kérdezgette, hogy hol szoktam elfogyasztani az ebédemet, mert még sohasem látott a Grand Hotel felé menni. Világos, hogy ismerte nyomoruságos állapotomat és mulattatta, hogy a szememre vetheti.

Ezek a gondolatok egyszerre annyira elfoglalnak, hogy egyetlen párbeszédet sem tudok a drámához kitalálni. Ujra meg újra megpróbálom, de hiába; olyan különösen kezd zugni a fejem, hogy végre bele kell törődnöm a sorsomba. Visszateszem a papirokat a zsebembe és föltekintek. A leány éppen előttem ül s én ránézek; nézem keskeny hátát és alacsony vállát, olyan az alakja, mintha még nem is volna teljesen kinőve. Miért vetette olyan gunyosan rám magát? És ha a kastélyból jöttem is ki, mit ártott az neki? A múlt napokban is olyan szemtelenül kinevetett, mikor egyszer ügyetlenül elcsusztam a lépcsőn, vagy mikor beleakadtam egy szegbe és elszakadt a kabátom. És éppen tegnap történt, hogy összeszedte a drá mavázlatomat, amit az előszobában széttépve eldobtam, ellopta ezeket a papírdarabokat és fölolvasta a szobában, nevetségessé tette mindnyájuk előtt, csak hogy rajtam mulathasson. Pedig sohasem bántottam meg és nem emlékszem, hogy valaha valami szolgálatot kértem volna tőle. Ellenkezőleg, mindig magam vetettem meg az ágyamat a földre, hogy ezzel se okozzak

fáradtságot neki. Azért is kigunyolt, hogy a hajam hullott; nevetett rajtam, ha reggel hajak uszkáltak a mosdótálban. A cipőm is nagyon romlani kezdett mostanában, különösen az, amelyiken a szekér átment; ebből is gunyt üzött. - Isten tartsa meg önt és a cipőjét! - mondta; - nézze csak, olyan nagy, mint egy kutyaól. - És igaza is volt, rettenetesen ki volt taposva mind a két cipőm, de nem tudtam ujat venni ebben a pillanatban.

Mig mindezt ottültömben az eszemben forgatom és csodálkozom ennek a kis cselédlánynak nyílt ellenséges indulatán, a két kislány elkezdte az öreget az ágynál bosszantani; mindketten körülötte ugráltak és egészen belemerültek gonosz játékukba. Mindegyik egy szalmaszálat tartott a kezében és azzal szurkálták az öreg fülét. Egy darabig csak néztem és nem avatkoztam bele a dologba. Az öreg egy ujját sem mozdította, hogy védekezzék; csak dühös tekintettel nézett kinzóira, valahányszor felé szurtak és megrázta a fejét, hogy megszabadítsa magát, ha a szalma már a fülébe akadt.

Mindig jobban fölizgatott ez a látvány, a szemem sem tudtam elfordítani róla. Az apa fölnézett a kártyából és nevetett a kicsiken, aztán a többi játékos figyelmét is fölhívta rájuk. De miért nem mozdult meg az öreg. Miért nem lökte el a gyerekeket maga mellől? Föllálltam és egy lépéssel az ágyhoz közeledtem.

- Csak hagyja! Hagyja! Béna az öreg! - kiáltott rám a gazda.

És én annyira féltem, hogy éjszakára kint maradhatnék az ajtó előtt, egyszerűen abbeli félelmemben, hogy az ember bosszankodni talál, ha beleavatkozom ebbe a jelenetbe, szó nélkül visszahúzódtam régi helyemre és nyugton maradtam. Minek kockáztassam a szállásomat és vajaskenyeremet azzal, hogy idegen családi ügyekbe avatkozom; csak semmi ostobaság egy félholt vén ember miatt. Nem mozdultam és olyan nagyszerűen keménynek éreztem magam, mint egy darab kő.

A kis huncutok nem hagyták abba kinzásaikat. Bosszantotta őket, hogy az öreg nem akarta nyugton tartani a fejét s most már a szemébe és az orrlyukaiba is szurkáltak. Az öreg gyűlölködő tekintettel meredt rájuk, de nem szólt és a karját sem tudta megmozdítani. Egyszerre csak fölemelte a felső testét és az egyik kislánynak az arcába köpött; aztán újra fölemelkedett és a másik után köpött, de nem találta el. Láttam, hogy a gazda lecsapja a kártyát az asztalra és az ágyhoz ugrik. Az arca kivörösödött és dühösen kiáltott:

- Hogy mersz a gyerekek szemébe köpni, vén disznó!

- De istenem, hiszen egy percre sem hagyták békében, - kiáltottam föl magamon kívül. De mert folytonosan attól féltem, hogy kiutasítanak, nem valami hangosan kiáltottam, csak az egész testem reszketett az izgatottságtól.

A gazda felém fordult.

- Halljátok csak! Hát maga mit avatkozik bele? Fogja be a száját, amennyire csak tudja, azt tanácsolom; ez lesz saját magára nézve a legokosabb.

De most fölemelkedett a madame hangja is és az egész ház visszhangzott a kiabálástól.

- Az uristenre, azt hiszem, mind megbolondultatok, vagy az ördög bujt belétek! - sikitotta. - Ha itt akartok maradni, akkor nyugton legyetek, azt megmondom. Nem elég, hogy az ember minden jött-mentnek szállást és kosztot kell, hogy adjon, nem, még ilyen pokoli ítéletnapját és verekedést is tűrni kell itt a szobában. De ilyen meg ne történjék még egyszer, azt mondom! Csitt! Fogjátok be a szátokat, kölykök és törüljétek meg az orrotokat, hogy nekem ne kelljen odamennem, hogy megtegyem. Soha életemben ilyen embereket! Bejönnek az utcáról, nincs egy öre a zsebükben, még tetűzsirra se, és késő éjszaka veszekedést kezdenek a háziakkal. Ezt

nem tűröm tovább, értitek! És mindenki pakolhat innen, aki nem tartozik a házhoz. Azt hiszem, hogy legalább a saját házámban csöndet kívánhatok.

Egy szót sem szóltam, még a szájam sem nyitottam föl, csak leültem újra az ajtó mellé és hallgattam a lármát. Valamennyien egyszerre kiabáltak, még a gyermekek és a cselédleány is, aki meg akarta magyarázni, hogyan kezdődött a veszekedés. Ha csöndben maradok, akkor egyszer mégis csak vége lesz; ha egy szót sem szólok, akkor bizonyosan nem fognak a végsőkéig menni. És mit is mondhatnék? Nem volt egész bizonyosan tél odakint és még hozzá mindjárt sötét éjszaka? Ez nem arra való idő, hogy az ember az öklével az asztalra csapjon s a maga igazát megvédje. Csak semmi bolondság! Nyugodtan ülve maradtam, nem mentem ki a szobából, habár jóformán kidobtak. Makacsul néztem a falat, ahol Krisztus képe csüngött olajnyomatban és csökönyösen hallgattam a háziasszony kitörését.

- Ha ezzel énám célzott, madame, akkor semmi se áll utjában, hogy eltávozzam, - mondta az egyik kártyás.

És fölállott. Erre a másik is fölemelkedett.

- Nem, nem reád gondoltam; és rád sem, - felelt a háziasszony mind a kettőnek. - De ha éppen szükséges, azt is meg tudom mutatni, hogy kire. Ha csak ezen fordul meg! No bizony, meghiszem azt! Majd kitűnik, hogy ki az...

Szakadozottan beszélt, kis időközökben adta a szurásokat és lehetőleg elhuzta a mondatokat, hogy annál világosabban értesemre adja, hogy én vagyok az, kiről beszél. De csak hallgatás! Eddig még nem parancsolta meg, hogy menjek, nem mondta ki határozottan és világos szavakkal. Csalt semmi gőg, semmi hiábavaló büszkeség! Süketnek kell lenni... Mégis különös, hogy milyen zöld haja van a Krisztusnak azon az olajnyomaton. Mintha zöld fű lenne, vagy válogatott pontossággal kifejezve: mintha sűrű rétifű lenne. Ha! ez igazán nagyon találó megjegyzés volt részemről, valóságos szép, sűrű rétifű... És ebben a pillanatban a futó gondolatársulások egész sora kapcsolódott össze fejemben: a zöld fűtől az írás egy helyéig, hogy az élet olyan, mint a fű, mely elég, innen az ítéletnapjáig, mikor minden tűzben pusztul el, azután egy kis ugrással a liszaboni földrengésig, mire egy sárgaréz spanyol köpöcsésze és egy ébenfatollszár állt a gondolataim előtt, amiket az Ylajali szobájában láttam. Ó, minden olyan mulandó, mint a fű, amely elég! Mindennek a vége: négy deszka és egy hulla - halotti ruhák Andersen kisasszonyánál, jobbra a kapu alatt...

Mindez végigrohant az agyamon, ebben a kétségbeejtő pillanatban, mikor a háziasszony azon a ponton állott, hogy kikergessen a házból.

- Nem hallja! - kiáltott föl éppen. - Nem hallja, mit mondok, hogy takarodjék a házból, tudja meg! Isten bocsássa meg, azt hiszem, ez az ember örült! Ebben a percben szedje össze magát és úgy álljon odább, hogy szó se legyen többet a dologról.

Az ajtóra néztem, nem azért, hogy elmenjek, egyáltalában nem azért; hanem mert merész gondolatom jött: ha kulcs lenne a zárban, ráfordítanám és bezárnám magamat a többiekkel együtt, hogy ne kelljen elmennem. Hisztérikus borzalom fogott el arra a gondolatra, hogy megint az utcára jussak. De a zárban nem volt kulcs és én fölállottam; nem volt semmi remény többé.

Akkor egyszerre a házigazda hangja vegyült bele az asszony kiabálásába. Ugyanaz az ember, aki még az előbb megfenyegetett, most csodálatos módon pártomat fogta. Azt mondta:

- Tudod, hogy éjszaka nem lehet az embereket kikergetni a házból. Ezért megbüntetnének.

Nem tudtam, hogy ezért büntetés jár, nem is hittem, bár lehetséges volt, mert az asszony hamar meggondolta a dolgot, elhallgatott és nem szólt többé hozzám. Sőt még az estére járó

két darab vajaskenyeret is ideadta, de nem fogadtam el; csupa hálából az ember iránt nem fogadtam el és azt állítottam, hogy már ettem valamit a városban.

Mikor végre kimentem az előszobába, hogy lefeküdjem, a madame utánam jött, megállt a küszöbön és míg vastag, terhes alakja fenyegetően fordult felém, azt mondta:

- De ez az utolsó éjszaka, amit itt tölt!

- Igen, igen! - feleltem.

Majd csak akad valami segítség, hogy holnapra hajlékot kapjak, ha jól utánajárok. Valamiféle buvóhelyet csak fogok találni. Egyelőre annak örültem, hogy nem kellett éjszakára az utcára mennem.

Reggel öt vagy hat óráig aludtam. Mikor fölébredtem, még sötét volt, de azért azonnal fölkeltem; a hideg miatt teljesen felöltözve feküdtem le és így nem volt szükséges felöltözni. Miután egy kis vizet ittam és lehetőleg halkán kinyitottam az ajtót, egyenesen elmentem, hogy újra ne kelljen találkoznom a háziasszonnyal.

Egy-két rendőrön kívül, akik éjszakai szolgálaton voltak, egyetlen élőlénnel sem találkoztam az utcán; nemsokára azután néhány ember jött a gázlámpákat eloltani. Céltalanul jöttem-mentem, a Kirkegaterre jutottam s onnan az erődtések felé indultam. Fájlódva és még álmosan, elgyöngült inakkal és fájós háttal a hosszú járkálás után és nagyon éhesen ültem le egy padra s hosszú ideig szunyókáltam. Három hét óta kizárólag abból a vajaskenyérből éltem, amit a háziasszonyom adott reggel és este; most már éppen egy napja volt, hogy utoljára ettem, megint kegyetlenül kinozni kezdett az éhség és igyekeznem kellett mielőbb valami segítséget találni. Ezzel a gondolattal aludtam el a padon...

Arra ébredtem föl, hogy emberek beszéltek a közelemben és mikor kissé összeszedtem magam, láttam, hogy már nappal van és az emberek munkába álltak. Fölállottam és tovább mentem. A nap már a hegyek fölé került, az ég fehér és átlátszó volt és én annyira örültem a szép reggelnek annyi sok sötét hét után, hogy szinte elfelejtettem gondjaimat és úgy éreztem, hogy volt már rosszabb dolgom is életemben. A mellemre ütöttem és elkezdtem egy kis dalt zümögni. A hangom olyan betegesen, olyan szomorú-bágyadtan hangzott, hogy saját magamat könnyekre fakasztottam vele. Ez a pompás reggel, ez a fehér világosságtól sugárzó ég nagyon is erősen hatott rám és egyszerre elkezdtem hangosan sirni.

- Mi baja? - kérdezte egy ember.

Felelet nélkül siettem tovább és elrejtettem arcomat az emberek elől. Leértem a partra. Egy nagy orosz zászlós bárkahajó volt a kikötőben és szemet rakodott ki; elolvastam a nevét az oldalán, „Copégoro”-nak hívták. Egy ideig azzal szórakoztam, hogy megfigyeltem, mi megy végbe ezen az idegen hajón. Már csaknem kirakodhattak, mert kilenc lányira állott ki a vizből, pedig bizonyosan ballasztot is vitt magával és mikor a szénhordók végigdübörögtek nehéz csizmájukkal a földélzeten, a hajó egész ürege visszhangzott.

A nap, a fény, a tenger sós párája, az egész mozgalmas és vidám élet új erőre hoztak és a vérem elevenebben kezdett keringeni. Egyszerre csak eszembe jutott, hogy talán meg tudnám a drámám egynéhány jelenetét írni, amíg itt ülök. És elővettem pipirosaimat a zsebemből.

Először egy szerzetes válaszát próbáltam megírni egy párbeszédben, amelynek erőtől és türelmetlenségtől kellett volna túláradnia, de nem sikerült. Átugrottam tehát a szerzetest és egy másik beszédet akartam kidolgozni, a bíró vádbeszédét a templomot megszenteltségtelenítő ellen és sikerült is egy fél oldalt megcsinálnom belőle, mikor megint megakadtam. Sehogy sem akart a szavaimba igazi korhangulat jönni. A mozgalom körülöttem, a hajócsiga lármája

és a vasuti láncok folytonos zörgése olyan kevésbé illett a sötét középkor dohos levegőjéhez, melynek mint ködnek kellett volna megülni a drámámat. Összeszedtem az írásaimat és fölállottam.

De szerencsésen annyira mégis belejöttem a hangulatba, hogy világosan éreztem, hogy most sokat dolgozhatnám, ha semmi közbe nem jönne. Csak volna hová menekülnöm! Gondolkodni kezdtem, meg-megállottam és újra gondolkoztam, de az egész városban nem jutott egyetlen egy nyugodt hely sem az eszembe, ahol egy kis időre megvonulhatnék. Nem volt más kilátás, mint visszamenni a szállóhelyre. Összegörnyedtem e gondolat alatt és folytonosan azt mondtam, hogy ez lehetetlen, de azért arrafelé mentem és mindjobban közeledtem a tilalmas helyhez. Persze, hogy siralmas dolog, mondtam magamban, sőt szégyenletes, egyenesen szégyenletes, de nincs más segítség. Nem voltam egy csöppet sem büszke, sőt ki kellett mondanom a rettenetes szót, hogy én voltam a legkevésbé büszke lény ebben a pillanatban a nap alatt. És odamentem.

Az ajtóban megálltam, hogy még egyszer megfontoljam a dolgot. Nos, jöjjön, ami akar, meg kell kísérlenem! Végre is olyan haszontalanság az egész, és mégis ezen fordul meg minden. Először is csak néhány órára akarok bemenni, másodszor pedig isten ments, hogy valaha még egyszer ebben a házban keressek menedéket. Beléptem az udvarra. Mikor az udvar hepehupás kövezetén végimentem, még akkor sem voltam egészen biztos magamban és csaknem visszafordultam az ajtó felé. De összeharaptam a fogamat. Csak semmi hiábavaló büszkeség! A legrosszabb esetben azzal menthetem magam, hogy bucsut venni jöttem, tisztességesen elbucsuzni és megbeszélni kis adósságom törlesztését, amellyel a háznak tartozom. Kinyitottam az előszoba ajtaját.

Mozdulatlanul állva maradtam. Éppen előttem, alig két lépésnyire, maga a házigazda állott kalap és kabát nélkül s a kulcslyukon keresztül a család lakószobájába kukucskált be. Hallgatva intett a kezével figyelmeztetésül, hogy csöndben legyek és újra benézett a kulcslyukon. Benézett és nevetett.

- Jöjjön csak ide! - suttogta.

Lábujjhegyen közeledtem felé.

- Nézzen be! - mondta és hangtalanul, de izgatottan nevetett. - Kukucskáljon csak be! Hihi! Ott fekszenek! Nézze az öreget! Látja jól az öreget?

Bent az ágyban éppen az olajnyomatu Krisztus alatt két alakot láttam az ágyban, a háziasszonyt és az idegen tengerészt; lábszáruk fehéren világlott ki a sötét ágydunna közül; az ágyon, a másik falhoz támaszkodva, ült az asszony apja, a béna öreg és a keze felé hajolva nézte őket, szokása szerint összeesve és mozdulásra képtelenül...

Megfordultam a házigazda felé. Csak a legnagyobb fáradtsággal tudta magát visszatartani, hogy hangosan ne nevéssen. Kénytelen volt befogni az orrát.

- Látta az öreget? - suttogta. - Istenem, tán csak látta az öreget! Ott ül és nézi! - És újra lehajolt a kulcslyuk elé.

Az ablakhoz mentem és leültem. Ez a látvány kegyetlenül szétszaggatta gondolataim rendjét és fölforgatta pompás hangulatomat. De hát mi közöm az egészhez? Ha a férjnek nincs kifogása ellene, sőt még mulatott is rajta, akkor nekem igazán nincs okom, hogy fölháborodjam. És ami az öreget illeti, hát ő meg már öreg volt. Talán az egészet nem is látta; talán aludt is ültében; isten tudja, talán már meg is van halva. Egy csöppet sem csodálkoznám, ha meg is halt volna. Semmi esetre sem az én lelkiismeretemnek a dolga.

Megint kivettem a papirjaimat és minden alkalmatlan behatást igyekeztem eltávolítani magamtól. A bíró beszéde egy mondatának éppen a közepén akadtam el: Így parancsolja Isten és a törvény, így parancsolja bölcs tanácsadóimnak szava, így parancsolja tulajdon lelkiismeretem... Kínéztem az ablakon, hogy kitaláljam, mit parancsol a lelkiismerete. Halk zaj hatolt ki a lakószobából. Na, ez nem tartozik rám, egyáltalában nem; az öreg ugyanis meghalt már, talán ma reggel négy órakor halt meg; nekem ugyan bensőleg halálosan közömbös, hogy miféle zaj ez; mi az ördögért gondolkoznám rajta? Csak nyugalom!

„Így parancsolja tulajdon lelkiismeretem is...”

De minden összeesküdött ellenem. Az ember egyáltalában nem állott nyugodtan a kulcslyuknál; néha hallottam elfojtott nevetését és láttam, hogy reszket; az utcán is történt valami, ami szórakozottá tett. Egy kis fiú ült a szemben lévő járdán a napfényben és játszott; nyugodtan ült és nem sejtett semmi veszélyt, egy csomó papírszalagot kötözgetett össze, de semmi rosszat nem csinált. Egyszerre fölugrik és elkezd kiabálni; a járdáról a kocsiutra hátrál és meglát egy embert, egy vörösszakállu felnőtt embert, aki a második emeleten a nyitott ablakon át kihajolt s a fejére köpött. A kicsi dühösen sirt és kegyetlenül szitkozódott az ablak felé, az ember pedig lefelé az arcába nevetett; ez így ment vagy öt percig. Elfordultam, hogy ne lássam a kis gyerek sirását.

„Így parancsolja tulajdon lelkiismeretem...”

Lehetetlen volt tovább jutnom. Végre az egész kezdett összekavarodni előttem; úgy láttam, mintha mindaz, amit eddig irtam, használhatatlan volna, sőt hogy az egész eszme képtelen ostobaság. A középkorban egyáltalában nem lehet lelkiismeretről beszélni, a lelkiismeretet legelőször Shakespeare táncmester találta föl, tehát az egész beszéd helytelen. De hát nem volna semmi jó sem ezeken a lapokon? Ujra átfutottam az egészet és kétségem megint eloszlott; nagyszerű jeleneteket találtam benne, hosszú részleteket, amik igazán jelentékenyek voltak. És megrészegető ösztönzés nyilalt újra keresztül rajtam, hogy megint hozzáfogjak és befejezzem a drámát.

Fölálltam és az ajtóhoz mentem, figyelembe sem véve a gazda dühös intését, hogy csöndesen távozzam. Határozottan és eltökéltséggel szándékkal mentem át az előszobán, föl a lépcsőn a második emeletre és beléptem régi szobámba. A kormányos úgy sem volt itt és mi akadály lett volna, hogy pár percre beüljek ide? Nem nyulok semmiféle holmijához hozzá, még csak az asztalt sem fogom használni, hanem az ajtónál fogok leülni és ezzel teljesen megelégszem. Gyorsan kiterítettem a papirost a térdemen.

Percekig nagyszerűen ment a dolog. Teljesen készen lépett egyik válasz a másik nyomába és megszakítás nélkül irtam. Egyik lapot a másik után töltöm így meg, árkon-bokron át rohanok az alakjaimmal, halkan ujjongok elragadtatásomban pompás hangulatom fölött és jóformán nem is tudok magamról. Az egyetlen hang, amelyet jóideig észreveszek, a saját boldog ujjongásom. Nagyszerű gondolatom támad: a darab egyik fordulópontján meg kell szólani egy templomharangnak. Pompásan haladt az egész.

Egyszerre lépéseket hallok a lépcsőn. Összerázkódom és csaknem magamon kívül, ijedten figyelve, ugrásra készen várok s az éhségtől fölhevülve reszketek a rémülettől; idegesen hallgatódzom, a ceruzát tétlenül tartom a kezemben, - csak hallgatódzom és egy szót sem tudok tovább írni. Az ajtó fölnyílik és a lakószobában látott pár belép.

Mielőtt időm volna bocsánatot kérni, a háziasszony, mint aki a felhőkből zuhant le, elkezd kiabálni:

- Uram isten segits! Hát nem itt ül már megint!
- Bocsánatot kérek, - mondom, de nem jutok tovább.

A háziasszony kicsapja az ajtót a falig és úgy sikitja:

- Ha azonnal el nem takarodik, rögtön rendőrt hivatok, úgy segítsen meg az isten!

Fölálltam.

- Csak bucsut venni jöttem, - mormoltam, - és itt akartam önt megvárni. Nem nyultam hozzá semmihez, csak ide ültem a székre...

- Nem baj! - mondta a kormányos. - Ugyan kinek ártott vele? Hagyja már ezt az embert!

Mikor leértem a lépcsőn, egyszerre őrző harag fogott el a kövér, fölfujt asszony ellen, aki a sarkamban jött, hogy minél hamarabb kikergessen és egy pillanatra megállottam; szájam tele volt a legdurvább szidalmakkal, amiket a szemébe akartam dobni. De még idejében megfontoltam és hallgattam, hallgattam hálaérzésből az idegen ember iránt, aki utánunk jött és meghallotta volna. A háziasszony folytonosan követett és szakadatlanul szitkozódott, mialatt az én dühöm minden lépéssel, amit kifelé tettem, növekedett.

Leértünk az udvarra; nagyon lassan mentem, mert még mindig azon gondolkodtam, hogy kikezdek-e az asszonnyal vagy ne? Ebben a pillanatban egészen meg voltam zavarodva a dühtől és a legborzalmasabb vérontásra gondoltam, valami olyan ütésre, ami állító helyében megölné, egy rugásra a hasa tájékán. Az ajtóban egy szolga ment el mellettem; köszönt, de én nem fogadtam. Akkor a madame-hoz fordult és hallottam, hogy felőlem tudakozódik; de nem fordultam meg.

Pár lépésnyire az ajtón kívül a szolga utólér, újra köszön és megállít. Aztán egy levelet ad át. Hevesen és bosszankodva szakitom föl, a boritékból egy tizkoronás hull ki, de sem levél, sem egy magyarázó szó nem volt mellette.

Ránézek az emberre és azt kérdem:

- Hát ez miféle ostoba vicc? Ki küldte ezt a levelet?

- Azt én nem tudom, - felel; - egy hölgy adta át nekem.

Mozdulatlan maradtam. A szolga elment. Visszadugtam a pénzt a boritékba, jól összegyűrtem az egészet megfordultam és visszamentem a háziasszonyhoz, aki még utánam nézett a kapuból és az arcába vágtam a cédulát. Nem szóltam semmit, egy hangot sem ejtettem ki, csak még annyit láttam, hogy bontogatni kezdi az összegyűrt papírt, mialatt tovább megyek...

Ha, így kell az embernek eljárni ilyen népekkel. Egy szót sem szólni, szóba sem állni a nyomorultakkal, hanem egészen nyugodtan összegyűrni egy nagy bankót és az ellenségnek a szeme közé vágni. Ezt nevezem én méltóságos föllépésnek! Így kell velük bánni, a bestiákkal.

Mikor a Tomtegate és a pályaudvartér szögletére értem, egyszerre csak elkezdett előttem forogni az egész utca, a fejem üresen zugott és nekiestem egy házfalnak. Egyszerűen nem birtam tovább menni, még csak föl sem tudtam egyenesedni hajlott helyzetemből; ahogy oda estem a falhoz, úgy maradtam állva és éreztem, hogy kezdem az eszméletemet elveszteni. A kimerültségnek ez a rohama csak növelte örült dühömet, fölemeltem a lábam és a kövezetre toppantottam. Sok más egyebet is elkövettem, hogy visszanyerjem az erőmet, összeszorítottam a fogam, a homlokom ráncoltam, kétségbeesetten forgattam a szemem s ez végre segített. Gondolataim kivilágosodtak és megértettem, hogy az elmulás küszöbén állok. Kinyújtottam a karomat és ellöktem magam a faltól; az utca még mindig táncolt körülöttem. Elkezdtem csuklani az őrzőgéstől és lelkem minden erejével küzdöttem elesettségem ellen; igazán bátran küzdöttem, semmi áron nem akartam összeesni, állva akartam meghalni. Egy munkástargonca megy el lassan előttem és látom, hogy burgonya van rajta, de dühömben, makacságomban azt találom ki, hogy az nem is burgonya, hanem káposzta és kegyetlenül esküdözöm, hogy káposztafejek vannak benne. Jól hallom, mit mondok és tudatosan esküszöm

többször egymás után, hogy ez a hazugság igaz, csak meglegyen az a kegyetlen elégtételem, hogy hamisan esküszöm. Megrészezszen ettől a hallatlan büntől, az égre emelem három ujjamat és reszkető ajakkal esküszöm az atya, a fiu és a szentlélek nevében, hogy káposzta-fejek voltak.

Az idő telt. Leereszkedtem egy lépcsőre, ami mellettem volt, letöröltem az izzadtságot a homlokomról és a nyakamról, visszatartottam a lélegzetemet és igyekeztem megnyugodni. A nap kezdett lemenni, délutánra fordult az idő. Ujra elkezdtem gondolkodni a helyzetemen; az éhség megint szemérmetlen lett és nemsokára beáll az éjszaka is; még idejében kell valamit kitalálnom. Gondolataim megint a szálloda körül kezdtek keringeni, ahonnan ma kikergettek; egyáltalában nem akartam visszamenni, de nem tudtam ellentállani, hogy rá ne gondoljak. Tulajdonképpen igaza volt az asszonynak, hogy kidobott. Hogy is várhattam, hogy valahol lakni engedjenek, amikor nem tudtam fizetni? Még hozzá néha-néha enni is adott az asszony; még tegnap este is, mikor úgy fölbosszantottam, csupa jószágból megkínált egy darab vajaskenyérrel, mert tudta, hogy szükségem van az evésre. Ugy, hogy semmi jogom nem volt panaszkodni rá és míg a lépcsőn ültem, engesztelni kezdtem magamban és bocsánatot kértem tőle viseletemért. Különösen azt bántam meg keserűen, hogy olyan hálátlan voltam és a papírt a szemébe dobtam...

Tíz koronát! Halkan füttyentettem. Kitől jöhetett az a levél, amit a szolga hozott? Ebben a pillanatban gondoltam erre először világosan és kezdett derengeni előttem, hogyan függ össze az egész. Szinte beteg lettem a fájdalomtól és szégyentől, rekedten suttogtam az Ylajali nevét és megráztam a fejem. Nem én voltam-e az, aki még csak tegnap határoztam el, hogy büszkén fogok mellette elmenni, ha találkozunk és a legnagyobb közönyt mutatom majd vele szemben? És ehelyett csak a szálmalmát keltettem föl és alamizsnát csaltam ki tőle. Nem, nem, nem, az én megalázásomnak sohasem lesz vége! Még vele szemben sem tudtam tisztességes állást elfoglalni; süllyedek, süllyedek minden oldalon, ahová csak fordulok, lesüllyedtem térdig, lesüllyedtem mellig, elmerültem a becstelenségbe és sohasem fogok többé kiemelkedni, soha többé! Ez volt a tetőpont! Tíz korona alamizsnát elfogadni és visszadobni nem tudni a titkos adakozónak, két kézzel összekaparni a rongyos filléreket, ahol csak lehet és megtartani, kifizetni vele a lakást, mikor bensőleg minden ellentmond...

Vajjon nem tudnám valami módon visszakeríteni ezt a tíz koronát? A háziasszonyhoz nem mehetek vissza, hogy elkérjem tőle, ez lehetetlen; valami más utat-módot kell találnom és ha gondolkozom, sikerülni is fog, csak meg kell erőltetnem magam és komolyan kell gondolkozzom rajta. De isten bizony, ebben az esetben nem elég csak olyan közönséges módon gondolkozni, hanem úgy, hogy az egész testem-lelkem rajta legyen, csakhogy visszaszerezhessem ezt a tíz koronát. És nekifogtam gondolkozni.

Most körülbelül négy óra lehet; ma estére talán beszélhetnék is a színházigazgatóval, ha a drámám készen volna. Előveszem a kéziratot és mindjárt ott ültőmben erőszakkal is meg akarom írni az utolsó négy-öt jelenetet; gondolkozom, izzadok és a kezdettől fogva elolvasom az egészet, de nem jutok tovább. Csak semmi ostobáskodás, - mondom, - csak semmi önfejlés! És nekifogok és írom a drámát, mindent leírok, ami eszembe jut, csakhogy minél hamarabb készen legyek. Elhitetem magammal, hogy újra olyan ihletett, nagy pillanat fogott el, telehazudom a fejemet, nyilvánvalóan csalom magam, hogy nincs is szükségem rá, hogy a szavakat keressem. Nagyon jó! nagyszerű eszme, csak ird le! - suttogtam magamban.

De végre az utolsó párbeszéd kezd magam előtt is gyanus lenni; annyira elűt az első jelenetek párbeszédétől és amellet a szerzetes szavaiban sincs semmi középkori. A ceruzám hegyét eltöröm a fogammal, fölugrom, kétfelé tépem a kéziratot, minden egyes lapot széttépek, az utca közepére dobom a kalapomat és rátaposok. - Végem van, - suttogom magamban; - hölgyeim és uraim, végem van! - És folyton ezeket a szavakat mondom, míg a kalapomat taposom.

Egy rendőr áll nem messzire tőlem és figyel, hogy mit csinállok; az utca közepén áll és semmi másra nem figyel, csak engem néz. Mikor fölemelem a fejemet, találkozik a tekintetünk. Talán már régen itt áll, már régen nézi, hogy mit csinállok. Fölkapom a kalapom, a fejemre teszem és odamegyek az emberhez.

- Nem tudja, hány óra? - kérdem tőle.

Egy pillanatig vár, mielőtt kiveszi az óráját és ezalatt folyton rajtam van a szeme.

- Négyre jár, - felel.

- Helyes, - kiáltom; - négyre jár, tökéletesen eltalálta! Látom, hogy érti a dolgát és nem fogok megfélemlíteni magáról.

Ezzel továbbmentem. A rendőr egészen elképedve maradt ott, meg sem mozdult és tátott szájjal nézett utánam, még mindig kezében tartva az órát. Mikor a Royalhoz értem, még egyszer visszafordultam: még mindig ugyanabban a helyzetben állt és még mindig követett a tekintetével.

Hehe, így kell bánni ezekkel az állatokkal! A legválogatottabb szemtelenséggel kell bánni velük! Ez imponál a bestiáknak, meg kell rémiteni az ilyen állatokat!... Teljesen meg voltam elégedve magammal s megint egy dalocskát kezdtem fütyörészni. Feszülten az izgatottságtól, semmi fájdalmat sem éreztem többé, sőt mintha sohasem lettek volna kellemetlen érzéseim, mint a toll, olyan könnyedén röptem át az egész téren, befordultam a bazároknál és a Megváltó temploma előtt leültem egy padra.

Mintha nem volna teljesen közönyös, hogy visszaküldöm-e azt a tizkoronást vagy nem! Ha egyszer nekem küldték, akkor az enyém és ott, ahonnan küldték, bizonyosan nincs rá szükség. Végre is el kellett vennem, ha kifejezetten nekem volt címezve; semmi értelme nem lett volna a szolgánál hagyni, hogy megtartsa. Még kevésbé illenék egy más tizkoronást visszaküldeni, mint amit kaptam. Ugy hogy ebben az ügyben nincs mit tovább tennem.

Igyekeztem a piaci forgalomra figyelni, hogy közönyös dolgokra tereljem a gondolataimat, de nem sikerült és folytonosan a tiz koronával foglalkoztam. Végre ökölbé szorítottam a kezem és méregbe jöttem. Csak megsértettem volna vele, ha visszaküldöm; hát miért tettem volna? Mindig úgy jártam-keltem, mintha tulságosan előkelő volnék mindenre, tetszelgően ráztam a fejem és: - nem, köszönöm! - mondtam minduntalan. Most láthatom, hogy mi volt az eredménye, újra az utcán vagyok. Mikor kitűnő alkalmam lett volna hozzá, akkor sem tudtam jó meleg lakásomat megtartani; büszkeségemben az első szóra fölugrottam s hogy megmutassam, milyen legény vagyok, jobbra-balra szórtam a tizkoronásokat és elszaladtam... Nagyon elítéltem magam, hogy elhagytam a lakásomat és megint ilyen alkalmatlanságot okoztam magamnak.

Különben vigye el a sárga ördög az egészet! Én nem kértem a tizkoronást és jóformán a kezemben sem volt, azonnal kiadtam, vadidegen embereket fizettem ki vele, akiket látni sem akarok többé. Mert én már ilyen ember vagyok, megszoktam az utolsó nikkelig fizetni mindent, ha kenyértörésre került. És ha Ylajalit jól ismerem, ő sem bánta meg, hogy ezt a pénzt nekem küldte; mit izgatom hát magamat! Ez igazán a legkevesebb, amit tehet, hogy itt-ott tiz koronát küld. Hiszen szegény leány olyan szerelmes volt belém, ha, valósággal halálosan szerelmes volt... Ez a gondolat egészen fölfuvalkodottá tett. Semmi kétség, szegény leány halálosan szerelmes volt belém.

Öt óra lett. Kezdték megint összeesni hosszú, ideges izgatottságom után és megint éreztem azt a tompa zugást a fejemben. Egyenesen magam elé néztem, kimeresztettem a szememet és szemben az Elefánt-gyógyszertárra vetődött a tekintetem. Az éhség megint dühöngeni kezdett bennem és nagyon sokat szenvedtem. Mig így ülök és a levegőbe meredek, lassan-lassan

mindig világosabban kirajzolódik előttem egy alak, akit végre fölismerek: a süteményárus asszony volt az Elefánt-gyógyszertár mellett.

Összerázkódom, kiegyenesedem a padon és elkezdek gondolkozni. Igen, semmi kétség, ez ugyanaz az asszony, ugyanaz az asztal és mindketten ugyanazon a helyen vannak. Egyet füttyentek, csettintek az ujjammal, fölállok a padról és megindulok a gyógyszertár felé. Csak semmi ostobáskodás! Az ördög bánja, hogy bűnös pénz volt-e vagy jó norvég szatócspénz ezüstből. Olyan nevetséges csakugyan nem leszek, az ember tulságos büszkeségből éhen halhat!

A szögletig megyek, jól szemügyre veszem az asszonyt és elébe állok. Mosolygok, barátságosan intek és úgy rendezem el szavaimat, mintha magától értetődő volna, hogy megint találkozunk.

- Jó napot! - kezdtem. - Talán már meg sem ismer?

- Bizony, nem! - felel vontatottan és rám néz.

Még vidámabban mosolygok, mintha csak ravasz tréfa lehetne tőle, hogy nem ismer rám és azt mondom:

- Nem emlékszik rá, hogy egyszer egy egész marék koronát adtam magának? Akkor semmit sem szóltam, ha jól emlékszem; ugy tudom, nem tettem; nem is szokásom sokat beszélni. Ha becsületes emberekkel van az embernek dolga, akkor nem szükséges sokat fecsegni és minden haszontalanság miatt szerződést csinálni. Haha, én adtam magának nemrégén azt a sok pénzt.

- Ni, csakugyan ön volt az! Csak most ismerem meg, egy kicsit gondolkoznom kellett...

Meg akartam akadályozni, hogy megköszönje a pénzt s ezért gyorsan azt mondtam, mialatt már szememmel az ennivalók között keresgéltem az asztalon:

- Most eljöttem a süteményekért.

Nem értette meg.

- Most már el akarom vinni a süteményeket, - ismételtem. - Legalább egy részét, az első kiválasztást; nem ragaszkodom hozzá, hogy mind ma adja ide.

- Azért jött, hogy elvigye?

- Persze, hogy azért jöttem, vagy mi! - felelek és hangosan nevetni kezdek, mintha az első pillanatban be kellett volna látnia, hogy miért jöttem. Mindjárt föl is veszek egy süteményt az asztalról, egy kalácsfélét és elkezdem enni.

Mikor az asszony ezt meglátja, fölemelkedik a pinceajtóból, öntudatlanul olyan mozdulatot tesz, mintha meg akarná védeni az áruit és értésemre adja, hogy nem várt vissza, nem várta, hogy meg fogom rabolni a holmiját.

- Nem várt? - mondom. - Igazán nem? Na, maga ugyan mulatságos egy asszony! Hát megtörtént már magával valaha, hogy valaki egy csomó koronát adott volna át megőrzésre, anélkül, hogy érte jöjjön és vissza ne kérje? Ugy-e, nem? No, látja! Tán azt hiszi, hogy lopom a pénzt, mert másként csak nem löktem volna oda magának ilyen módon. No lássa, ezt nem hiszi, még jó, hogy nem, igazán jó! Meg kell adni, hogy nagyon kedves asszony, becsületes embernek tart! Haha! igazán mulatságos!

De akkor miért adtam neki a pénzt? kiabált az asszony elkeseredetten.

Megmagyaráztam, hogy miért adtam, nyugodtan és nyomatékosan megmagyaráztam: Az a szokásom, hogy így járok el, mert én az embereket becsületeseknek tartom. Ha valaki szerződést akar velem kötni, vagy kötelezvényt akar adni, mindig megrázom a fejem s azt mondom: köszönöm, nem! Isten a tanum, hogy mindig így járok el.

De az asszony még mindig nem értette.

Más eszközökhöz kellett folyamodnom, szigorúan kezdtem beszélni és kikértem magamnak minden huzavonát. Sohasem történt még meg vele, hogy valaki így előre fizetett volna? kérdeztem. Természetesen olyan emberekre gondolok, akiknek van miből megtenni, például valamelyik konzul? Soha? Hja, én végre sem tehetek róla, hogy ez az eljárás ismeretlen előtte. Külföldön ez mindenütt szokás és divat. Talán még sohasem is volt az ország határain túl? Nem, azt mondja? Akkor nem is szólhat bele ebbe a dologba... És még több süteményt vettem el az asztalról.

Dühösen mormogott, semmi áron nem akart abból adni, ami az asztalán volt, sőt egy darab kalácsot ki is kapott a kezemből és visszatette a helyére. Én is mérges lettem, az asztalra ütöttem az öklömmel és rendőrrel fenyegetődztem. Még nagyon is elnéző vagyok vele szemben, - mondtam; - ha mindent elvinnék, ami az enyém, az egész boltját tönkretenném, mert ugyancsak sok pénz volt, amit akkor adtam. De nem akarok olyan sokat elvinni tőle, megelégszem a felével is. És azt is megigérem, hogy nem jövök újra el. Isten mentsen tőle, mikor már látom, hogy milyen asszony...

Végre egy néhány kalácsot hallatlan áron ide adott; öt-hat darabot, aminek úgy fölverte az árát, ahogy csak győzte, azután azt mondta, hogy most már álljak odább. De én tovább alkudoztam vele, azt állítottam, hogy még legalább egy koronával megcsalt és különben is kiszipolyozott kegyetlen áraival. - Nem tudja, hogy az ilyen gazságért büntetés jár? - mondtam. - Hiszen isten ments, egész életére fegyházba kerülhet miatta, vén uzsorás! - Végre még egy darab süteményt oda dobott és csaknem fogcsikorgatva kiáltotta, hogy menjek már onnan.

És én tovább mentem.

- Hah, ilyen javithatatlan süteményeskofát még sohasem láttam! - Mig a piacon átmentem és a süteményt elfogyasztottam, folytonosan hangosan szidtam az asszonyt és szemtelenségét, elismételtem, hogy mit mondott mindegyikünk és azt találtam, hogy minden tekintetben lefőztem az öreget. Mindenki szemeláttára ettem a süteményt és hangosan beszéltem a dologról.

És a sütemény elfogyott egyik a másik után; akármennyit ettem, nem sokat ért, annyira ki voltam éhezve. Uram isten, de mennyire nem volt elég! Olyan sóvár voltam, hogy csaknem hozzányultam az utolsóhoz is, amelyet mindjárt kezdetben a kisfiúnak szántam a Vogmandsgaten, annak a gyerekek, akinek a vörösszakállu ember a fejére köpött. Folytonosan az eszemben járt, nem tudtam elfelejteni az arckifejezését, mikor fölugrott és sirni kezdett és szitkozódott. Főlnézett az én ablakomra is, mikor az az ember leköpte, mintha csak azt akarta volna látni, hogy én is nevetek-e? Csak megtalálnám még, mire odaérek! Igyekeztem minél hamarább az utcába jutni, átmentem azon a helyen, ahol a drámámat eltéptem s ahol még most is ott hevert egynéhány papirdarab, kikerültem a rendőrt, akit annyira elképesztettem a viselkedésemmel és végre ott állottam a lépcsőnél, ahol a kisfiu ült.

Már nem volt ott. Az utca csaknem teljesen üres. Sötétedni kezdett és sehol sem láttam a fiut; talán már bement. Vigyázva letettem a süteményt, az élével fölfelé az ajtóhoz támasztottam, erősen bekopogtam és gyorsan tovább siettem. - Meg fogja találni, - mondtam magamban, - az első lesz, amint kilép, hogy megtalálja! - És a szemem könnybe lábadt arra a gondolatra, hogy a gyerek meg fogja találni a süteményt.

Ujra lesétáltam a pályaudvar felé a partra.

Most már nem voltam éhes, csakhogy a sok édesség kezdett kavarni a gyomromban. A fejemben is megint a legvadabb gondolatok kezdtek kóvályogni: hátha titokban elválnám valamelyik hajónak a kötelét? Mi lenne, ha egyszerre „tűzet” kiáltanék? Még tovább megyek a parton, egy ládát találok, leülök rá, összeszemelem a kezemet és érzem, hogy a fejem mindig zavarosabb lesz. Nem mozdulok, nem is igyekszem többé fönn tartani magamat.

Igy ülök ott és a „Copégoro”-ra bámulok, arra a bárkahajóra, amelyiken orosz zászló van. Egy embert veszek észre a fedélzeten; a baloldal vörös lámpája megvilágítja a fejét és én fölállok s átkiáltok hozzá. Nem volt semmi szándékom ezzel a kérdéssel, nem is vártam feleletet. Azt mondtam:

- Ma este indul, kapitány ur?

- Igen, körülbelül egy óra múlva, - felelt az ember. - Svédül beszélt. - Akkor finn lehet, gondoltam még.

- Hm. Nem volna véletlenül szüksége még egy emberre? - Ebben a pillanatban egy csöppet sem törődtem vele, hogy visszautasító választ ad-e, vagy nem. Álltam, vártam és átnéztem hozzá.

- Nem! - felelt. - Legföljebb, ha fiatal ember.

Fiatalember! Összereztem, lekaptam a szemüvegemet és a zsebembe csuszattam; azután ráléptem a kikötőhidra és átmentem a hajóra.

- Nem vagyok tengerész, - mondtam, - de mindent meg tudok tenni, amit reám bíz. Hova megy a hajó?

- Leedsbe megyünk ballasztal és ott szenet rakodunk Cadixba.

- Jól van, - mondtam és erőszakkal följánlottam magam az embernek. - Nekem mindegy, hogy hova megyünk. Én mindenütt elvégzem a dolgomat.

Egy ideig tétozott, rám nézett és gondolkozott.

- Még sohasem hajóztál? - kérdezte.

- Nem. De amint mondtam, mutassa meg, mi lesz a munkám és én el fogom végezni. Szokva vagyok mindenhez.

Ujra gondolkozni kezdett. Már nagyon a fejembe vettem, hogy vele fogok menni és most félni kezdtem, hogy visszakerget a partra.

- Hát mit gondol, kapitány ur? - kérdeztem végre. - Igazán mindenre alkalmas vagyok. Mit beszélek! Haszontalan ember volnék, ha többet nem tennék, mint amennyit kívánnak tőlem. Két őrszolgálatot átveszek egyfolytában, ha kell. Nekem nem árt, kibirom ezt is.

- Jó, hát megpróbálhatjuk, - felelte és kissé elmosolyodott utolsó szavaimon. - Ha nem megy, akkor Angolországban elválhatunk.

- Természetesen! - feleltem örömmel. És megismételtem, hogy elválhatunk Angolországban, ha nem sikerülne.

Igy aztán munkába állított...

Kint a fjordban egészen átizzadva a láztól és kimerültségtől még egyszer fölemelkedtem, visszanéztem a szárazföld felé és egyelőre elbucsuztam a várostól, - Krisztiániától, ahol az otthonokból olyan fényesen világítottak ki az ablakok.

(1890.)